

NARRATIO REGIONUM INDICARUM PER HISPANOS QVOSDAM devaſtatarum veriſſima: per Epiſcopum Bartholomæum Caſaum, natione Hiſpanum Hiſpanicè conſcripta, & Hiſpali Hiſpanicè, pòſt alibi Latinè excuſa:

Jam verò denuò Iconibus illuſtrata edita eſt,

OPPENHEIMII,
Sumtibus JOHAN-THEOD. de BRY,
Typis HIERONYMI GALLERI
M DC XIV.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO, DOMINO

FRIDERICO IV.

COMITI PALATINO
AD RHENUM, S. ROMANI IMPERII
Archidapifero, & Electori, Duci Bavariæ, &c.
Domino noſtro clementiſſimo.

ILLUSTRISSIME Princeps Elector, Comes Palatine, Domine clementiſſime, poſtquam ſæpenumero ab honeſtis viris hiſtoriarum ſtudioſis, interpellati, & diligenter rogati ſumus, ut opuſculum hoc præſens (quandoquidem & illud in pleriſque fermè linguis dudum in lucem prodiit) etiam Latinitati donaremus, & Iconibus artificioſis, illuſtrare conaremur, ut totus tractatus redderetur luculentior & nitidior, ac Lectorem benevolum ad attentionem majorem invitatum extimularet: miſſum atque exhibitum eſt tandem nobis, eo fine & conſilio ab ipſo auctore & tranſlatore exemplar manuſcriptum. Æquitati ergo conſentaneum fore judicavimus, ut in nobis nihil deſiderari pateremur, ſed nec operæ quan-

quam arduæ & impenſis haud vulgaribus parcere voluimus, ut candidi Lectoris exſpectationem & deſiderium, quantum in nobis fuit, expleremus. Colophonem igitur huic operi imponentes; maturè intelleximus hiſtoriam hanc, omnibus doctis & honeſtis viris uſui magno futuram, inprimis contemplantibus radices, abominandæ & à piis mentibus alieniſſimæ, tyrannidis, Avaritiam nempe, à Virgilio Auri ſacram famem, ſapienter appellatam, foràs eam libenter dedimus. Et licet dulciſſimis, extremæ ſenectæ vir, parens noſter, in ſuis hiſtoriis Americis, jamdudum publicatis geſtorum quorundam, in tomis, ab Hieronymo Benzone calamo illuſtratis, faciat mentionem, fit tamen id obiter ſaltem pro illius hiſtoriæ occaſione. Hic verò libellus continet abſolutam deſcriptionem immaniſſimorum Hiſpanicæ gentis, facinorum, quæ in miſeros & inſontes Indos exercuerunt. Eorum Icones majori ex parte hic ponere conſultum fore exiſtimavimus. Cum igitur Illuſtriſſime Princeps Septemvir, Domine clementiſſime, hic tractatus licet exiguus, veritati puræ undiquaque correſpondeat, & experientiæ multiplici ſubſerviat, illuſtri alicui Patrono eundem nuncupandum eſſe cenſuimus, ſub cujus tutela & patrocinio, à malevolentia Zoilorum tutus luce frui poſſet. Quia verò non ſolum in univerſi mundi Theatro Celſitudinis Veſtræ optimi erga bonas artes & Heroicas virtutes Principe Electore digniſſimas, affectus generoſiſſimi celebrantur, verumetiam ad exoticarum hiſtoriarum cognitionem alacritas decantatur, conſtanti præterea famæ ad nos perlatum ſit, Veſtram Celſitudinem, confectis gravioribus, gubernationem Palatini populi concernenti-

cernenti-

cernentibus, negotiis, ſolere laudatiſſimorum ſuorum Majorum veſtigiis inſiſtere, ac dulciſſimis hiſtoriis ſe recreare & oblectare, permoti laudabilis famæ illius magnitudine, tractatum hunc hiſtoricum Veſtræ Celſitudini ſubmiſſè offerimus & dedicamus. Humilimè orantes, ut ea clementer eundem ſuſcipere, & illuſtri ſuo patrocinio tueri dignetur. Datæ Anno ſalutis recuperatæ 1598. Calend. Febr.

Illuſtriſſimæ Celſit. V.

humilimi Clientes

Johan-Theodor. & Johan-Iſraël de Bry
cives Francofordienſes.

Præfatio ad Lectorem.

DIvus Paulus Apoſtolus non immeritò Avaritiam malorum omnium radicem eſſe dixit, ſiquidem experientia quotidiana ſatis probat, nullam ferè eſſe malorum ſpeciem, quę ab hac ſcelerata habendi cupidine non ſcaturiat. Cui conſentiunt complures profanorum hominum ſententiæ ex naturæ ſenſu, & rerum quas cernebant uſu prolatæ & expreſſæ, qualis illa Bionis Philoſophi, πάσης κακίας μητρόπολις ἡ φιλαργυρία, id eſt, Avaritia omnis improbitatis eſt Metropolis: & illa Timonis, Duo ſunt malorum elementia, ἀπληστία καὶ φιλοδοξία, id eſt, inexplebilis opum aviditas, & gloriæ appetitio. Huc etiam pertinet Senarius ille Menandri, κακὸν μέγιστον ἐν βροτοῖς ἀπληστία, id eſt, malum maximum inter homines eſt inexplebilis habendi cupiditas. Et Juvenalis Satyr. 14.

Inde ferè ſcelerum cauſæ. nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quàm ſæva cupido
Indomiti cenſus. Nam dives qui fieri vult,

Et citò vult fieri. Sed quæ reverentia veri,
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari?

Quibus addi poteſt & illud Virgilianum,

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

Et ſanè ex hac ſcaturigine oriuntur quotidiè innumeræ fraudes, fallaciæ, perjuria, circumventiones, rapinæ, lites, odia, veneficia, crudelitas, cædes, bella, denique omnes ferè nocendi artes. Nihil ſani ſuadet avaritia, ſed ad omnem injuſtitiam & iniquitatem homines impellit, juráque omnia divina & humana violare cogit: eoſdem omni humanitate ſpoliat, atque in feras rapidas & crudeliſſimas transformat. Cujus rei luculentiſſimum teſtimonium & exemplum habemus in hiſtoria, quæ hoc libro, quem jam primum Latinè edimus, continetur, in quo crudelitates immaniſſimæ, ab Hiſpanis & aliis, quorum in eo fit mentio, adverſus miſeros illos Indos occidentales perpetratæ deſcribuntur, quarum atrocitas tanta fuit, ut qui talia commiſerunt, Leones potius aut Tigrides, fuiſſe dicas quàm homines. Nulla enim divini numinis aut fidei ſuæ honorisq; habita ratione, eò ſævitiæ ac tyrannidis progreſſi ſunt, ut totum illum orbem nuper repertum, non tantum latrociniis & populationibus, ſed & incendiis, ſuſpendiis, cædibus, promiſcuè virorum, mu-

lierum

lierum & infantium repleverint, nec ullum tormenti genus omiſerint, quod non in miſeros illos homines exercuerint. Quæ omnia, ſola illa inſatiabili cupiditate & avaritia ducti perpetrarunt. Quod & Indi aliquando iis ſumma cum ignominia exprobrarunt. Quoſdam enim Hiſpanos captos, revinctis manibus pedibusq; in terram projecerunt; mox auro in os jacentis infuſo dicebant, Ede, ede aurum Chriſtiane. Sed & eò inſaniæ tandem Chriſtiani ab illa peſte dementati devenerunt, ut in mutuas cædes perfidè & crudeliter ſævierint, bellisq; civilibus ſeſe invicem confecerint. Unde facile eſt judicare, quo jure glorientur illi ſe novas illas terras adiiſſe, easq; conquiſiviſſe, ut Barbaros fidem Chriſtianam viamq; ſalutis edocerent. Deus autem Opt. Max. quem nihil latet, quiq; nullum facinus & flagitium, occultum ſinit, ſed omnia ſuo tempore ad majorem impiorum confuſionem & ignominiam, & in aliorum exemplum in lucem producit, ſæva quoque tyrannorum illorum facinora & flagitia ſilentio tecta & ſepulta manere noluit: Sed Bartholomæum de Caſis Epiſcopum libri hujus authorem ſuſcitavit, qui ea in eorum ignominiam & opprobrium ſempiternum manifeſtaret, & in publicum efferret. Cum enim bonus ille vir animadverteret, nullas monitiones aut reprehenſiones apud illos tyrannos

rannos in India quicquam ponderis habere ipſemet in Hiſpaniam transfretavit, ac Illuſtriſſimo Principi Philippo Cæſareæ Majeſtatis Caroli V. feliciſſimæ memoriæ filio, ea quæ partim oculis ſuis viderat, partim ab aliis etiam de ſuis facinoribus gloriantibus audierat, non tantum verbis, ſed & ſcripto expoſuit. Unde commota ipſa Cæſarea Majeſtas ſtatim remedium tantis malis adhibendum cenſuit, eumq; ordinem rebus Indicis conſtituit, ut ab eo tempore tyrannis illa & ſævitia adverſus barbaros parumper repreſſa, atque illa natio à dura illa & intoleranda ſervitute quodammodo liberata, aut ſaltem ſublevata fuerit. Scriptum autem illud Barthólomæi Epiſcopi, quod Illuſtriſſimo Principi obtulit, jam antea Seviliæ Hiſpanico ſermone, & poſtea alibi tum Gallico, tum Belgico, & tandem Germanico idiomate excuſum, nos nunc primum Latino ſermone edendum curavimus, ut quilibet, ex quacunque natione & gente is fuerit, in hoc libro tanquam in ſpeculo contemplari queat, quàm tetros, horrendos & pernicioſos fructus hæc infelix malorum omnium radix, nempe avaritia producat, atq; inde eam magis ac magis abominari diſcat, eámque ex ſuo pectore penitus exſtirpare conetur. Nullus enim eſt, qui ubi ſuam conſcientiam ſeriò examinare voluerit, hanc peſtem in ſinu ſuo latentem non

reperiat: quodq́; magis dolendum eſt, in ea tempora incidimus, quibus hæc peſtis pro peccato & vitio vix à quoquam habetur: cum tamen eam Paulus & idololatriam eſſe & nos à regni Dei hæreditate excludere pronunciet. Quod ſi ea libertate & licentia frueremur, quam Hiſpani in India ſibi uſurparunt, nec ullus ſuperioris Magiſtratus metus nos in officio contineret, haud dubium eſt, quin nulla in parte ſævitiæ, crudelitatis, inhumanitatis & injuſtitiæ Hiſpanis illis cederemus. Quod & quotidiana exempla eorum, quæ vulgò & paſſim fiunt, ſatis confirmant. Quare niſi pœnitentiam egerimus, verendum eſt, ne tandem Deus juſtiſſimus judex ob hanc noſtram inexplebilem avaritiam nos in reprobum ſenſum conjiciat, nósque Satanę & ejus Angelis tradat, qui non aurum liquefactum, ſicut Hiſpanis accidit, ſed picem & ſulphur tartareum nobis infundant; nósque in ſtagnum ardentis ignis in æternum præcipitent. Quod à nobis omnibusq́; veris Chriſtianis per ſuam gratiam & miſericordiam avertat Deus Opt. Max. Cæterum ad ſuperiorem rationem, quam adduximus, propter quam hoc opus in Latinum ſermonem vertendum & publicandum cenſuimus, hæc etiam accedit; quòd plurimum ſolicitati ac rogati fuimus, ut ipſum figuris & iconibus ornaremus & illuſtraremus, quibus ſuperiores editiones

tiones caruerunt, & ſine quibus hoc opus quodammodo imperfectum eſſe videtur. Eas autem huic editioni adjecimus ita diligenter & artificiosè elaboratas, & ad vivum effictas, ut ex earum contemplatione quivis tantum non in rem præſentem adduci queat, quod & lectoribus non mediocre hiſtoriæ intelligendæ adjumentum, nec non & honeſtam voluptatem allaturum confidimus. Omnes autem ſummopere rogatos volumus, ut ſibi perſuadeant, nos in nullius gentis vel nationis odium aut favorem ex privato aliquo affectu hoc opus edere, ſed in publicum commodum & emolumentum. Bonos enim & malos homines in quavis gente & regione eſſe & reperiri (quanquam bonos mali numero ſemper ſuperant (nec vitia quorundam toti genti eſſe imputanda ſcimus. Hiſce finem faciemus, teq; benevole Lector, Deo omnipotenti commendabimus: quem & oramus, ut tibi ſpiritum ſuũ ſanctum largiatur, qui mẽtem tuam illuſtret, quò hanc hiſtoriam ita legere poſſis, ut non tantum Hiſpanorum vitia in ea animadvertas & deteſteris, ſed & malorũ illorum omniũ cauſam & fomitem in te quoq; eſſe agnoſcẽs, tua ipſius conſideres & expendas, atq; ita Deum tanto ardentius pro impetranda peccatorum tuorum remiſſione quotidie preceris per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, cui ſit honor & gloria in ſecula. Amen.

COMPENDIOSÆ HUJUS NARRATIONIS ARGUMENTUM.

EARUM rerum, quæ in Americæ diverſis regionibus geſtæ ſunt, ab eo tempore, quo non ſine miraculo America reperta eſt, & detecta, ab Hiſpaniſque culta, & habitata, uſque in præſentem diem, tanta eſt magnitudo, ut omnem eorum, qui non adfuerunt, fidem ſuperare, omniſque ævi rebus, quantumvis bene geſtis, tenebras offundere, easque æterno ſilentii tumulo ſepelire videatur. Neque verò ſanguinolentæ illæ hominum innocentium carnificinæ; urbium deſtructiones, & incendia; provinciarum devaſtationes; Regnorumque deplorabilis ruina, minori, quàm reliqua admiratione, animos rapiunt. Quæ ad aulam accedens Bartholomæus de las Caſas, vel Caſaus, ex Monacho ad Epiſcopalem dignitatem elevatus, ut Imperatoriam Majeſtatem, tanquam oculatus teſtis, harum rerum certiorem redderet, multis talium neſciis, & ignaris, narravit. Qui quidem importunis multorum precibus ſollicitatus, brevi ſcripto, quæ vidit, poſteritati reliquit. Cum autem aliquot annis elapſis cerneret multos omni humani-

tate,

tate, & ſenſu deſtitutos, qui ſua avaritia, & ambitione hominis nomine indignos ſe præbebant, iterum (nondum contenti tantis malis & calamitatibus, quibus in deſtruendo toto hoc orbe uſi erant) conari Regi perſuadere, ut ejus conſenſu, & approbatione, eandem facinorum viam aggrederentur: conſultum illi viſum eſt, compendioſam hanc, quam jam antea ſcripſerat, narrationem Principi Domino noſtro offerre; qui authoritate ſua efficeret, ut defenſione; & expreſſa Imperatoris prohibitione improba illorum intentio reprimeretur. Ut autem facilius legeret ſua Celſitudo, hunc libellum tradere typographo expedire exiſtimavit. Et hæc eſt cauſa & ratio, cur in lucem prodire hanc brevem narrationem voluerit.

PROLOGVS

FRATRIS BARTHOLOMÆI DE LAS CASAS, VEL CASAI, EPISCOPI: AD ILLUSTRISSIMUM & Potentiſſimum Hiſpaniarum Principem PHILIPPUM Dominum noſtrum.

CUM ita ſit (Illuſtriſſime & Potentiſſime Princeps) ab omnipotentis Dei providentia, ita conſtitutum mundum fuiſſe, ut ad utilitatem totius generis humani Reges eſſent, qui Regnis & Provinciis dominarentur, quiq; populi Patres & paſtores (ſic enim eos Homerus nominat) & per conſequens nobiliora, generoſioráque totius Reipublicæ membra exiſterent: bona Regum voluntas jus ſuum cuique tribuendi in dubium meritò revocari non poteſt. Quod ſi injuriarum, quæ in Republica ſæpe committuntur, caſtigatio non fiat, & debita correctio errorum & abuſuum, inde procedit, quod cognitio ad eos non perveniat:

veniat: alioquin procul dubio omni diligentia, & ſtudio legitima remedia quærerent & adhiberent. Quod teſtari videtur in ſuis Proverbiis Salomon, cũ dicit: Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Hoc enim de nativa, & naturali Regis virtute exiſtimandum eſt, ſolam cognitionem mali, quo ejus Regnum premitur, ſufficere (cum ne per minimum temporis momentum ferre, aut tolerare poſſit) ad integram illius reſtitutionem, & liberationem.

Apud me igitur conſiderans (Potentiſſime Princeps) perditionem, mala, & damna (qualia vix ne imaginatione quidem complecti, ab hominibus patrata eſſe, poſſumus) tam multorum, amplorúmque Regnorum, quæ novus Indiarum mundus, meritò nuncupantur; quæ à Deo, ejusq; Eccleſia; ut illorum gubernacula tenerent, ad fidem converterent, eorumq; tam in temporalibus, quàm ſpiritualibus proſperitati ſtuderent, Caſtellę Regibus commiſſa, & commendata fuerant: Cum, inquam, ego, ſpatio quiquaginta annorũ, quibus in vivis egi, non mediocrem adeptus experientiam, hæc mala, quæ dum in illis regionibus verſarer, ipſis oculis vidi, diligentur apud me perpendo, nec linguæ, nec calamo ita imperare poſſum, quin Celſitudinem Veſtram de aliquibus rebus particularibus monitam faciam,

certio-

certioremq; reddam, ut illis commota, & incitata, ſtudioſas ferventesq; preces ſuæ Majeſtati fundat, ne his tyrannis ad eas, quas conquiſiverunt, terras (conquiſitas enim volunt) regreſſus, ut ſperant concedatur, cùm conquiſitiones iſtæ per ſe iniquæ ſint: præſertim verò, contra hanc Indicam gentem, quæ pacifica eſt, humilis, benigna, & neminem lædens injuſtæ tyrannicæ, omniq; jure tam divino, quàm humano damnatæ exiſtant. Quare ne ulla in me caderet culpa ob reticentiam & ſilentiũ infinitæ, cùm corporum, tum animarum mihi cognitæ perditionis, conſultum & æquum mihi viſum eſt, illorum quædam geſta, à me, ex infinito numero, proximè præteritis diebus ſelecta, typis mandare, ut majori commoditate, & minori labore eorum lectioni Celſitudo Veſtra incumbere queat.

Et quamvis Archiepiſcopus Toletanus Celſitudinis Veſtræ pædagogus, cum eſſet Epiſcopus Carthaginenſis ſibi à me concedi petiiſſet, obtuliſſetq; Celſitudini Veſtræ, timens tamen ne variis terra mariq; ſuſceptis itineribus,, Regiisq; negotiis, quibus continuò præpeditur, diſtenta, illorum vacare lectioni non potuerit, vel tradiderit oblivioni: & creſcat interea inordinatum, & temerarium eorum deſiderium, qui omne jus ludibrio habentes, effuſi humani ſanguinis ſtillantibus rivis delectan-

tur,

tur, & ampliſſimis his regionibus naturales incolas, & poſſeſſores infinita cæde eripere, theſauriſq; immenſi pretii privare, flocciſaciunt: cum, inquam, tyrranni iſti omnibus modis, & coloratis, fucatíſve rationibus ſuæ petitioni inſiſtant, ut ſibi permittantur, & concedantur iſtæ, quas vocant, conquiſitiones, quæ ſalva lege naturali & divina, & ſine maximis peccatis mortalibus, quæ horrenda, & æterna ſupplicia mereantur, concedi, & permitti nullo modo poſſunt, conſultum eſſe exiſtimavi compendioſam hanc narrationem, ex ampla, quæ de cædibus, & damnis huic regioni illatis, ſcribi & poſſet, & deberet, hiſtoria decerpere, & Celſitudini Veſtræ offerre. Omni autem humilitate Celſitudinem Veſtram rogo, ut eam Regia illa clementia, & benignitate, qua ſuſcipere conſuevit eorum opera, qui omnes ſuas vigilias, omnéſque labores eo conferunt, ut bono publico, ſtatuſq; Regii proſperitati inſerviant; & recipere, & legere non dedignetur. Qua perlecta, & iniquitatis atrocitate, quæ contra innocentiſſimos hos homines committitur, mille cruciatibus eos cædendo, & laniando, nulla pugnante ratione, præterquam avaritia, & ambitione eorum, qui horenda hæc ſcelera patrant, non diſpliceat Celſitudini Veſtræ precibus efflagitare, & facto ipſo Majeſtati ſuæ perſuadere, ut omnibus tam damno-

ſis, & deteſtandis precibus incumbentibus ſuam authoritatem deneget: imò ut terrorem omnibus incutiens, edicto prohibeat, ne ullus de ea re verba facere deinceps audeat; ut injuſta hæc petitio infernalibus, & æternis ſilentii tenebris circumfuſa teneatur. Quæ res, Potentiſſimè Princeps, expedit, & eſt omnino neceſſaria; ut Deus proſperum florentémque tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, ſtatum Regiæ huic Coronæ Caſtellanæ concedat atque largiatur.

INDIA-

INDIARUM DEVASTATIONIS, ET EXCIDII BREVISSIMA NARRATIO.

ANno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo India inventa & detecta; anno ſequenti ab Hiſpanis habitata eſt, ita ut multitudo quædam Hiſpanorum ab hinc quadraginta novem annis eò profecta ſit. Primò autem ad Inſulam Hiſpanicam appulerunt, quæ quidem fertiliſſima eſt, & propter amplitudinem & longitudinem, ut quæ ſexcenta milliaria in circuitu habeat, hoc tempore celebris. Undequaque autem circuitur penè innumeris inſulis, quas & populo, & naturalibus incolis ita refertas vidimus, ut vix in toto terrarum orbe regio tam multis habitatoribus munita, reperiri poſſit. Terra autem firma, quæ ab hac inſula ducentis quinquaginta, & paulò plus, milliaribus diſtat ultra longitudinem decem millium milliariorum, circa littus maris, protrahitur, quæ quidem terræ jam repertæ ſunt, & plures, procedente tempore, deteguntur: Tantá autem multitudo has regiones incolit, & habitat, ut ibi ab Omnipotente major pars generis humani congregata, & convocata videatur.

Infinita autem hæc hominum multitudo ita à Deo creata eſt, ut ſimplicitate gaudeat, aſtutiæ, calliditatis, & malitiæ omnino expers ſit, & inimica, naturalibus dominis obedientiſſima, & fideliſſima; erga ipſos verò Hiſpanos, quibus & inſervit, & ſubdita eſt, humilis, patiens & pacifica exiſtat; denique ut rejectis litibus & motibus, remotoque odio ſine vindictæ cupidititate vivat.

Hic populus delicatiſſimus eſt, & tenerrimus, ejusq; eſt tam debilis, & inæqualis temperies, ut laborem tolerare non queat, paucisq; annis quocūq; tandē morbo, vitæ finē imponat, ita ut ipſi Principū, & Domi-

norum liberi, qui hic apud nos in delitiis, omniq; rerum affluentia nutriuntur, illorum etiam agricolarum natis delicatiores, & teneriores non exiſtant. Hæc gens eſt paupertima, & maximè indigens, pauca poſſidens, bonis temporalibus non inhians, idcirca non ſuperba, nec ambitioſa. Tali verò cibo victitat, ut Sanctorum Patrum in eremo victus magis parcus, minúsve delicatus haud extiterit. Nuditate, ſolis verendis tectis, pro veſtimento utitur: ſtragula villoſa, quæ eſt unius ulnæ longitudinis, vel tela, quæ ad ſummum duarum, illi eſt loco maximi & calidiſſimi tegumenti. Tegeti verò incumbit, & quibus pinguior eſt fortúna, retia in quatuor angulis, nodis alligata, pro lecto ſunt, quem ſuo idiomate Inſulæ Hiſpaniolæ habitatores Hamecas appellant. Ingenio ſubtili, & docili hi homines præditi ſunt; gens eſt docilis, & omnis bonæ doctrinæ capax, & ad ſanctam noſtram Catholicam religionem ſuſcipiendam aptiſſima, neque etiam inhabilis ad bonos mores, ut quæ non tam variis, quam reliquum hominum genus, impedimentis, diſtrahatur: ita ut, vel primis labris, fidei, ut ita dicamus, rudimentis deguſtatis, tanto deſiderio & fervore ad exercitium Sacramentorum Eccleſiæ, & ſervitii divini, feratur, ut ipſis religioſis ad tantos impetus ſuſtinendos, maxima, & ſingulari patientiâ opus ſit. Et ut finem imponam, ſępe Hiſpanos (qui bonam, quam in illis cernebant naturam, negare non poterant) hoc proprio ore proferentes audivi, nempe ad vitæ ſummam beatitatem, in illis ſolam Dei cognitionem requiri.

Ad agnos autem tam lenes, & dictis qualitatibus ab Omnipotente dotatos, ut tygres, lupi, & leones crudeliſſimi longâ fame oppreſſi, Iberi acceſſerunt, nulli rei ab hinc quadraginta annis incumbentes, præterquam cædibus horum miſerorum, quos diverſis tormentorum generibus ab ullo antea nec viſis, nec auditis (quorum aliqua pars inferius deſcribetur) tam inhumanè & crudeliter lacerant, & dilaniant, ut ex tribus millionibus, quos ſola Hiſpaniola Inſula capiebat, jam ex naturalibus incolis vix reſtent trecenti. Cuba verò inſula, quæ in eandem longitudinem, qua Valladolid à Roma protrahitur, jam deſerta, & inculta in ruina jacet. Inſula Sancti Joannis, & Jamaicæ, quarum utraque & ampla eſt, & fertilis, deſertas & deſolatas conſpicere licet. Lucayæ autem inſulæ ex ea parte, quæ ſeptentrionem reſpicit, Hiſpaniolæ & Cubæ vicinæ, quæ ſexaginta ſunt numero, vel circiter, cum inſulis, quæ vulgò Gigantum appellantur, & aliis, quarum, quæ infertilior eſt, horto Regio

to Regio Hiſpalenſi, fertilitate præſtat, non ſine maximo, & ſalubri aëris temperamento, jam omni habitatore vacuæ cernuntur: cum tamen ultra quingenta millia hominum in his regionibus (accedentibus Hiſpanis) vixerint, partim cæde ſublati, partim verò vi extracti, ut in fodinis Hiſpaniolæ Inſulæ, quæ ſine naturali habitatore manſerat, laborarent. Navis quædam has Inſulas viſitans, ut facta ſegete, reſiduæ ſpicæ (nam probus aliquis Chriſtianus pietate, & miſericordia motus, ut aliquas animas ad Chriſti cognitionem attraheret, tam periculoſum iter ſuſceperat) colligerentur, undecim tantùm homines, quos ipſe vidi, reperti ſunt. Aliæ plus quàm triginta numero Sancti Joannis inſulæ confines, omni populo ſpoliatæ ſunt. Quæ omnes inſulæ duorum millium milliariorum longitudinem ſuperant, & tamen omni populo, incola, & habitatore populatæ jacent.

Quod verò ad terram firmam attinet, certi ſumus, & pro comperto habemus, inhumanis & execrandis ſuis factis decem Regna majoris amplitudinis, quàm ſit tota Hiſpania, ſub ea etiam comprehenſis Arragoniæ, & Portugaliæ Regnis; id eſt, ultra mille milliaria Hiſpanos expopulaſſe, & omni populo, & habitatore privaſſe, quæ præſenti adhuc die deſerta; & ad deplorandam ruinam (cùm antea vix regio ulla majori incolarum numero abundarit) reducta cernitur. Nos autem pro certo affirmare audemus iis quadraginta annis, quibus cruentam, & deteſtandam ſuam tyrannidem in iis regionibus exercuerunt Iberi, injuſtè, ultra duodecim (computatis tam viris, quam fœminis, & pueris) milliones hominum fato functos eſſe: Neque verò parcere me veritati exiſtimarem, ſi ultra quinquaginta milliones hominum naturæ debitum perſolviſſe, dicerem.

Qui ex Hiſpaniæ remotis oris, ad has Inſulas appulerunt, quique Chriſtianos ſe eſſe jactitant, duplici præcipuè viâ, ad extirpandam & tollendam hanc nationem de facie terræ, proceſſerunt. Quarum prior eſt injuſtum, cruentum, & ſanguinolentum, quo uſi ſunt, bellum. Altera, quòd omnes eos de medio ſuſtulerint, qui vel adhuc aliquid libertatis reſpirarent; vel qui reſecatis, tam iniquæ captivitatis, vinculis, priſtinam libertatem recuperare (quod quidem potentiores, virique ſtrenui, & fortes animo volvebant) decreviſſent: illis enim bello ſublatis ſolas fœminas, & pueros hac aura frui patiebantur; quibus poſtea tam ſuave jugum imponebant, ut beſtiarum non ſit deterior conditio. Ad quas duas impiæ tyrannidis ſpecies, tanquam ſubalterna ad genus,

reliqui, & infiniti modi quibus ad extirpationem, & deſolationem hujus populi utuntur, reduci, & revocari poſſunt.

Ad deſtructionem autem & deſolationem innumeri iſtius populi, ſolum aurum Hiſpanorum, ultimus finis, & ſcopus fuit; & ut exiguo tempore ditati, ad ſtatus, & dignitates, quæ perſonis nullo modo congruebant, tanquam unico ſaltu, pervenirent. Deniq; ut uno verbo dicam, illorum avaritia, & ambitio, qua vix major excogitari poſſet, harumque regionum incredibiles divitiæ, incolarumque humilitas, & patientia (quę aditum ad has terras faciliorem reddebat) huic rei anſam præbuere. Quos tanto contemtui habebant, ut eos (de iis, quæ præſens vidi, omni mendacio ſepoſito, loquor) non ut beſtias, hoc enim peroptatem, ſed ut abjectiſſimum terræ fimum tractarent. Sicque de illorum anima, & vita ſolliciti fuerunt, ut ſupra dictus numerus omni fide, ſacramentisq; privatus, vitam cum morte commutarit. Et hoc non minori veritate, quàm præcedentia, nititur) quod nec ipſi tyranni, & carnifices, ſine mendacii nota, negare poſſunt) ab Indis Iberos nulla unquam injuria affectos, ſed potiùs tanquam de cœlo demiſſos, eos coluiſſe, quouſque infinitis injuriis, violentisque tormentis, & ſuorum injuſta cæde laceſſiti, ad arma concurrere coacti ſunt.

De Inſula Hiſpaniola.

IN hac Inſula, ad quam primò Hiſpanos appuliſſe diximus, cruentæ cædes & hominum perditiones principia duxère: fœminas enim, & pueros Indis eripiebant, ut ſibi inſervirent, & eorum opera malè uterentur; eorum autem victum magno ſudore, & labore partum conſumebant, eo non contenti, quem unuſquiſque ſecundum ſuæ facultatis vires, quæ ſemper perexiguæ ſunt (neceſſaria enim tantùm ad vitam rejectis ſuperfluis, domi aſſervant) gratis dabant, unica autem die, quæ ad trium familiarum, quarum unaquæque decem perſonas caperet, alimentum unius menſis, ſufficeret, Hiſpanus unus abſumebat. Et ſic his malis fracti, tantisq; afflicti tormentis, & violenta tractatione, tales homines è cœlo non eſſe miſſos, cognoſcere cœperunt. Et idcirco alii cibos, alii ſuas fœminas & liberos in latebris abſcondebant: alii verò, ut gentem tam duræ, & terribilis converſationis fugerent, prærupta montium quærebant. Iberi autem non ſolùm colaphis, pugnis, & ſceleratis baculorum ictibus eos excipiebant; ſed etiam violentas manus

ingu-

in gubernatores civitatum injicere non verebantur. Et hæc eò temeritatis, & impudentiæ devenerant, ut quidam Capitaneus, totius Inſulæ potentiſſimi Regis fœmina vi abuti auſus ſit. A quo tempore cogitare cœperunt, quibus modis & rationibus Hiſpanos regione ſua pellerent; armaque incontinenti ſuſcepere. Sed quæ arma Deus bone? ea ſcilicet, quæ majorem habent ſimilitudinem tam in offenſione, quam defenſione, cum puerorum qui certant arundine, luſu, quàm cum armis virorum.

Quod cernentes Hiſpani generoſis equis inſidentes, gladiis, & lanceis bene inſtructi, ſanguinolentis ſuis ſtragibus, & ſtratagematibus

initium

initium fecere; ciuitatesque & pagos percurrentes, nulli ætati, aut ſexui, ne fœminis quidem puerperis pepercere, quin ventre aperto vivas in fruſta diſcerperent. Pignoribus poſitis ſimul certabant, quis unico enſis ictu hominem medium aperiret, vel diſcinderet, vel quis majori dexteritate corpus hominis capite privatum, truncum relinqueret, aut certè quis majori induſtriæ mucronem viſceribus adigeret.

Infantium, pedibus ex matris mammis arreptorum, innocentia capita rupibus conquaſſabant: alios, non ſine ſcommatibus in flumina projiciebant; cadentiaque in aquam corpora irriſione ſuæ crudelitatis

tatis & inhumanitatis teſte, ad motum invitabant: alios unà cum matribus enſium inhumanis mucronibus exponebant.

Certa patibula erigebant, lata quidem; ſed ita demiſſa, ut pedes terram ferè attingerent, quorum unumquodque tredecim perſonis in honorem, & reverentiam, ut dicebant, noſtri Redemptoris & ejus Apoſtolorum, deſtinatum erat, quibus igne impoſito illis affixos, in cineres vivos redigebant. Quos verò vitæ ſupereſſe volebant eos ſemiſciſſis, & pendentibus manibus dimittebant; cum hac fugæ exprobratione: Nuntias has ferte litteras iis, qui latitantes in montibus nos fugiunt.

Hac morte communiter Dominos, & Nobiles mulctabant. Perticis [illegible]a ſuffultis craticulas ſtruebant, parvoque igne ſuppoſito, hi miſeri paulatim, animam, magnis clamoribus, tormentorumque deſperatione, efflabant.

Vidi aliquando quatuor, aut quinque ex potentioribus Dominis, his craticulis impoſitis [illegible]rreri; & non procul duæ, vel tres aliæ craticulæ, iiſdem mercibus inſtructæ viſebantur; cumq; magni, qui ibi audiebantur clamores, Capitaneo eſſent moleſti, quietemque ejus impedirent, eos laqueo tolli, & ſtrangulari juſſit. Spiculator, (cujus nomen mihi eſt notum, nec minus incogniti Hiſpali parentes) quo minùs id fieret, prohibuit, ſed ori impoſitis epiſtimiis, ne illorum exaudirentur clamores, ipſemet ligna ſtruens, adfuit, quouſque ad placitum toſti, animam efflarent. Harum rerum, & aliarum innumerabilium, oculos habeo teſtes. Quia verò omnes quibus data erat poteſtas, tam inhumanam gentem, ab omni pietate alienam, generisque humani extirpatricem, & inimicam, tanquam ſcopulos evitantes, in montibus latebras quærebant; canes venaticos, & crudeles, ita inſtruxerunt, ut primò viſu, minimoque temporis momento Indianum, tanquam porcum devorarent. Ab iſtis canibus hæ cædes, & devaſtationes patrabantur. Et quia quandoque, raro tamen, juſta æquitate moti Indiani, aliquos Hiſpanos cædebant, inter ſe hanc promulgarunt legem, ut pro uno Hiſpano occiſo, centum Indiani neci darentur.

De Regnis, quæ Inſula Hiſpaniola, capiebat.

HÆc Hiſpaniola Inſula quinque maxima Regna totidemque potentiſſimos Reges, capiebat, quorum Imperio reliqui ferè Domini, quorum infinitus erat numerus, parebant. Erat etiam quarundam

dam ſeparatatum regionum Domini, qui horum Regnum, pro ſuperiore, nullum agnoſcebant. Horum Regnorum unum, Magua appellabatur, quod ſignificat planitiem. Hæc planities res eſt, ſi ulla in toto orbe, memorabilis, & ſcitu digna: Nam à meridie ad Septentrionem, in octuaginta milliaria porrigitur: latitudine verò quinque, octo, & quandoque decem complectitur: undique autem altiſſimis montibus circumcluſa tenetur. Illam alluunt ultra triginta millia fluviorum, & rivulorum, quorum duodecim celebribus illis fluviis Ebro Duero, & Guadalqueuir magnitudine non cedunt: Omnesque fluvii, qui è monte ad Occidentem vergente (quorum numerus eſt viginti millium) oriuntur, auro ſunt ditiſſimi. Quo monte, provincia Cibao continetur, unde, fodinæ Cibao; ex quibus prodit exquiſitum illud, & purum, tantique apud nos nominis viginti quatuor caratarum aurum; nomen habent. Hujus Regni Rex, & Dominus Guationex vocabatur, qui ſub ſua ditione vaſallos & Dominos tam potentes habebat, ut eorum unuſquiſque ad ſervitium Regis Guarionex ſedecim millia militum adducere potuiſſet. Quorum Dominorum aliqui mihi noti fuere. Hic Rex erat obedientiſſimus, & non mediocri virtute præditus, natura ſua pacificus, & erga Caſtiliæ Reges devotiſſimus: hic ſuis ſubditis mandaverat, juſſerat, ut eorum quiſque tintinabulum auro repletum daret; ſuccedente verò tempore, cum ſatisfacere non poſſent, eo medio ſciſſo, alteram partem implere juſſi ſunt, hujus enim Inſulæ habitatores ferè nullam extrahendi ex fodinis auri induſtriam, aut experientiam habebant. Hic Cacicus obtulit ſe Regis Caſtellæ ſervitio, ea conditione, ut illas terras, quæ ab Iſabella, in qua prima manſionis ſuæ habitacula fixerant Hiſpani, ad Sanctum Dominicum in longitudinem quinquaginta milliarium extenduntur, coli curaret: dicebat enim, nec veritati illius ſermo repugnabat, ſuos ſubditos non habere uſum & practicam auri fodiendi. Quibus promiſſis, & facilè, ut ſcio & alacri animo, ſtetiſſet, & inde ex annuo reditu ultra coronatorum Caſtellanorum, tres milliones, Rex percepiſſet, & jam, in illa Inſula quinquaginta urbes, Sevilia ampliores, cernere liceret.

Sed qua compenſatione, & remuneratione erga hunc tam clementem, benignum Regem uſi ſunt? ea ſcilicet, ut eum, ſumma infamia, in perſona conjugis, ab Hiſpano Capitaneo Chriſtiani nominis indigno, violatæ, afficerent. Potuiſſet quidem, & tempus, & opportunitatem vindictæ ſumendæ, militem conſcribendo expectare:

ſed

ſed abſcondere ſe; & Regno, & ſtatu, in provincia De los Ciquayos (in qua potens quidam ejus vaſallus, & ſubditus habitabat) exul & vivere & mori elegit. At Hiſpani de ejus abſentia certiores facti, latebris amplius locum non dedere, ſed illato bello, illi, qui eos tam humaniter ſuſceperat, devaſtata omni regione eum repererunt, & cœperunt; qui vinculis cathenisque alligatus, navi, ut in Caſtellam captivus duceretur, impoſitus eſt: in itinere autem navis periit, cum qua multi Hiſpani ſubmerſi, & magnum auri pondus; & inter hæc magnum auri granum, craſſo pani ſimile, habens in pondere 3600. coronatos: ita Deo de enormibus illorum ſceleribus, vindictam ſumente.

Aliud Regnum Marien appellabatur, in quo eſt hodie portus in ultima planitiei extremitate, qua Septentrionem reſpicit: eſtque Regno Portugalliæ & amplius, & fertilius; dignum certè, quód frequenti habitatore incolatur; montibus enim abundat, auriq;, & orichalchi fodinis dives eſt. Regi nomen erat Guacanagari, cui multi potentes Domini, quorum aliquos novi, parebant. Ad hanc regionem primus, ſenex Thalaſſiarchus appulit, cum Americam detexit, qui tam humaniter & benignè à dicto Guacanari receptus eſt, & tractatus cum omnibus Hiſpanis, quos navigationis ſuæ comites aſſumpſerat, illis omnem opem, & auxilium ferendo (ibi enim Thalaſſiarchi navis undis abſorpta fuerat) ut ex ipſius ore audiverim, ſe ab ipſis parentibus, in propria patria, blandiùs accipi non poſſe. Hic Rex cædes, & crudelitates Hiſpanorum fugiens, ſtatu ſuo privatus, in montibus obiit. Reliqui verò dynaſtæ, ejus ſubditi, in ea ſervitute, & ſervitio, quod poſtea recenſebitur, ex hac vita emigrarunt.

Tertium Regnum erat Maquana; regio etiam admiranda, ſana, & fertilis, ubi hodie melius ſaccarum totius Inſulæ conficitur. In ea Regione tunc temporis regnabat Caonabao, qui reliquos, potentia, ſtatu, gravitate, & ceremoniis, quæ in ejus ſervitio adhibebantur, ſuperabat. Hic Rex, cùm nihil minùs ſuſpicaretur, magna ſubtilitate, & induſtria ab Hiſpanis in ædibus propriis captus eſt. Eum poſtea navi impoſuerunt, ut Caſtiliam duceretur, ſed cùm in portu ſex eſſent naves vela ventis dare paratæ, pontus tantis procellis agitari cœpit, ut hæ omnes, cum iis, quos capiebant, Hiſpanis abſorptæ cum ipſo Rege Canabao cathenis onerato, fuerint: in quo Deus æquo ſuo judicio oſtendit, non minus eſſe in hoc facto iniquitatis, & injuſtitiæ, quàm in præcedentibus. Huic Regi tres, aut quatuor fratres erant, viri ſtrenui, qui iniqua

fratris,& Domini captivitate offenſi, auditis devaſtationibus, & cædibus ab Hiſpanis in aliis regionibus patratis, intellectaque paulò poſt fratris morte; ut ab hoſtibus vindictam ſumerent, arma ſuſcepêre, quibus occurrentes Iberi certo equitum numero (qui vel maximè Indianis offendiculo ſunt (tantam ſtragem ediderunt, ut media pars hujus Regni, devaſtata, & depopulata fuerit.

Xaraqua quartum Regnum eſt, quaſi centrum, & medium totius Inſulæ; in diſerto ſermone, & eloquenti idiomate par ex cæteris Regnis non habet; in politia verò, & bonis moribus, reliquis excellit. In eo maxima erat Dominorum, & nobilium copia, & ipſa plebs ſtatu, habitu-

habituque corporis præſtabat. His Behechio Rex erat, qui ſororem Anacaona nomine; habebat. Uterque & frater & ſoror. Hiſpanos inſignibus beneficiis afficiens, & ex evidentibus mortis periculis liberans Regibus Caſtellæ magna ſervitia præſtiterat. Mortuo Behechio ſumma Regni penes Anacaonam remanſit. Quadam autem die accidit, ut Inſulæ gubernator ſexaginta equitibus, & trecentis peditibus comitatus (equites autem ſoli ſufficiebant, non ſolum ad devaſtandam Inſulam, ſed etiam totum terræ continens) trecentos circiter dynaſtas, ad ſe vocaverit; quorum potentiores fraudulenter, & doloſè in domum ſtramineam convocatos comburi, cæteros verò, cum infinito populo lanceis, & enſium mucronibus morte mulctari, juſſit. Et ipſam Anacaonam, penes quam, ut dictum eſt, ſumma erat Imperii, ut majori eam honore dignaretur, laqueo vitam finire coegit. Quod ſi accideret, ut aliqui vel miſericordia, vel auaritia moti, pueros pro aſſeclis retinentes, ne occiderentur, equis imponerent, alter ſuccedebat, qui à tergo eos transfoderet, vel ſi in terram deciderent, cruribus privaret. Cùm autem Indianorum aliqui, qui inhumanæ huic ſtragi ſupererant in Inſulam, quæ inde octo milliaribus diſtat, ſe recepiſſent, quòd lanienam fugerent, ad perpetuam ſervitutem à gubernatore damnati ſunt.

Quintum regnum vocatur Hiquey, cui ſenio confecta Regina, Hiquanama nomine, quam Hiſpani in crucem ſuſtulerunt, præſidebat. Eorum, quos hic vivos vidi concremari, membratim diſcerpi, variiſque tormentis torqueri, & illorum, qui ex tantorum malorum reliquiis, vivi in captivitatem ducebantur, infinitus eſt numerus. Quia verò in horum populorum cœdibus, & devaſtationibus, tam varia dicenda forent, ut ea ſcriptis vix compræhendi poſſint (nec puto ex milleſima eorum, quæ dicuntur, parte, unicam explicari) unicum de bellis ſupra dictis, concluſionis loco, addam & in conſcientia affirmabo dictis omnibus iniquitatibus, & facinoribus, aliiſque, quæ quamvis me non lateant, prætermiſſa facio, non majorem occaſionem Indianos dediſſe aut dare potuiſſe, quam præberent probi religioſi in monaſterio bene reformato viventes, ſibi bona, aut vitam ſubripiendi; & cur illi, qui mortem evaderent, perpetua captivitate, & ſervitute detinerentur. Hoc præterea ad[d]o, me credere, & certis conjecturis aſſequi eo tempore, quo hæc omnia in hac inſula patrata ſunt, Indianos, ne unico quidem peccato mortali, in Hiſpanos commiſſo, teneri, quod hominum mereatur ultionem. Et quod ad ea peccata, quo-

rum punitio Deo reſervata eſt, attinet, ut ſunt vindictæ immoderata cupido, odia, ſimultates, quibus in capitales hoſtes, ut illis erant Hiſpani, ferri potuiſſent, exiſtimo paucos de illis rebus, juſtè inſimulari poſſe; minorque erat illis impetus, & vigor (expertus loquor) quàm pueris decem, aut duodecim annorum. Et hoc certò ſcio Indianos ſemper juſtam cauſam in Hiſpanos bella movendi, habuiſſe, & Hiſpanos econtra bellis neutiquam juſtis cum illis certaſſe, ſed iniquioribus, quàm ullus unquam tyrannus geſſerit. Quod de reliquis in America & geſtis, & factis affirmo.

Peractis bellis, omnibuſque habitatoribus mortuis; juvenibus, fœminis & pueris communiter reſervatis eos inter ſe dividebant; alteri 30. alteri 40. huic centum, iſti ducenti dabantur, & quo quiſque Tyranno majori, quem gubernatorem appellabant, gratior erat, eò plures obtinebat, tali colore, taliſque conditione, ut eos in Catholica fide inſtruerent; cum ipſimet, quibus tradebantur inſtruendi, & animarum cura demandabatur, pro majori parte eſſent homines idiotæ, crudeles, avaritiæ dediti & omnibus vitiis coinquinati. Talem verò eorum curam habebant, ut fodinas auri extrahendi, & fodiendi gratia, qui labor eſt intolerabilis, viros mitterent; fœminas verò ad agros colendos, qui labor etiam viris fortibus, & robuſtis, moleſtiſſimus eſt, utebantur. Illas autem herbis & ſimilibus rebus nullius ſubſtantiæ, alebant; atque ita in mammis puerperarum lac ſiccabatur, & exiguo tempore, parvæ omnes creaturæ interibant. Et quod à viris fœminæ ſeparatæ, illis non cohabitarent, proles nulla ſuſcitabatur. Viri in fodinis fame, & labore vita privabantur; fœminæ verò iiſdem fractæ malis & calamitatibus, in agris morte abſumebantur. Et ita conſumptus eſt, & exterminatus habitantium hujus Inſulæ, penè infinitus numerus; iiſdemque modis totius orbis incolæ de facie terræ, tolli poſſent. Onera etiam octuaginta & centum librarum illis imponebantur, quæ per iter centum & ducentorum milliarium, ferre cogebantur. Hiſpanos etiam in penſili vehiculo, aut lectis in modum retiorum, ab Indianis confectis, ferebant; iis enim, ut beſtiis, ad tranſportanda onera, & itineris impedimenta utebantur, unde accidebat, ut in humeris & dorſo, livor, belluarum fatiſcentium more appareret maximus. Et quod attinet ad flagellorum baculorumve ictus, colaphos, maledictiones, & mille tormentorum, quibus in ipſo labore, torquebantur, genera; ad illorum narrationem nec multa temporis intervalla, nec ad ſcribendum

dum immenſi papyri cumuli, ſufficerent, at potiùs animos terrore conſternerent.

Hic animadvertendum eſt harum Inſularum, & provinciarum deſolationem ab obitu Sereniſſimæ Reginæ Dominæ Iſabellæ, qui incidit in annum milleſimum, quingenteſimum quartum, exordium duxiſſe; antea enim iſtius Inſulæ, paucæ provinciæ bello injuſto depravatæ, aut fædatæ fuerant, nec generali, ut poſtea, devaſtatione violatæ: atque hæc pro majori parte, & ferè omnia Reginæ (cui Deus æternam concedat gloriam (celabantur, & prævelabantur; ferventi enim & mirando zelo, deſiderioque penè divino in horum hominum ſalutem, & proſperitatem ferebatur; cujus rei exempla, quæ & oculis vidimus, & manibus attigimus, in promptu habemus.

Sit etiam hæc generalis regula, nempe Hiſpanos, ad quamcunque Americæ oram pervenere, eaſdem crudelitates, ſtrages tyrannides, & abominandas oppreſſiones, in Indorum innocentiſſimam gentem exercuiſſe; novorumque tormentorum generibus delectatos, in dies ad majorem creviſſe ſævitiam, & crudelitatem: quibus commotus Omnipotens, multò majori & periculoſiori lapſu, in ſenſum reprobrum eos labi permiſit.

De Inſulis Sancti Joannis, & Jamaycæ.

ANno milleſimo quingenteſimo nono, Sancti Joannis, & Jamaycæ Inſulas (quæ hortis, & apum alveis erant perſimiles) Hiſpani trajecerunt, eodem ſibi propoſito fine & ſcopo, quem in Inſula Hiſpaniola propoſitum habuerant, infinita latrocinia, & ſupradicta facinora committentes, quibus inauditas crudelitates, cædendo, urendo, torrendo, & canibus homines exponendo, adjunxere & addidere: deinde verò eos miris oppreſſionibus, & tormentis in fodinis vexando & affligendo, terram his innocentibus (quorum ſexcenta millia, ſi non plura, hæ duæ Inſulæ capiebant) privarunt, & ſpoliarunt, ita ut hodie in unaquaque vix ducentos homines reperire liceat, reliqui ſine fide & Sacramentis perierunt.

De Cuba Inſula.

ANno milleſimo quingenteſimo undecimo Inſulam Cuba trajecerunt, quæ non minore longitudine, quàm à Roma Valladolida

diſtat,

d ſtat, concluditur; in qua erant ampliſſimæ provinciæ, & multo populo incolebatur, in qua non majori humanitate & clementia, imò multo majori ſævitia, & crudelitate proceſſerunt. Multa notatu digna in hac inſula acciderunt. Cum Cacycus quidam, potens Dynaſtes, cui nomen Hatuev, qui paulò ante fugiendæ mortis, perpetuæque captivitatis, & ſervitutis gratia, ab Hiſpaniola Inſula Cubam ſe receperat, quibuſdam Indianis Hiſpanos ad hanc quoque adventare, intellexiſſet, ſuis omnibus convocatis hac oratione uſus eſt: Vos non latet rumor de Hiſpanorum adventu paſſim inter nos ſparſus, & experientia conſecuti eſtis, qua tractatione, tales, & tales (eos nominabant) & Hayti (ſic ſua lingua Hiſpaniolam vocant) incolas exceperint, ad nos eadem patrandi animo ſe conferunt: ſed hujus viſitationis cauſa, & ratio vobiſne eſt comperta? ignotam penitus, reſponderunt, eos tamen & crudeli, & ſcelerata dotatos eſſe natura, ſe non ignorare: Hanc ergo habete, inquit: Quoddam adorant, & colunt avarum, nec paucis contentum numen, atque ut illius adorationi, & cultui ſatisfacere poſſint, à nobis multa petunt, omnemque adhibent laborem, ut nos ſub jugum mittant, & neci dare queant. Accepta igitur, quam juxta ſe habebat, capſula, auro mundiſque referta, his verbis uſus eſt: Iſte eſt Hiſpanorum Deus, in ejus honorem (ſi placet) Arcytos (ſunt quædam apud ipſos chorearum, ſaltuumque genera) celebremus; ſicque illius numine placato, Hiſpanis imperabit, ne ulla nos moleſtia, aut injuria afficiant, qui unanimi conſenſu, clara voce reſponderunt, Probè dictum, probè dictum: Sicque coram hac capſula ſaltantes choræis, antequam nimia laſſitudine fatiſcerent, finem non impoſuerunt: Tunc ſermonem reſumens dynaſtes Hathuey, dixit: Si hunc Deum aſſervamus, quouſque nobis tollatur, vita privabimur, quare conſultum mihi videtur, ut in flumen eum abjiciamus, quo conſilio approbato ab omnibus, capſula in vicinum fluvium abjecta eſt.

Quimprimum ad hanc Inſulam appulerunt Hiſpani, hic Cacicus, ut qui eos intus, & in cute, ut dicitur, norat, quantum poterat, evitabat, & fugiebat, ſeque armis, ſi quandoque obviam illi fierent, defendebat. Tandem captus, quòd gentem tam iniquam, & crudelem fugeret, vitamque contra eos, qui ſuam ſuorumque mortem, quærebant, tueretur, vivus exuſtus eſt. Et cùm palo affixus eſſet, quidam Monachus Ordinis S. Franciſci, vir ſanctus, ipſi aliqua de Deo, & noſtræ fidei articulis verba fecit, quæ nunquam audiverat, & quæ ad

id

id tempus, quod à Carnifice concedebatur, ſufficiebant, illi æternam gloriam & quietem, ſi crederet, ſin minus ęterna ſupplicia, promittens: Poſtquam Hathuey cogitabundus aliquandiu hæſiſſet, à Monacho petiit: Vtrumetiam Hiſpanis cœlorum janua pateret? Cui reſpondenti bonis Hiſpanis patere: Cacycus ſine longiori deliberatione cœlum ſe nolle petere, dixit, ſed potius inferos, ne eadem illi, cum hac crudeli gente manſio communis eſſet. Et his laudibus honoribúsve Deus, & ſancta fides ab Hiſpanis in America afficiuntur.

Aliquando accidit, ut ampliſſimæ urbis, quæ decem milliaribus ab eo loco, in quo eramus, diſtabat, cives nobis obviam honoris gra-

tia procederent, cum amplo commeatu, cibiſque delicatis, & hujuſcemodi blanditiis, nobis quàm maximam poterant piſcium copiam adferentes, & diſtribuentes: ecce illico malo dæmone Hiſpanorum ſpiritus agitante, in tantum furorem verſi ſunt, ut me præſente, nulla intercedente cauſa aut ratione, ultra tria millia hominum tam virorum, quàm fœminarum, & puerorum, internecione ſuſtulerint. Tam crudelia, inhumanaque facinora ibi me præſente & vidente, patrata ſunt, ut nulla hominum ætas ſimilia viderit.

Paulò poſt ad omnes Havanæ provinciæ Dynaſtas miſi nuntios, ne ullo modo terrerentur, aut in abſentia, vel fuga refugium quærerent, ſed nobis occurrerent, me illis promittere (qua enim eſſem in authoritate, ſciebant) nulla injuria affectos iri: præteritis enim malis & cædibus omnis regio maximè conturbata erat, & hoc feci ipſorum Capitaneorum conſilio. Cùm ad provinciam ventum eſt, viginti duo Dynaſtæ nobis obviam proceſſerunt, quos, data fide violata, Capitaneus die ſequenti, igni tradere voluit, expedire dicens hos, qui aliquando contra nos aliquo ſtratagemate uſuri eſſent, è medio tolli: & ſic ægrè, & difficulter igne eos eripui.

Indi hujus Inſulæ, ſub ſervitutem, & calamitatem Hiſpaniolæ, redacti, perire ſe & mori, ſine ullo remedio cernentes, montes quærere cœperunt, alii verò deſperatione ducti, laqueo vitam terminarunt; conjunxque unà cum conjuge & liberis ſe ſuſpendens, his miſeriis finem imponebat. Tyranni unius Hiſpani (qui mihi non eſt incognitus) crudelitate, ultra ducenti Indi, voluntario ſuſpendio vitam cum morte commutarunt: & ſic hoc genere mortis infinitus hominum numerus periit.

Cuidam in hac Inſula in aliqua dignitate Regia conſtituto, pro ſua parte obtigerant trecenti Indiani, quorum, præ nimio labore trium menſium ſpatio, centum ſexaginta ſublati ſunt, ita ut decima tantùm pars, id eſt, triginta, ſuperfuerit, cùm autem duplicaretur numerus, eos eodem modo necabat, & de omnium eorum vita actum erat, qui illi dabantur, quouſque tandem naturæ, & Diabolo debitum perſolvit.

Spatio trium aut quatuor menſium me præſente, obierunt ultra ſex millia puerorum, quòd parentibus, qui in fodinis laborabant, privarentur. Multaque alia ſtupenda vidi.

Poſtea verò conſilium cœperunt, eos qui in montibus latitabant, perſequendi, quorum ſtupendas ſtrages edidere, ſicque hæc Inſula

ſula deſolata eſt: quam paulò poſt vidimus, & certe res eſt miſeranda, hanc ita expopulatam, & deſolatam cernere.

De Terræ continenti.

ANno milleſimo quingentiſſimo decimo quarto terram firmam trajecit, infelix quidam gubernator, crudeliſſimus tyrannus omni miſericordia & prudentia deſtitutus, inſtrumentum furoris Dei, eo conſilio, ut multos Hiſpanos in has terras perduceret. Et quamvis ante hunc, aliqui tyranni eò perveniſſent, ibique multos variis internecionibus crudeliter tractaſſent, tamen ſolummodo maris oram, in qua mira furta, & latrocinia commiſerant, attigere. Sed reliquis, qui in aliis Inſulis verſabantur, quantumvis execrandis, & abominandis, hic crudelitate præſtabat. Non ſolùm populo littus maris ſpoliabat, ſed etiam maximas regiones, & ampliſſima Regna, ſuis cædibus infinitum populi numerum ad Inferos mittens; funditus delebat. Per multa milliaria, ſuis excurſionibus, graſſabatur, in iis ſcilicet terris, quæ Darieno, provinciiſque Nicaraquanis includuntur, quæ ſunt circiter quingenta milliaria terræ totius mundi fertiliſſimæ, in qua multi vivebant, abundabatque pagorum, urbium, & villarum numero, aurique omnium huc uſque repertarum regionum erat ditiſſima. Quamvis enim Hiſpania obrizato Hiſpaniolæ auro reſarcita eſſet, tamen fuerat tantùm ab Indiis ex dictis terræ viſceribus, & fodinis effoſſum, in quibus, ut dictum eſt, vitæ finem impoſuerunt.

Hic præſes, cum ſuis, nova tormentorum, & crudelitatum genera, ad obtinendum, & extorquendum aurum adinvenerat. Quidam ex illius Capitaneis, in quadam excurſione gubernatoris juſſu ad deprædãdum facta, ultra quadraginta millia perſonarum enſibus, igni, canibus, diverſiſque tormentorum generibus, expoſitarum, morte delevit. Quorum omnium, Ordinis Franciſcanorum religioſus, nomine Franciſcus de S. Romano, qui aderat, teſtis erit oculatus.

Maxima, & damnoſa ſemper fuit eorum, qui Indiis præfuerunt (quod ad converſionem, & ſalvationem hujus populi, attinet) cœcitas: effectu enim negligebant, quod fucato ſermone præ ſe ferebant; & ore affirmabant, quod latente cordis lingua negabant: eóque perventum eſt, ut Indianis mandaretur, ſub pœna cruenti; & ſanguinolenti belli, mortis, & perpetuæ ſervitutis, ut fidem amplecte-

rentur, & obedientiæ Caſtellæ Regis ſe ſubmitterent; quaſi Dei filius, qui pro omnium redemptione mortem ſubiit, lege caviſſet, cum dixit, Euntes docete omnes gentes, ut infidelibus pacificè, & quietè, & in hæreditaria & patria regione viventibus, mandaretur ſub pœna confiſcationis omnium bonorum, terrarum, libertatis, conjugum, liberorum, & mortis, ut nulla præcedente inſtructione, Deum confiterentur, & agnoſcerent, & obedientiam præſtarent Regi, quem neque viderant, nec de illo quicquam audiverant; & cujus nuncii, omni humanitate deſtituti tam crudeliter ſe gerebant. Quod certè ſtultũ eſt & abſurdum, omniq; vituperio & irriſione, imò ipſis inferis dignum. Cum autem nefando huic, & iniquo gubernatori cura demandata fuiſſet executioni hæc edicta tradendi, ut juſtiora & æquiora apparerent, erant enim per ſe juri, & æquitati repugnantia: juſſit (vel quibus demandata erat executio propria authoritate id agebant) ut cum deſiderio tenerentur, vel propoſitum haberent, aliquem locum in quo eſſet auri copia; Indianis in urbibus, aut domibus, ſine ulla mali ſuſpitione degentibus, compilare, & eripere; improbi Hiſpani, ut latrones, ad aliquem locum, medio milliari ab urbe, pago aut villa diſtantem furtim accederent; & ſoli noctuq; edictum publicarent, & pronuntiarent hoc modo: Cacici & Indiani hujus contin&etilde;tis talis loci, quem nominabãt, habitatores: Vobis omnibus notum facimus, unũ eſſe Deum, unum Papam, & unum Regem Caſtellæ, qui harum terrarum eſt Dominus: ſtatim accedite, & authoramentum lege clientelæ inite. Et ſic quarta noctis vigilia, his miſeris innocentibus ſomno oppreſſis, in eum locum, quem nominarant, igne in domos, quæ omnes erant ſtramineæ, immiſſo, irruebant, ſicque viros, fœminas & pueros, antequam animadverterent, comburebant: illico, quos volebant, occidebant: quos verò captivos detinebant, tormentis, ubi, quod domi non invenerant aurum, abſcondiſſent, fateri cogebant, qui verò vitæ ſupererant, ſervi, ſtigmate prius notati, fiebant: extincto demum igne, ad aurum inveniendum, accurebant. Ita igitur in hoc negocio ſe vir diris omnibus devotus, geſſit, cum malis Chriſtianis, quos ab Anno decimo quarto, uſque ad vigeſimum primum, vel ſecundum, conſcripſit, numeratis famulis & ſatellitibus, à quibus tot recepit partes, ea demta, quam recipere ſolebat, ex omni auro, unionibus, & mundis, ab iis acceptis, quos in ſervitutem redigebant, quot acciperet Dux generalis. Idem omnes, qui in aliquo Regio officio erant conſtituti, præ-

ſtabant;

ſtabant; mittens eorum unuſquiſque, quot poterat, famulos, ut prædę partem conſequerentur. Qui etiam primus in hoc Regnum venit Epiſcopus, famulos ſuos mittebat, ut prædę particeps eſſet. Eo tempore plus quàm decies centena millia coronatorum auri (ut conjectura aſſequor) in hoc Regno deprædati ſunt Hiſpani. Horum autem omnium latrociniorum ad Regem vix tria millia coronatorum Caſtellenſium miſſa reperiuntur; cum tamen ultra octies centena millia hominum, cæſa ſint. Reliqui tyranni, qui poſtea huic Regno uſque ad annum rigeſimum tertium præfuerunt, omnibus, qui reſtabant, uſuram vitæ, ripuerunt.

Inter omnia facinora, quæ ab hoc gubernatore, dum adhuc hoc regnum regeret, facta, vel ejus conſenſu patrata ſunt hoc non eſt omittendum. Cacicus quidam, illi dans dono, vel libera voluntate, vel (quod eſt magis credibile) timore ductus, novem millium coronatorum pondus, ab Hiſpanis tanta pecuniæ ſumma non contentis, captus, palo affixus eſt, extenſis pedibus, quibus admoto igne, majorem pecuniæ ſummam poſtulabant; qui tormentis victus domum mittens, tria adhuc millia adferri curavit. Hiſpani novis furoribus, nova addentes tormenta, cum cernerent eum nihil amplius dare, vel quia careret, vel certè, quod ei voluntas plura dandi, deeſſet, in illo tormento tamdiu eum detinuerunt, quouſque medulla per plantas pedum prorumperet, unde mortuus eſt. His ſæpe tormentis Dominos, & Satrapas, ad aurum obtinendum torquentes, vita privarunt.

Aliquoties etiam accidit, ut Iberorum centuria excurſiones faciens, inciderit in montem, in quo multi homines gentem tam horrendam & pernicioſam, fugientes, latitabant, quæ in illos ſtatim irruens, cæſis omnibus, quos poterat, ſexaginta, aut octuaginta tam fœminas conjugatas, quàm virgines, captivas cepit: ſed cum permagnus Indorũ numerus recuperandarum conjugum, & filiarum deſiderio Hiſpanos armis perſequeretur, cum propiùs acceſſit; Iberi prædæ, cedere nolentes, mucrones, conjugum, filiarumque coſtis adegerunt. Indi præ triſtitia, & dolore pectora tundentes, in talia verba irruperunt: O perverſos homines! ô crudeles Hiſpanos! ergò ne las iras occiditis? las iras ſua lingua fœminas appellant, quaſi dixiſſent: Necáre fœminas acta ſunt hominum crudelium, & beſtiis pejorum.

A Panama diſtabat decem, vel quindecim milliaribus domus potentis dynaſtæ, cui nomen erat Paris, qui auri ditiſſimus erat: ad hunc acceſſerunt Hiſpani, à quo non ſecus, ac fratres recepti ſunt, & tractati, proprioque motu quindecim millia coronatorum dono dedit Capitaneo, cui videbatur, reliquisque Iberis, illi, qui tantam auri ſummam gratis dabat, maximos eſſe theſauros, ſolus illorum ſcopus, ſolamenque laborum; diſceſſum igitur fingunt, & ſimulant, ſed circa quartam noctis vigiliam reverſi, urbem, quæ ſibi ſatis tuta videbatur, ex improviſo ingredientes, eam flammis cum multis civibus, conſecravere, & quinquaginta, vel ſexaginta millia coronatorum deprædati ſunt. Dynaſtes vivus evaſit, congregataq; quanta potuit, virorum copia, elapſis tribus aut quatuor diebus, Hiſpanos, qui centum, & triginta, vel quadraginta

draginta millia coronatorum illi ſurripuerant, aſſecutus, in eos irruens, omnem auri ſummam, deletis quinquaginta Hiſpanis, recuperavit; reliqui autem multis vulneribus acceptis, fuga ſibi conſuluerunt. Pauco demum interjecto tempore Hiſpani in dictum Cacicum, armata manu revertuntur, eumque cum omnibus copiis delent. Qui pugnæ ſuperfuerunt, in ordinariam ſervitutem vindicati ſunt.

De Provincia Nicaraqua.

ANno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo dictus tyrannus ulterius ad ſubjugandam Nicaraquam provinciam inauſpicato proceſſit. Nullus ſatis dignè, & ſufficienter fertilitatem, aëris temperiem, aut hominum, qui in ea vivebant, frequentiam exprimat. Admirandus prorſus populi infinitus numerus, hæc enim regio, urbes capiebat, quæ in longitudinem quatuor milliariorum, protrahebantur, fructuumque copia (quæ cauſa erat tam frequentis populi) maximè commendabilis. Hic populus, quia in æquam planitiem ejus regio panditur, idcircoque montium latebræ deeſſent, cum etiam eſſet tam amœna, ut non ſine maxima moleſtia, & difficultate illam relinqueret; multò majoribus cruciabatur angoribus, & perſecutionibus, Hiſpanorum tyrannidem, & ſervitutem æquiori, quo poterat, animo ferre coactus: adde, quòd natura mitis erat, & pacificus. Hic tyrannus cum ſuæ crudelitatis aſſeclis, tantis, hanc gentem (quo etiam conſilio ad deſtruenda reliqua Regna uſus erat) damnis, tantis cædibus, & iniquitatibus tantisque ſervitutibus, & crudelitatibus affecit, ut omnia lingua, quamvis ferrea, complecti non poſſit. In hanc provinciam (quæ latius patet Comitatu Ruſcinenſi) quinquaginta equites miſit, qui omnem ejus populum gladio deleverunt, ita ut omnis ſexus, & ætatis perſonas, pro minima cauſa, vita privarent, veluti ſi vocati non accelerarent, vel ſi Mahidis impoſita onera (Mahis frumentum eorum lingua ſonat) non afferrent, vel ſi ad ſui, ſociorumque ſervitia, requiſitum Indiorum numerum non adducerent; cùm enim regio in planitie ſit conſtituta, nullus horum equorum Diabolicum furorem evitare poterat.

Hiſpanos excurrere, hoc eſt, alias provincias deprædari jubebat, iisque latronibus, & furciferis, ut quantum vellent numerum pacifici ejus populi, abducerent, permittebat, & concedebat, quibus catenis impoſitis; ne oneribus ſexaginta, vel octuaginta librarum cederent,

ſæpe accidebat, ut ex Indiorum quatuor millibus, ſex homines domum reverterentur, ſicque in itinere fato concedebant, quod ſi aliqui nimio oneris pondere, defatigati in via deficerent, aut præ nimia fame & ſiti in morbum, aut nimiam debilitatem inciderent, ne in catena aperienda tempus tereretur, eos obtruncabant, & ſic caput in hanc partem, corpus verò in aliam cadebat. Indiani cum ad talia itinera Hiſpanos ſe accingere videbant, ſcientes nullum inde reverti, in diſceſſu non ſine fletu, & ſuſpiriis in tales ſermones irrumpebant: Illa ſunt itinera, quæ ſæpe ad ſervitia Chriſtianis præſtanda, menſi ſumus, & tamen aliquo temporis peracto ſpacio, ad ædes, conjuges, liberosque revertebamur: ſed jam omni ſpe regreſſus ſublata, illorum viſu, & converſatione in perpetuum privamur.

Hoc etiam accidit, ut dictus præſes Indianos de novo, ad placitum diſpertiri voluerit, ut (ſic enim fertur) ſibi infeſtis, Indianos eriperet, aliisque diſtribueret: unde accidit, ut anno integro, ſatio nulla facta ſit: Et cum panis deficeret, accidebat, ut Hiſpani Indis, omne frumentum, quod ad familiæ victum comparaverant, eriperent, ſicque ultra triginta millia hominum perirent. Et accidit, ut fœmina intollerabili fame preſſa, filium ad vitam ſuſtentandam, truncaret.

Et quoniam omnes hæ urbes, & alia loca, quę incolebantur, hortis omnino erant perſimilia, ut dictum eſt, eas Hiſpani, ut ſortè adepti erant, incolebant; ibique cibis ab his miſeris magno labore & ſudore congregatis viventes, rebus ſuis conſulebant. Et ita unuſquiſque proprias habebat hæreditates, quibus ſe aleret, & Indiani in Hiſpanorum ædibus habitabant, omniumque nobilium, ſenum, fœminarum, puerorumque diu noctuque ſine quiete, ſervitio utebantur, nec infantum labori parcebant, qui in illis onera, ad quæ apti erant, & ſanè majora imponebant: Iisque modis, nec ædes, nec proprii quidquam concedentes, eos conſumpſerunt, & quod reſtat, quotidie conſumunt. In quo crudelitates in Hiſpaniola Inſula patratas ſuperarunt.

Multis etiam in hac provincia mortem accelerarunt, eorum humeris aſſeres & axes ad portum triginta milliaribus diſtantem, ad naves fabricandas ferendos imponentes, illoſque ad conquirendum mel & ceram, ad montes, ubi à tygribus devorabantur, mittentes. Gravidas etiam mulieres vecturis beſtiarum onerabant.

Sed nulla major peſtis hanc provinciam expopulavit, quam licentia captivos à Cacicis, & dynaſtis hujus regionis petendi, ab hoc

guber-

gubernatore Hiſpanis conceſſa. Singulis quatuor, aut quinque menſibus, vel quotieſcunque petendi veniam à gubernatore, obtinerent, quinquaginta ſervos dabant, eiſque Hiſpani minabantur, ſi non parerent, eos vivos comburendos, aut canibus exponendos. Cum autem Indiani paucos habeant ſervos, multum enim eſt, ſi Cacico ſunt tres, vel quatuor, ad ſubditos accedebāt, orphanisq; primò captis, à parente, cui erant duo liberi, unum; & ab eo, cui tres erant, duos efflagitabant, & ita numero à tyranno efflagitato, dynaſtes ſatisfaciebat, non ſine lacrymis & gemitu populi, cui (ut videtur) magna eſt cura liberorum. Quia autem hoc ſæpe fiebat, ab Anno vigeſimo tertio ad annum uſque trigeſimum tertium, huic Regno omnes incolæ ſublati ſunt: ſpatio enim ſex vel ſeptem annorum quinque ſemper, vel ſex naves ſimul appellebantur, quæ Indianis onerabantur, ut in Pananiæ & Peruſii regionibus venderentur, ubi omnes extremum diem obierunt; res eſt enim quotidiana experientia comprobata, Indianos cum ex patria naturali tranſferuntur, brevi poſt tempore diem extremum claudere, cum etiam non ſemper illis ſuppeditetur ſufficiens victus, nec labor illis impoſitus ullo modo minuatur, cum ad laborem tantum emantur. Et hoc modo ex hujus provinciæ habitatoribus, qui antea erant liberi, ultra quinquies centena millia, ad ſervitutem educta ſunt; bellis verò illis illatis, & horribili ad quam redigebantur, ſervitute, alia quinquaginta vel ſexaginta millia perierunt, & adhuc hodie infiniti pereunt. Hæ omnes ſtrages ſpatio quatuordecim annorum incluſivè patratæ ſunt. Reſtant fortè in hac provincia Nicaraguana quatuor vel quinque millia hominum, qui ordinariis, & perſonalibus oppreſſionibus, mortidantur, cum tamen, ut dictum eſt, multitudine populi reliquis orbis regionibus præſtiterit.

De Hiſpania nova.

ANno milleſimó quingenteſimo decimoſeptimo, Hiſpania nova detecta eſt; in cujus detectione nihil primum erat, nihil ſecundum, ſed omnia cædibus ſcatebant: anno ſequenti Hiſpani (qui ſe Chriſtianos nuncupant) cò ad prædandum & occidendum profecti ſunt, quamvis ad populandam regionem ſe hoc iter ſuſcipere dicant. Ab hoc anno uſque ad annum, quem hodie agimus milleſimum quingenteſimum quadrageſimum ſecundum, injuſtitia, violentia & tyrannides Hiſpanorum ad ultimū extremitatis gradum pervenere, omnem

enim Dei,& Regis timorem ſui ipſius obliti,ſepoſuerunt: ſtrages enim, crudelitates, cædes, devaſtationes, urbium deſtructiones,deprædationes,violentię & tyrannides,quas in tam diverſis & amplis Regnis commiſerunt,tantæ ſunt, tantoque horrore animos detinent, ut eæ omnes, quas ſuperius recenſuimus,nihil ſint,earum reſpectu, quę ab anno milleſimo quingenteſimo decimo octavo uſque ad annum milleſimum quadrageſimum ſecundum patratæ ſunt, & adhuc hoc menſe, quo vivimus,Septembri omnium graviſſimę & abominandæ committuntur, ut regula, quæ ſuperius loco theſis poſita eſt, omnino vera ſit, nempe eos ab initio à malo in pejus ruiſſe, eosque à ſemetipſis in Diabolicis ſuis factis & facinoribus ſuperatos.

Et ita à primo Iberorum ingreſſu in Hiſpaniam novam, qui incidit in decimam octavam diem menſis Aprilis dicti anni decimi octavi uſque ad annum trigeſimum, quibus decem integri anni concluduntur, ſtragibus & cædibus à ſanguinolentis & crudelibus Hiſpanorum manibus editis in 450. milliarium continenti circum Mexico & vicinis locis, quibus quatuor vel quinque ampla Regna, quæ nec magnitudine nec fertilitate Hiſpaniæ cederent, contineri poſſent, nullus impoſitus eſt finis. Hæc omnis regio Toleto, Hiſpali, Valadolidæ,Cæſari Auguſtæ & Faventiæ populoſior erat, neque enim hoc tempore in iis tantus eſt populus, neque etiam cum maximè florerent, tantus fuit, quantus exſtabat in ea regione, quæ ambit ultra mille octingenta milliaria. Illis duodecim annis in dicto continenti 480. milliarium Hiſpani, computatis viris, fœminis, juvenibus & pueris ultra quatuor milliones hominum in ſuis conquiſitionibus (ſic enim vocāt) ſed potius ipſius Turcæ, quæ ad deſtruendam Eccleſiam Catholicam referuntur invaſionibus; bellis iniquioribus,nec ſolùm lege divina, ſed & humana damnatis; enſibus, lanceis, igne deleverunt. Neque verò, qui in ſervitute & oppreſſione ordinaria obierunt, hoc in numero computantur.

Non eſt lingua, ſcientia vel notitia humana, quæ recitare valeat, horum ſceleratorum facinorum, quæ hi Reipublicæ, imò totius generis humani capitales hoſtes, ubique in diverſis regionibus diverſo tempore patrarunt: neque verò ulla diligentia,tempore aut ſcripto aliquorum factorum circumſtantiæ,quibus graviores redduntur, explicari queant. Tamen de unaquaque parte aliquid ſingulariter dicam, ea proteſtatione & juramento me non exiſtimare ex milleſima unam partem complecti.

De nova Hiſpania peculiariter.

INter alias ſtrages hanc etiam in aptiſſima urbe Cholula quæ ultra triginta millia familiarum capiebat, edidere; Omnes regionis vicinorumq; locorum dynaſtæ, ſacerdotes primò cum ſuo magno Pontifice, pompa Hiſpanis obviam euntes; eos, ut majori reverentia reciperent, ampliorique honore dignarentur, in medio pompæ conſtituerant, ut potentiorum, principaliorumque Satraparum civitatis ædibus excepti, in urbe hoſpitio reciperentur: Hiſpani illicò conſilium ceperunt, de

ſtrage vel caſtigatione (ſic vocant) edenda, ut ſuarum crudelitatum ſceleratis factis omnes hujus regionis angulos terrore conſternerent, in omnibus enim regionibus, quas ingreſſi ſunt, hoc de more habuerunt, ut ſtatim primo appulſo inſignem aliquam ſtragem ederent, qua hi agni mites præ illorum timore tremerent. Miſerunt ergo ad gubernatores & nobiles civitatis, omniumque locorum illi ſubditorum & ſupremo Domino, ut accederent, cumque ad colloquium Hiſpanorum ducis appuliſſent, ſtatim detenti & capti ſunt, antequam ullus hujus captivitatis nuntius animadvertere poſſet. Ab illis petita ſunt ſex millia Indianorum ad ferenda impedimenta & onera Hiſpanorum, qui cum adveniſſent, in areis ædium collocati ſunt & concluſi. Res erat miſeratione digna, hunc miſerum populum, cùm ſe ad ferenda Hiſpanorum onera præpararet, cernere. Nudi accedebant, ſolis verendis tectis, humeris caſſe, & cibo oneratis; demittebant ſe omnes in terram & dorſo incurvato, non ſecus ac miſeri agni ſubſidentes, ſe enſium ictibus exponebant: Sic ergo in area congregatis, pars Hiſpanorum armatorum januas tenet, ut accedentes arceat, alii mucronibus & lanceis mites hos agnos jugulant, ita ut ne unus mortem evaſerit: elapſis autem duobus aut tribus diebus, aliqui, qui inter mortuorum cadavera latitarant, cruenti ſanguineque conſperſi, cum lacrymis & fletibus ſe Hiſpanis offerebant, omni ſubmiſſione eorum miſericordiam & mortis prolongationem implorantes: ſed nulla aut miſericordia aut compaſſione moti, omnes in fruſta diſcerpebant. Omnes autem dynaſtæ, quorum ultra centum erant, vincti tenebantur, quos Capitaneus palis in terram defixis, vivos concremari juſſit. Sed Rex totius regionis evaſit, ſeque comitatus triginta vel quadraginta hominibus in templum, quod erat inſtar propugnaculi, Quu eorum lingua vocabatur, conjecit, ibiq; magna diei parte ſe defendit. Sed Hiſpani, è quorũ manibus, præcipuè verò militum nullus evadit, templo igne appoſito, omnes, qui in eo erant, combuſſerunt, qui morientes in tales voces & clamores irrumpebãt: O perditos homines, qua vos injuria affecimus, ut nos cæderetis? Ite, ite, Mexiconem petite, ubi ſupremus noſter Dominus Montenxuma, de vobis vindictam ſumet. Illud narratur, cùm huic tragœdiæ Hiſpani occupati eſſent, quinque vel ſex millia hominum de medio tollentes, eorum Capitaneum ſumma lætitia perfuſum in hunc cantum prorupiſſe.

Mira Nero di Tarpeya à Romo como ſe ardia
Gritos don ninos y vieyos, y el de nada ſe dolia.

Hoc

Hoc eſt,

Monte ex Tarpejo Romana incendia ſpectans
Ipſe Nero planctus vidit, nec corde movetur.

Lanienam etiam maximam in urbe Tepeaca ediderunt, quæ amplior & ædium numero præſtantior erat prædicta. Hîc infinitum numerum, cum multis crudelitatum circumſtantiis, enſium mucronibus vitæ uſura privarunt.

Cholula ſolventes Mexicum ſe contulerunt, cujus Rex Montecuma innumera dona, cum ſatrapis & nobilibus in itinere variis lu-

ſuum generibus gratum illorum adventum teſtantibus, obviam miſit. Cum verò ad aggerem perveniſſent, proceſſit eis obviam ejus frater multis nobilibus comitatus, qui multa dona in auro & argento, pictai veſtis & auri ferebant, & in ipſius urbis introitu ipſe Rex, cum omni ſua aula, petorito aureo portatus, eos uſque ad palatium illis præparatum, comitatus eſt. Ea ipſa die, ut mihi à quibuſdam, qui adfuerunt, relatum eſt, certa diſſimulatione magnum Regem Montencumam, nihil minus timentem ceperunt, & ejus cuſtodiæ octuaginta milites præfecerunt: poſtea verò pedibus catena vinctus eſt: ſed iis omnibus præteritis & ſilentio involutis, de quibus multa dicenda forent, unicum notatu dignum ab illis tyrannis perpetratum narrabo. Cum ſe Capitaneus ad potum contuliſſet, debellandi cujuſdam Capitanei Hiſpani, qui eum bello perſequebatur, gratia & alium cum centum vel paulò plus militibus ad cuſtodiam Regis Montencumæ reliquiſſet, iſtis in mentem venit aliquid memoriæ dignum patrare, quo magis creſceret, & augeretur in his provinciis formido illorum crudelitatis, quo conſilio, ut dixi ſæpiſſimè, uſi ſunt.

Interea omnis nobilitas & plebs civitatis nihil aliud in votis habebat, quam diverſis ludorum & recreationum generibus Regis ſui captivi animos exhilarare, illiusque captivitatem ſolari: inter alia verò hoc unum erat, nempe ſaltationes & choreæ, quas noctu in omnibus compitis, & plateis civitatis celebrabant, eas ſua lingua Mirotes, ut Inſulani Areytos appellant. Ad has choreas omnes ſuas divitias, veſtes & pretioſa quæque conferunt, huic rei omnino dediti: neque enim habent majora ſigna & teſtimonia lætitiæ. Nobiliores etiam & ſanguinis Regii Principes, unuſquiſque ſecundum gradum, dictas choreas in vicino loco earum ædium, in quibus Rex & Dominus captivus detinebatur, celebrabant. Non procul à palatio aberant, duo circiter millia juvenum nobilium, qui omnes potentiorum totius Regni liberi erant, & verè flos nobilitatis totius Regni Montencumæ. Ad hos ſe contulit Hiſpanorum Capitaneus, cum aliquo militum numero, & alios ad reliquas urbis partes, in quibus hæ choreæ celebrabantur, miſit, quaſi eos tantùm conſpiciendi & videndi gratia. Juſſerat Capitaneus, ut indicta hora in hos ſaltatores irruerēt, & ipſe Indianos ſaltationibus occupatos aggrediens dixit: Sant Tiago in ipſos irruamus, quo dicto omnes evaginatis gladiis, hæc nuda & delicata corppora aperire, ſanguinemque generoſum & nobilem profundere cœperunt, & ita ne unicus vitæ ſuperfuit.

perfuit. Reliquiſque idem in aliis locis facientibus maximus ſtupor, & ſimul dolor has provincias occupavit. Et hos faſtos, quamdiu erit mundus in rerum natura, non ceſſabunt celebrare & lamentari, & decantare in ſuis Areytis tanquam rhythmis calamitatem & ruinam ſeminarii antiquæ nobilitatis totius Regni, dę qua tantopere gloriabantur.

Indiani inauditam hanc in tantum innocentium numerum crudelitatem, & iniquam cernentes, cum etiam maxima patientia injuſtam Regis ſui captivitatem tuliſſent, à quo in mandatis acceperant, ne in Hiſpanos arma caperent, omnis urbs ad arma cucurrit, & in Hiſpanos ruit, quorum multis læſis vix reliqui evaſere: pugione tandem Re-

gis

gis pectori admoto illi mortem minitabantur, niſi per feneſtras prohiberet ſuis, ut ab opere deſiſterent. Sed Indii pro tempore mandata Regis contemnentes, Ducem elegerunt, quem omnibus copiis præfecere. Et quia, qui ad portum profectus erat Capitaneus victor revertebatur, multoque majorem Hiſpanorum numerum adducebat, quàm deduxiſſet ab armis per ſpatium trium vel quatuor dierum receſſum eſt, quouſque urbem ingreſſus eſſet. Tunc Indii collectis & congregatis maximis copiis, tamdiu & tam ſtrenuè pugnaverunt, quouſque Hiſpani de ſalute deſperantes, conſilium ceperunt, intempeſtiva nocte receptui canere, & urbem relinquere. Quod cùm innotuiſſet Indiis, infinitos in pontibus paludum, æquo & ſancto bello, propter ſupradictas cauſas, ut juſtas ab omni æquo judice approbandas, armis deleverunt. Poſtea verò Hiſpanis recollectis & conglomeratis, certamen urbis ſecutum eſt, in quo ſtupendas & horribiles Indiorum lanienas edidere, infinitumq; populum multis potentibus dynaſtis igne ſublatis, trucidavere.

Perpetratis illis abominandis cædibus in urbe Mexicone, & aliis decem, quindecim, & viginti milliaribus ab hac urbe, hæc tyrannis & peſtis ad infectandam & deſolandam provinciam Panuco proceſſit. Admirabilis erat in ea regione populi frequentia, nec minori admiratione dignæ ſtrages, quæ ibi peractæ ſunt. Eodem etiam modo devaſtarunt provincias Tutepecam, Ipilcingonium & Columam, quarum unaquæque non minoris eſt amplitudinis, quàm ſunt Regna Legionæ & Caſtellæ. Res eſſet perquam difficilis, imò omnino impoſſibilis ſtrages & crudelitates ibi commiſſas recitare, & nauſeam faſtidiumque parerent legentibus.

Notandum eſt, eos non alio titulo has regiones ingreſſos eſſe, Indianorumque terras, quæ propter populi abundantiam omnibus verè Chriſtianis lætitiam parere debuiſſent, devaſtaſſe, niſi ut eos in ſervitutem redigerent; primo enim introitu, ut Regi Hiſpaniæ obedientiam & fidei juramentum præſtarent, cogebant, quòd ſi non acquieſcerent, illis mortem ſervitutemque minabantur. Qui verò illicò non accedebant, ut mandatis tam iniquis ſatisfacerent, hominumque tam injuſtorum & crudelium voluntati ſe ſubmitterent, rebelles pronuntiabantur; de illoque crimine Regi Domino noſtro inſimulati ſunt, eorum, qui Indiis præerant, cœcitate non permittente, ut intelligerent, & comprehenderent apertiſſimum illud juris axioma: Nullum rebellem appellari poſſe, qui ſubditus non ſit. Jam conſiderent & perpendant

Chriſtiani,

Chriſtiani, qui aliquam rerum habent cognitionem: Utrum populi, propriis Dominis ſubditi, in hæreditaria & libera regione viventis, corda præparari, & informari poſſint his nuntiis: Subjicite vos obedientiæ extranei Regis, quem nec unquam vidiſtis, & de quo nulla vobis unquam mentio facta eſt, alioquin in fruſta vos diſcerpemus; neque ut docet experientia, dicto quàm facto erant promtiores. Et quod ſtupendum magis eſt, eos ipſos, qui obedientiam præſtant, in ſervitutem duriſſimam redigunt, quorum propter incredibilem laborum & tormentorum vim; quàm illorum, qui gladio tolluntur, ſors eſt multò deterior; tandem enim cum fœminis, liberis & omni generatione pereunt. Quod ſi accidat, ut minis & crudelitatibus territi, Regis extranei dominationi ſe ſubjiciant, nonne cœci iſti ambitionis & avaritiæ crudeles miniſtri, ſe, nec divino, nec humano jure niti, vident? cum tales ſint metus, qui etiam in conſtantiſſimos cadant, nec ullius ſint authoritatis (ea pœna dempta, qua in inferorum baratris cruciabuntur) ut ullam rem validam reddant. Prætereo offenſas & damna in ipſum Regem cum ejus Regna devaſtant, omneq; ie Indiarum jus (quantum poſſunt) imminuunt, imò invalidum & nullum reddunt. Et hæc ſunt ſervitia, quæ Hiſpani in illis regionibus noſtris Regibus injuſto illo & beno fucato titulo præſtant.

Hic tyrannus, eodem nixus titulo, alios duos Capitaneos, qui eum & impietate, & crudelitate ſuperabant, ad florentiſſima & fructuum hominumque fertiliſſima Regna Guatimalæ, quæ ad Auſtrum ſita ſunt, miſit: qui etiam ad Regna Naco, Honduras & Guaymura, quæ ad Septentrionem vergunt, & itinere trecentorum milliarium Mexiconæ confines ſunt, proficiſci in mandatis acceperant. Alter terra, alter verò mari miſſus eſt, uterque tam peditatũ, quàm equitatu bene inſtructus.

Hoc verè dico, malorum, quæ ab his duobus, præcipuè verò ab eo, qui in Regnum Guatimalæ profectus erat, (alter enim mala morte, ſublatus, paulò poſt periit) patrata ſunt, poſſe particularem librum conſici, & tantis cædibus, injuriis, lanienis & brutalibus deſolationibus repleri, ut ſeculis tam præſentibus, quàm futuris terrorem incuteret. Hic certè tam abominationum, quàm devaſtationum, quæ omnino infinitæ ſunt, numero & quantitate cæteros ſuperat.

Qui mari profectus eſt magnis incurſionibus & crudelitatibus littus maris afflixit, cui quidam ex Regno Yucatan, quod in via Regno-

rum Naco & Naymura, ad quæ iter ſuum direxerat, ſitum eſt; donis onerati occurrerunt; ad quos ubi pervenit, Capitaneos miſit, cum militibus, qui terram popularentur, & magnas devaſtationes & ſtrages ederent; præcipuè quidam ſeditioſus & rebellis cum trecentis militibus regionem Guatimalæ vicinam intravit, ibique urbibus incenſis, omnibusque habitatoribus cæſis, eorum bona diripuit; quod conſultò in centum & viginti milliarium continenti fecit, ut, ſi eos ſocii perſequerentur, regionem devaſtatam invenirent, & ſic ab Indiis in vindictam damnorum acceptorum necarentur; quod accidit, nam ibi præcipuus Dux, cujus imperiis dictus Capitaneus erat rebellis occiſus eſt. Cui multi alii crudeliſſimi tyranni ſucceſſerunt, qui ſtupendis ſuis crudelitatibus Indios ſervitute afficientes, & eos poſtea iis, qui vinum, veſtimenta & ſimilia ad vitam neceſſaria adferebant, vendentes, cum ordinaria illa ſervitute ab anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, ad Annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum quintum provincias Naco & Honduras, quæ videbantur deliciarum Paradiſus, & cæteris orbis regionibus, populi frequentia præſtabant, deſertas & expopulatas reddidere: & nuper eas ita deſtructas vidimus, ut nullus ſit, quantumvis durus & immanis, qui miſericordia, ſi illas cerneret, non moveretur. His undecim annis ultra duo milliones hominum in illa regione ceciderunt, jamque vix reſtant duo millia, qui ſingulis diebus ordinaria ſervitute perimuntur.

Sed ad magnum illum tyrannum, qui præteritos crudelitate, ut dictum eſt, vicit, & præſentibus æqualis eſt, Guatimalam profectum, revertamur: is à provinciis Mexiconiæ vicinis, quæ ſecundum iter, quod ſecutus eſt (ut ipſemet literis ad principem tyrannorum miſſis, ſcribit & teſtatur) à Guatimala itinere quadringentorum milliarium diſtant; ſtragibus, combuſtionibus, incendiis & depopulationibus ſemper incubuit, dicto titulo omnes cogens, ut ſe hominibus tam inhumanis crudelibus & iniquis ſubmitterent, Regis Hiſpaniæ, quem nec viſu, nec auditu norant, & quem etiam iniquiorem & crudeliorem ipſis miniſtris exiſtimabant nomine. Et ſic nullo deliberandi ſpatio conceſſo, omnia igne & ſanguine delebant.

De Regno & Provincia Guatimala.

PRimò in hoc Regnum appulſu magnam ſtragem edidit. Hoc tamen non obſtante præcipuus Dominus, in petorito cum tubis, tympanis,

panis & exultatione, multis urbis Ultlatanæ, totius Regni emporio, nobilibus comitatus, illi proceſſit obviam, illiqne cibi omni affluentia, cum iis, quæ maximè deſiderabat, oblati ſunt. Ea nocte Hiſpani extra urbem pernoctarunt: neque enim ſibi ſatis tuti in urbe tam bene munita videbantur. Die ſequenti ad ſe dictum Dominum, cum multis nobilibus accerſiri juſſit, quibus certa auri ſumma imperata eſt: illi cùm ſe ſatisfacere non poſſe reſponderent, neque enim hæc regio aurum dabat, illius juſſu ſine alia criminis nota, & abſque ulla procedendi formá, igne vivi combuſti ſunt. Cæteri harum provinciarum nobiles, cum cernerent Dominos ſuos, penes quos ſumma imperii erat, hac ſola de cauſa, quod aurum non dediſſent, eſſe combuſtos, in montibus fuga ſibi conſuluerunt, ſubditis imperantes, ut Hiſpanis tanquam Dominis obedirent, ſed illis expreſsè defendentes & prohibentes, ne de fuga & latebrarum locis eos certiores facerent. Et ecce infinitus ad Hiſpanos acceſſit numerus hominum efflagitantium, ut ſe in ſubditorum numerum referrent, ſe illis inſervire velle: Capitaneus reſpondit ſe illos recipere nolle & omnes internecione deleturos iri, niſi locum indicarent, ad quem Domini confugerant. Indiani reſponderunt, ſibi hoc penitus eſſe ignotum & incognitum, ſe autem contentos, ut ſuo fœminarum liberorumque ſervitio uterentur; illos quidem eſſe domi & accedere licere, eosque vel nece, vel quomodo vellent excipere: quod ſæpe & repetito obtulerunt. Res eſt mira: Hiſpani págos & villas petiere, & miſeros hos labori cum fœminis & liberis ſecuré, ut putabant, incumbentes, lanceis deleverunt. Acceſſerunt ad amplum quendam pagum, qui innocentiæ confidens, præ reliquis ſe tutiſſimum exiſtimabat, ſed ad tantam deſolationem ſpatio duarum horarum redactus eſt, ut gladiis omnis ſexus & ætatis hominibus ſublatis, nulli (exceptis iis, qui ſibi fuga conſulere potuerunt (tantæ cædi ſuperfuerint.

Cernentes Indii neque humilitate, neque donis aut patientia, tam inhumana & ferocia corda placari, ſeque ſine ulla ratione ita mactari, conſilium ceperunt colligendi ſe, & ad arma concurrendi: tutius quippe eſſe ducebant, cùm mors illa malum eſſet neceſſarium, armata manu, vindictam de hoſtibus ſumendo cædi, quàm ſine vindicta, ab illis necari. Cum autem armorum inopiam, nuditatem & debilitatem ſuam cernerent, neque ſe ullum equorum uſum habere, ut hoſti tam furioſo prævalerent, illis in mentem venit ſcrobes in ipſis itineribus ſubigere, in quas pertranſeuntes equi inciderent; & ita palis aduſtis &

47

acutis ibi conſultò ſtatutis, & ſic gleba tectis, ut videri non poſſent, transfigerentur. Bis quidem vel ter in illas ſcrobes equi incidere, ſed poſtea Hiſpani optime præcaverunt. Idcirco hanc legem condiderunt, ut quotquot cujuſcunque ætatis vel ſexus Indiani caperentur, in has eaſdem foveas, quas fecerant, injicerentur. In eas etiam gravidas fœminas conjecerunt, & quotquot occurrebant ſenes, quouſque omnino repletæ fuerunt. Res erat magna commiſeratione digna, fœminas cum pueris his palis transfixas cernere: reliqui verò gladiis & lanceis ſublati ſunt: aliquos etiam famelicis canibus exponebant. Potentem ſatrapam in igne maximo combuſſerunt; inquientes: illum hoc genere

nere

nere mortis maximo honore affici. Duraruntque hæ crudeles lanificinæ ſpatio ſeptem annorum ab Anno vigeſimo quarto uſque ad annum trigeſimum primum. Quot eo tempore morte affici potuerint, lector judicet.

Inter infinita ſcelera ab hoc tyranno & ſuis, neque enim ipſo duce humaniores exiſtebant, in hoc Regno patrata, hoc etiam notatu eſt dignum. In provincia Cuzcatan, in qua urbs ſancti Salvatoris ſita eſt, quæ quidem regio, cum vicino maris tractu, qui in quadraginta, vel quinquaginta milliarium longitudinem extenditur, & in ipſa urbe Cuzcatan, quæ erat totius provinciæ metropolis, magno applauſu receptus eſt, eum enim viginti vel triginta millia Indianorum gallinis, aliiſque ad victum neceſſariis, oneratorum expectabant. Ille receptis donis, juſſit, ut unuſquiſque Hiſpanorum hujus populi, quantum vellet, numerum eligeret, ut eo tempore, quo ibi manerent, eorum ſervitiis uterentur, & ferre quidquid juberent, cogerentur. Quiſque centum vel quinquaginta, ut exiſtimabat ad ſervitium ſuum ſufficere, eligebat. Miſeri iſti agni omnibus juribus, omnique conatu Hiſpanis inſerviebant, ita ut ſola adoratio deſideraretur. Interea hic Capitaneus multum auri à Dominis efflagitavit, ad id enim ſolum venerat, qui reſponderunt ſe eſſe contentos illis omne aurum, quod habebãt tradere. Indiani igitur magnum haſtarum ex orichalco inaurato numerum, quæ aureæ eſſe videbantur, & certè aliquid auri illis inerat, congregarunt. Capitaneus eas Lydio lapide probari juſſit, cumq; orichalcum eſſe cerneret, Hiſpanos his verbis allocutus eſt; Omnibus diris devota ſit talis regio, in qua nullũ eſt aurum; quiſq; retineat, quos ſibi pro ſervis elegit catenis concludantur, & ſervitutis ſtigmate notentur: quod & factum eſt, ſtigma enim Règium, iis, qui non evaſerunt, inuſtum eſt. Ego etiam præcipuo totius civitatis viri filio vidi imprimi. Indiani, qui evaſerant cum reliquis regionis incolis hæc omnia cernentes, congregarunt ſe, ut bello Hiſpanos tentarent, ſed tam malo omine, ut infinitus eorum numerus proſtratus ſit. Poſtea Guatimalam reverſi ſunt, ubi urbem condiderunt, quam Deus juſto ſuo judicio tribus, quorum primum aquæ, alterum terrę, tertium lapidum, magnitudinis decem vel viginti boum, diluviis ſimul concurrentibus delevit. Cæſis itaque omnibus, qui bello eos infeſtare poterant; cæteri ad dictam ſervitutem redacti ſunt, tributa maſculorum, & filiarum ſolventes, neque enim alia utuntur ſervitute. Et ſic iis, in Peruſium, ut venderentur, miſſis reliquiſque cædi-

bus, hoc Regnum, quod tam in longitudine, quàm in latitudine centum milliaria habet, nec ulli alteri, aut populo, aut felicitate cedit, deſtruxerunt & deſertum reddiderunt. Et ipſemet tyrannus ſcripſit majorem eſſe in hac provincia populi frequentiam, quam in Regno Mexico, quod & verum eſt. Cum ſuis ſociis & confratribus ultra quatuor vel quinque milliones hominum quindecim aut ſexdecim annorum ſpatio ab anno vigeſimò quarto ad quadrageſimum uſque, morti dedit, & quotidie eos, qui reſtant, ſuis crudelitatibus deſtruit.

Huic tyranno de more erat, cui alicui urbi vel provinciæ bellum moveret, Indianorum jam ſubjugatorum, quantum poterat, numerum

duce-

ducere, ut ſociis bellum inferrent, cumque decem vel viginti millibus hominum, quos ſecum ducebat, non daret unde vitam ſuſtentarent, illis permittebat, ut aliorum Indianorum in bello captorum, carnibus veſcerentur. Et ita in ſuo exercitu humanæ carnis lanienam habebat, & in ejus præſentia pueri occidebantur & torrebantur. Homines occidebant pedum tantum, & manuum gratia, hæc enim membra in cupediis habebant. Quibus à vicinis intellectis omnes ſtupore & terrore conſternati ſunt.

Transferendarum navium labore multos interimebat, eas enim à mari Septentrionali ad Mediterraneum, quæ centum & triginta milliaribus diſtant, ancoris maximi ponderis oneratas, tranſportari curabat. Ita etiam multa & maxima tormenta belli transferebantur, quæ horum hominum nudorum imponebantur humeris, & ſic multis, maximis & ponderoſis oneribus oppreſſi, in itinere (oculatus teſtis loquor) deficiebant. Familias ſeparabat & dividebat, conjugibus conjuges eripiens, & parentibus filias, quas nautis & militibus dabat, ut illis ſatisfaceret. Omnes naves Indiis replebat, ubi fame & ſiti enecabantur. Si profecto omnium illius crudelitatum particularia recenſere vellem, integrum librum conficerem, qui animos hominum in ſtuporem traheret. Ille potentes, duas claſſes habebat, quibus tanquam fulmen cœli hos miſeros conſumebat. O quam multos liberos, parentibus, quàm multos conjugibus, conjuges, & liberis parentes orbavit, quàm multorum adulteriorum, libidinum & raptuum cauſa extitit, quàm multis libertatem eripuit, quantis angoribus & calamitatibus innumeros oppreſſit, quantas excitavit lachrymas, ſuſpiria, gemitus, quàm multis in hac mundi peregrinatione, deſolationum & damnationis in futuro ſeculo author extitit, non ſolùm Indianis, quorum infinitus eſt numerus, ſed etiam Hiſpanis, quorum ope in committendis his horrendis & abominandis crudelitatibus & facinoribus uſus eſt. Deum ſupplex oro, ut ejus miſereatur, & contentus eſſe velit, mala illa, qua periit morte.

De

De Hiſpania, item Panuco, & Xaliſco.

HOrrendis dictis crudelitatibus & cædibus, & iis, quas omiſi in provinciis novæ Hiſpaniæ, & Panuconiæ peractis, Panuconem venit crudelis & rabidus alter tyrannus, qui multas crudelitates committens, & multas naves his barbaris oneratas Cubam & Hiſpaniolam, ut ibi venderentur, mittens, hanc provinciam penitus deſertam reddidit. Et accidit, ut pro jumento dati ſint octingenti Indiani, anima rationis participe dotati. Præſes autem urbis Mexiconiæ, & totius novæ Hiſpaniæ factus eſt, & cũ illo multi alii tyranni Auditoris officio donati ſunt: in quibus officiis exercendis ſe tam multis peccatis, crudelitatibus, facinoribus & abominationibus coinquinarunt, ut credi vix poſſit. Et ita hanc regionem deſolatione affecerant, quòd ſi religioſi Ordinis ſancti Franciſci illis ſtrenuè ſe non oppoſuiſſent, & citò de conſilio Regio, optimo, omniſque virtutis amantiſſimo proviſum regioni nòn fuiſſet; duorum annorum ſpatio, quod Hiſpaniolæ acciderat, penitus expopulata, & deſerta Hiſpania nova, jam in ruinis jaceret. Quidam iſtius Præſidis ſocius, ut muro hortum ſuum concluderet, octo millium Indiorum ſervitio utebatur, cumque illis nec victum, nec ſalarium daret, omnes interibant, neque unquam illorum morte ulla miſericordia aut commiſeratione motus eſt.

Poſtquam primus ille Capitaneus, de quo dictum eſt, finem deſtructioni Panuconis impoſuiſſet, illique relatum eſſet Senatum Regium adventare, ulterius, ut aliquam regionem, in qua tyrannidem exercere poſſet, inveniret, proceſſit, & vi ultra quindecim aut viginti millia hominum ſequi coëgit, ad ferendã Hiſpanorum & comitum onera & impedimenta, quorum vix ducenti, reliquis in itinere peremptis, reverſi ſunt. Tandem ad provinciam Machuacã devenit, quę itinere quadraginta milliarium Mexicone diſtat, nec illi fertilitate aut populi nu-

mero

mero cedit, Regi, illi honoris gratia obviam procedēti, cum multo populo, à quo mille ſervitiis & beneficiis affectus fuerat, captivitatem indixit, eum enim eſſe auri, & argenti ditiſſimum, fama dictitabat. Et ut aurum ab eo extorqueret, & emungeret, eum tormentis torquebat: numella enim pedibus appoſita, extenſo corpore, manibus palo alligatis, pruna pedibus adhibita eſt, aderatque puer, qui oleo eos paulatim irrigabat, ut cutis melius torreretur: una ex parte ſtabat vir impius, qui arcum cordi collimabat: aderat verò alter alia ex parte cum canibus, ſe eos dimiſſurum ſimulās, quod ſi feciſſet, minimo profectò temporis momento dilaniandus erat, & hujuſcemodi tormētis eum vexa-

H bat,

bat, ut ejus confeſſione theſauri in lucem prodirent; quouſq; quidam Ordinis ſancti Franciſci Monachus advenit, qui eum tormentis, non tamen morte, quæ illa ſubſecuta eſt, eripuit, multos Cacicos, & dynaſtas hujus provinciæ, eodem mortis genere, vitæ uſura privavit, ut ab eis argentum, & aurum conſequeretur.

Hac ipſa tempeſtate quidam, crumenarum potius, quàm animarum viſitator, advenit, cum quædam idola, ab Indiis abſcondita, reperiſſet, & offendiſſet, neque enim improborum Hiſpanorum documentis, Dei melioris cognitio illis innotuerat; tamdiu captivos potentiores detinuit, quouſque ſua idola tradidiſſent, exiſtimabant e-

nim

animea eſſe aurea, vel argentea, qua ſpe lapſus, eos non minus crudeliter, quàm injuſtè caſtigavit. Sed ne omnino expectatione fruſtratus abiret, eos coëgit, ut idola ſua pecuniis redimerent, ut ſcilicet, more ſolito illis, adorarent, hi ſunt fructus Hiſpanorum in Indiis, & ita Dei honorem & cultum procurant.

Hic tyrannus ex provincia Mechuacam, Xaliſcum ſe contulit, quæ regio populi & fructuum ferax erat, Indorumque haud minima gloria gentis, quippe quæ pagos haberet, in longitudinem ſeptem miliarium patentes. Illi has regiones ingredienti, Indiani, ut ſolent, multa lætitia, & donis occurrerunt: ille verò in eas crudelitates, quarum erat optimus magiſter, irrumpit, quibus uti reliqui ſolent, ut eum ſcopum, quem ſibi propoſuerunt, attingant, id eſt, ut aurum, quem unicum Deum confitentur, cumulent. Urbes incendiis ſolo æquabant. Principes multis prius illatis tormentis, captivos detinebant. Quos capiebant, quorum infinitus erat numerus, catenis vinctos in ſervitutem abducebant. Puerperæ, malorum Chriſtianorum impedimentis oneratæ, cum labore & fame preſſæ, pueros ſuos ferre non poſſent eos in viam abjicere cogebantur, qua morte infinitus infantium numerus periit.

Cum malus quidam Chriſtianus pudicitiam virginis violare tentaret, præſens mater ſe oppoſuit, cumque hanc illi eripere vellet, Hiſpanus pugione evaginato manum illi præſcidit, & virgini inordinato ejus appetitui ſtrenuè repugnanti & reſiſtenti pugionis ictibus vitam eripuit.

Inter cætera hoc etiam iniquum eſt & injuſtum, quod ſtigmate 4500. homines, quibus Hiſpani liberiores non erant: inter quos etiam infantes duorum, quatuor & quinque annorum notari curavit: qui tamen omnes illi honoris gratia obviam proceſſerant; Innumera alia ſilentio involvo.

Patratis igitur his ſupradictis omnibus facinoribus, in ordinariam & tyrannicam ſervitutem redacti ſunt, cujus rei cauſa eò ſe profectos Hiſpani exiſtimant. In quibus regionibus dictus gubernator omnibus Iberis, præcipuè ſuis œconomis liberum infinitorum tormentorum exercitium ad extorquendum ab Indianis aurum & tributa concedebat. Ejus œconomus ipſo pacis tempore multos occidit Indianos, alios vivos comburens, vel canibus exponens; alios pedibus, manibus, lingua vel capite truncans, ut timidiores effecti, nec ſervitia,

nec aurum denegarent, hæcque omnia ipſo tyranno vidente, & conſentiente fiebant, neque hoc ſolùm, ſed etiam virgis & baculorum ictibus, colaphis, & aliis crudelitatum generibus illos exercebat, & indies opprimebat.

Incendio in hoc Regno Xaliſco octingentos pagos, ut fertur, delevere, qua de cauſa Indii deſperati, cernentes reliquiarum tantæ crudelitatis quotidianum exitium in Hiſpanos inſurrexerunt, quorum aliquos merito, & iure enecantes, ad montes confugerunt. Cùm verò procedente tempore advenientium tyrannorum, qui has terras prætenibant ad devaſtandas (quòd ipſi vocabuli proprietate abutentes detegere vocant) alias regiones & provincias; injuriæ & damna creſcerent & multiplicarētur, multi Indiani congregati, dum in rupibus, propugnaculis ad propugnandum & pellendum hoſtem, erectis, ſe tueri volunt, ab Hiſpanis in ipſiſmet rupibus cæduntur, & in illis adhuc hodie miræ lanificinæ eduntur; & tantæ, ut ex infinito hujus populi numero, vix reliquię ullæ cernantur. Et ita Hiſpani excœcati, à Deo derelicti, & in ſenſum reprobum dati, non cernentes Indiorum cauſam cum jure naturali, tum etiam divino & humano; illos viribus & armis pellendi, in fruſta diſcerpendi & finibus ejiciendi eſſe juſtiſſimam, nec videntes, quàm iniquæ ſint eæ violentiæ & tyrannides, quibus hos miſeros afflixerunt, nova in illos bella moliuntur. Illi exiſtimant, dictiſque & ſcriptis teſtantur, eas victorias, quas contra hos innocentes, eos deſtruendo obtinuerunt, ſibi à Deo eſſe conceſſas, quaſi verò iniqua illorum bella jure fiant, & ſic jactabundè læti grates Deo, de ſua tyrannide reddunt, imitatione tyrannorum & latronum, de quibus Propheta Zacharias cap. 11. Paſce pecora occiſionis, quæ, qui occidebant, non dolebant, ſed dicebant: Benedictus Deus, quia divites facti ſumus.

De

De Regno Yucatan.

ANno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto, vir perditus Regno Yucatan ſuis mendaciis,& falsò Regi relatis pręfectus eſt,quo modo reliqui tyranni uſque in pręſentem diem ad officia obtinenda,& munia publica obeunda,uſi ſunt,eorum enim prætextu,& authoritate facilius furtis,& latrociniis vacabant.Hoc regnum populo abundabat, cum propter aëris temperiem, tum ob victuum & fructuũ, quibus Mexicone fertilior eſt,abundantiam; præcipuè verò melle,& cera,reliquis Indiæ regionibus, quæ in hunc uſque diem viſæ ſunt, præſtabat. In ambitu trecenta habet milliaria. Hujus provinciæ omnium Indorum, vel quod ad politiam,& prudentiam,vel quod ad regulam vitæ,& morum attinet,præſtantiſſimi erant, verè digni, qui ad Dei cognitionem adducerentur: potuiſſent, ibi amplæ & multæ urbes erigi, & conſtrui ab Hiſpanis, ubi tanquam in horto delitiarum vivere potuiſſent, niſi ſua avaritia, ſtupiditate & enormium peccatorũ gravitate tanti boni indignos ſe præſtitiſſent. Hic tyrannus trecentis hominibus in hos innocentes domi viventes,& nulli injuriam inferentes bella movere cœpit, quibus infinitum populum ad ultimum exitum adduxit. Et quia hæc regio aurum non habet, ſi enim habuiſſet, brevi incolarum vitæ in fodinis finis impoſitus fuiſſet, ut ex eorum corporibus & animabus, pro quibus Chriſtus mortem ſubiit, aurum compataret: in genere eos, quibus vitam non ademit, ſervos effecit, naveſque, quas fama, & rumor eò adduxerat, his oneratas, dimiſit, facta eorum permutatione cum vino, oleo,aceto,ſalſa carne porcina,veſtimentis,equis, & reliquis,quæ ſingulis neceſſaria eſſe judicabat, & exiſtimabat. Electionem centum, vel quinquaginta virginum proponebat, eamque quæ cæteris præſtaret cum minimo dolio vini, olei, aceti, vel porco ſalſo permutabat, eandemque proponebat, in ducentis, vel trecentis pueris bene diſpoſitis. Et accidit, ut quidam puer, qui principis filius videbatur, pro caſeo,& centum perſonæ pro equo darentur. Ille his ſceleratis factis ſemper ab anno vigeſimo ſexto ad annum trigeſimum tertium incluſivè incubuit, quouſque nuntius allatus eſt de divitiis Peruſiæ regionis,quo Hiſpani profecti ad tempus huic tyrannidi finem impoſuerunt. Præteritis tamen aliquibus diebus, ad enormia facinora, latrocinia, incarcerationes & majores contra Deum offenſas committendas reverſi ſunt, neq;

adhuc ceſſant, ita ut jam trecenta illa terræ milliaria, ut dixi, in quibus tanta erat populi frequentia, inculta, & omnino ferè deſerta cernantur.

Particulares, ſævitiæ & crudelitatis in illa regione patratæ, narrationes, nullus credat. Duas tantùm aut tres, quæ in mẽtem veniunt, recenſebo. Cum Hiſpani furioſis ſuis canibus, Indiorum tam fœminarum, quàm virorum veſtigia indagarent, occurrit Indiana mulier ægrota, quæ cùm effugere ſe non poſſe, quin à canibus laniaretur, cerneret, accepta corda trabi ſe ſuſpendit, pede alligato unius anni, quem ferebat puero; neque hoc celerius perfecit, quin canes accederent, & puerum laniarent; à religioſo tamen, antequam moreretur, baptizatus eſt.

Cum

Cum Hiſpani ex hoc regno diſcederent, eorum unus, nobilis cujuſdam Indiani urbis, vel provinciæ Principis filium invitavit, ut ſecum proficiſceretur, cui cùm reſponderet, patriam terram deſerere, aut relinquere nolle, ſe auribus eum truncaturum, ni ſequeretur, minitatus eſt. Perſiſtente verò puero ſe in patria terra manſurum, evaginato pugione utraque aure eum truncavit, cum nec hoc obſtante in prima opinione perſeveraret, ei naſum cum ſuperiori labiorum parte, non ſecus ac ſi unguem argutum tantum inflixiſſet, ridens præſcidit.

Hic furcifer obſcœnè ſe jactabat pio cuidam religioſo, & tanquam maximis laudibus dignum, in cœlum uſque ſe efferebat dicens: ſummopere ſe laboraſſe, ut gravidas multas Indianas redderet, ut poſtea, cùm venderentur majorem pecuniæ vim conflaret.

In hoc regno, vel certè in alia Hiſpaniæ novæ provincia hoc accidit, ut Hiſpano venationi incumbente, canes fame, ut illi videbatur, premerentur; ille igitur infantulo ex amplexu matris arrepto, brachia & crura abſcindens, eorum unicuique partem, qua devorata trunci poſtea corporis reliquias ſimul objecit. Hîc videre eſt, quomodo in ſenſum reprobum à Deo traditi ſint, & quonam in pretio miſeras has creaturas ad imaginem Dei formatas, habeant: Sed jam pejora ſequentur.

Reliquas crudelitates & innumeras, & antea inauditas, quæ nec imaginatione quidem comprehendi poſſunt, prætermitto, hoc unum coronidis loco addo: ambitioſis illis, excœcatis, & execrandis tyrannis, hac regione, ad Peruſii divitias conquirendas, egreſſis, quatuor Monachi ordinis ſancti Franciſci cum patre Jacobo eò profecti ſunt, ut pacificam regionē redderent, & ſuis concionibus ad Chriſti cognitionem tantarum crudelitatum, quæ ſeptem annorum continuo ſpatio, ibi patratæ fuerant, reliquias adducerent. Exiſtimo hos eſſe, qui anno trigeſimo quarto Mexiconiam prætereuntes, ab Indianis crebris nuntiis ſollicitati ſunt, ut ſuam regionem ingrederentur, de uniusque Dei, verè Dei, totiusque mundi Domini, cognitione informarent: idcirco concilia & congregationes indixerunt, ut ſcirent, quinam illi eſſent homines, qui ſe & fratres, & patres nuncupabant, quid vellent, in quo ab Hiſpanis, à quibus tantis moleſtiis, & tormentis vexati fuerant, differrent: ita tandem conditione eos receperunt, ut ſoli, non autem cum Hiſpanis, intrarent, quod illis religioſi promiſerunt, illis enim conceſſum erat, imò expreſsè in mandatis à novæ Hiſpaniæ Præſide acceperāt, ut ita pollicerentur, nec quidquam detrimenti, aut injuriæ Hiſpanos illaturos.

ros. Cœperunt ergò Euangelium Chriſti, ut ſolent, prædicare; ſanctamque Regum Caſtellanorum intentionem explicare, quorum omnium notitiam, toto illo ſeptem annorum ſpatio ab Hiſpanis nullum nec alium ſe habere Regem, quàm eum, qui tanta tyrannide illos opprimebat, acceperant. Quadraginta tantum diebus ibi manſerat religioſus, cùm ecce, omnia idola ut flammis darentur, allata ſunt: poſtea proprios liberos, quos ut pupillam oculi charos habent, illis ut inſtituerentur, adduxerunt. Illis etiam & templa, & domos ædificabant. Ab aliis etiam provinciis accerſiti ſunt, ut venirent, & Euangelium prædicarent, atque ad Dei & magni (ut vocabant) Caſtellæ Regis cognitionem adducerent. Et ita ab his religioſis perſuaſi, fecerunt, quod antea nunquam in Indiis factum fuerat (quidquid enim tyranni, qui hæc ampla Regna & Provincias vaſtarunt, ementiebantur, id in vituperium, & odium Indiorum fiebat) duodecim vel quindecim amplarum regionum, & ampli populi Principes congregati, ſeparati quiſque cum ſuis ſubditis, eorum conſenſu, & conſilio Regum Caſtellæ dominationi proprio motu ſe ſubjecerunt, Imperatoremq; tanquam Regem Hiſpaniæ pro Domino receperunt. In cujus rei teſtimonium, neſcio quid, quod penes me eſt, atteſtationibus dictorum religioſorum ſubſignarunt.

Ita non ſine magna fratrum religioſorum lætitia & ſpe, aditu patefacto, ad iſtius Regni, qui ex tanto crudelitatum incendio ſuperérant, incolas ad Chriſti cognitionem perducendi: ecce per aliam viam ad illos ingreſſi ſunt, octodecim equites Hiſpani, & duodecim pedites, ſecum multa idolorum pondera, quæ in aliis regionibus ceperant, ferentes. Dictorum Hiſpanorum Dux, illius provinciæ, quam erant ingreſſi, quendam dynaſtam ad ſe vocavit, eique præcepit, ut hæc idola ſecum ſumeret, & per ſuam regionem unoquoque idolo, Indiano vel Indianæ permutato diſtribueret, alioquin ſe in illum bella moturum. Supradictus Dominus, metu coactus, ſupradicta idola per totam regionem diſtribuit, cum mandato, ut ea ſubditi adorarent, omnemque honorem illis præberent, & in compenſationem Indianos vel Indianas in ſervitutem mitterent. Indiani territi proprios liberos tradebant, is quidem, qui duos habebat, unum, qui verò tres, duos dabat. Et ita huic mercaturæ tam ſacrilegæ finem impoſuerunt, ſicque Cacicus Hiſpanis non dico Chriſtianis ſatisfecit. Sacrilegorum horum latronum unus, Joannes Garcia nomine, graviter ægrotans, & jam morti proximus, ſub

lecto

lecto duo idolorum onera habebat, cùm autem adeſſet Indiana, quæ illi inſerviebat, juſſit, ne parvo pretio ea idola traderet, ea enim eſſe optima, nec minus, quàm pro unoquoque idolo Indium caperet: & ita hoc condito teſtamento, & ultima voluntate his curis diſtractus, animam efflavit. Cui autem dubium eſt, eum jam in inferorum tenebris cruciari? Conſideretur jam, qualis ſit progreſſus religionis, & qualia præbeant Chriſtianiſimi exempla Hiſpani, cum in Americam proficiſcuntur, quo honore Deum afficiant, & quomodo laborent, ut ab illis infidelibus colatur & adoretur. Judicetur etiam, cujus peccati gravitas major ſit, an Jeroboam, qui peccare fecit Iſrael, & aureos duos vitulos confici curavit, ut à populo adorarentur, an verò Hiſpanorum, qui idolorum mercaturam exercent, Judæ, qui tanta ſcandala excitavit, non abſimiles. Hæc ſunt Hiſpanorum facta, qui ſæpe, imò ſæpiſſimè, ſua avaritia & ad aurum cumulandum, vendiderunt, & adhuc vendunt, negarunt, & adhuc negant Jeſum Chriſtum Redemptorem noſtrum.

Indiani religioſorum promiſſa de Hiſpanis regionem non intraturis, inania eſſe cernentes, imò ipſoſmet Hiſpanos, aliunde idola, ut venderentur, adſportare, cum tamen ſua, ut igne conſumerentur, religioſis tradidiſſent, ut unicus eſſet veri Dei cultus, in ipſos religioſos irritati, ad eos acceſſerunt, dicentes: Quare mentiti eſtis, falſis veſtris pollicitationibus nobis promittentes, Hiſpanos hanc regionem non ingreſſuros? Et quare Deos noſtros combuſſiſtis, cum alii ex aliis regionibus ab Hiſpanis adſportentur? præſtántne noſtris aliarum provinciarum Dii? fratres religioſi, ut potuerunt, quamvis vix haberent, quod reſponderent, eorum animos ſedarunt: & ad hos triginta Hiſpanos ſe contulerunt, quibus malum ab ipſis patratum declarant, humilibus precibus efflagitantes, ut inde diſcederent. Quod Hiſpani omnino denegarunt, &, quod improbum eſt, & flagitioſum, ab eiſdem religioſis ſe advocatos, Indianis perſuaſerunt. Quo cognito, Indiani de occidendis religioſis, conſilium ceperunt, qui à quibuſdam Indiis moniti, noctu ſe ſubtraxerunt & aufugerunt: ſed poſt illorum diſceſſum, cognita veritate, & Hiſpanorum malitia, miſſi ſunt nuntii, qui illos quinquaginta milliarium itinere perſequerentur, Indianorum nomine rogantes, ut reverterentur, veniamque petentes.

Religioſi, ut boni Dei famuli & animarum zelatores, illis fidem adhibentes, reverſi ſunt, & non ſecus ac Angeli de cœlo demiſſi, recepti. Et cum Indianis, à quibus mille ſervitia obtinebant, per quatuor aut

quinque menſes manſerunt. Cum verò Hiſpani hinc diſcedere nollent, quamvis Prorex omnem adhiberet operam, ut illos revocaret, proditores, & læſæ majeſtatis rei declarati ſunt, & quia in ſua tyrannide, & nefandis factis perſeverabant, cernentes religioſi, illos, quantumvis ſera eſſet ultio, non tamen inultos remanſuros, & timentes, ne ultio in propria capita derivaret, cum etiam quietè, & ſecurè propter continuas incurſiones, & aſſultus Hiſpanorum concionari non poſſent, de hoc Regno relinquendo conſilium ceperunt, quod lumine & doctrina deſtitutum remanſit, & hæ animæ præteritis miſeriæ & ignorantiæ tenebris adhuc hodie involvuntur, illis ſublato, horum maledictorum Hiſpanorum culpa, omni remedio & irrigatione cognitionis divinæ, non ſecus ac ſi aqua teneris adhuc plantis tolleretur, eo enim ipſo tempore, quo diſceſſerunt, maxima aviditate fidei noſtræ doctrinam amplectebantur.

De Provincia ſanctæ Marthæ.

PRovincia ſanctæ Marthæ, cum vicinis auri fodinis & agrorum fertilitate dives erat, populusque ad fodiendum aurum induſtrius. Quare ab anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo octavo, uſque ad annum milleſimum quingenteſimum, quadrageſimum ſecundum eò innumeri tyranni navigio profecti ſunt, ſuis incurſionibus omnem regionem vaſtantes & deprædantes, & cædibus ejus incolas mirum in modum affligentes, omniq; auro ſpoliantes, qui ſemper ad naves ſuas, jam huc, jam illuc ſe conferentes, recurrebant, & refugium habebant. Et ſic has provincias ſuis cædibus & horrendis crudelitatibus maximè vaſtarunt, idque communiter in littore maris, & aliquot vicinis milliaribus fiebat, uſque ad annum milleſimum quingenteſimum vigeſimum tertium, quò fingendarum ſedium gratia Hiſpani profecti ſunt. Quia verò regio fertilis eſt & dives, vario tempore, varii duces, quorum alii aliis crudeliores exiſtebant, ſucceſſerunt: ita ut unuſquiſque conari videretur prædeceſſorem ſuum diverſis enormium crudelitatum generibus ſuperare. Et hoc loco ſupradictum axioma confirmatur. Anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono eò tyrannus maximus multis militum catervis comitatus profectus eſt, eo animo, ut reliquos ſuos anteceſſores facinorum gravitate ſuperaret & vinceret, qui huic regioni ſeptem annorum ſpatio multos theſauros abſtulit: quo, in exilio ſine pœnitentia.

mitentia mortuo, in ejus locum alii tyranni ſucceſſerunt, qui ſanguinolentis ſuis manibus, & gladiorum impiis mucronibus, reliquos, quibus præcedentium gladii pepercerant, deleverunt. Tanta deſolatione multas provincias uſitatis crudelitatis modis, affecerunt, Principibusque & ſubditis, ut aurum detegerent, tanta tormenta, & tam graves pœnas intulerunt, in eo, diverſis enormium crudelitatum, ut dictum eſt, generibus, prædeceſſores vincentes, ut ab anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono uſque in hodiernum diem, ultra quadringenta terræ milliaria devaſtarint, & omni populo, cujus numero præcedentibus non cedebat, orbarint.

Si decreviſſem numero complecti omnes nequitias, cædes, deſolationes, iniquitates, violentias, ſtrages, & alia facinora ab Hiſpanis in hac provincia in Deum, Regem, & has innocentes nationes, commiſſa, & patrata, ampliſſimam hiſtoriam conficerem. Sed id, ſi mihi Deus vitam longiorem concedat, ſuo tempore fiet; in præſentia verò aliquam partem eorum, quæ Regi Domino noſtro, harum provinciarum Epiſcopus, reſcripſit, recenſere ſufficiet: Sunt autem literæ datæ vigeſima Maji, anni milleſimi quingenteſimi quadrageſimi primi, quibus inter alia hæc ſcribit: Dico ſacra Majeſtas, remedium huic regioni ſubveniendi, eſſe, ut poteſtate vitricorum liberetur & tradatur marito, qui illam, ea, ut par eſt tractatione, afficiat & excipiat, & id quo maturius fieri poterit, quod ſi ſecus fiat, certus ſum, eam, attenta gubernatorum tractatione, brevi perituram, &c. Sic verò paulò poſt ſcribit: Ex quibus apertè cognoſcet veſtra Majeſtas, quomodo earum regionum præfecti gubernatione privari ſuo merito debeant, ut provinciæ allevientur: quod ſi id non fiat, nunquam, meo judicio, convaleſcent. Hoc etiam ſuæ Majeſtati innoteſcet, in his regionibus nullos Chriſtianos, ſed Dæmones verſari, nullos Dei, &

Regis ſervos reperi, ſed legis & Regis proditores. Et certè nihil & magis ad pacem ineundam, & ad eorum, qui in pace vivunt, converſionem contrarium quam inhumana, & crudelis tractatio, qua ii, qui pacificè vivunt, ab Hiſpanis afficiuntur, quæ tantum illis faſtidium & nauſeam parit, ut nomine Chriſtiano, illis nihil ſit magis odioſum, aut deteſtabile. Chriſtianos enim ſua lingua Yares, id eſt, Diabolos appellant. Nec profectò ſine ratione: eorum enim in his regionibus, neque Chriſtianorum, neque hominum ratione præditorum, ſed Diabolorum geſta ſunt: quo fit, ut Indii cernentes, hæc tam capitum, quàm mẽbrorum facta, ab omni humanitate & miſericordia eſſe aliena, Chriſtianorum talem eſſe legem, taliumq; Deum, & Regem eſſe authores exiſtiment: velle autem laborare, ut contrarium illis perſuadeatur, vani ſunt, & fruſtranei labores, illisq; major anſa Jeſum Chriſtum, & ejus legem irridendi, daretur. Indii verò, qui ſe armis tuentur, & defendunt, ſatius eſſe ducunt ſemel mori, quàm ſub Hiſpanorum poteſtate multis mortibus affici. Hæc experientia didici, Cæſar invictiſſime, &c. Hoc præterea paulò poſt addit: Veſtra Majeſtas, plures habet in his regionibus ſervos & famulos, quam exiſtimet; neque enim ullus eſt miles eorum omnium, qui militant, qui apertè & publicè non profiteatur, ſi

ſi prædetur, furetur, devaſtet, cædat, vel comburat, ſuæ Majeſtatis ſubditos ad aurum obtinendum, non dicat, ſe in eo maxima præſtare ſervitia Veſtræ Majeſtati, dicunt enim illi ſuam partem obtingere. Quare Cæſar invictiſſime, conſultum eſſet, ut Veſtra Majeſtas aliquorum rigida correctione & caſtigatione ſe nulla recipere ſervitia, de ea re qua inobedientia, & dedecore Deus afficitur, teſtaretur. Quæ hactenus relata, ex dicti Epiſcopi ſanctæ Marthæ literis depromta ſunt, quibus patet, quæ hodie contra innocentiſſimos hos homines patrentur. Illi bellicoſos Indianos appellant, qui ad montes evitandæ Hiſpanicæ crudelitatis gratiæ confugiunt: & Indios regionis eos vocant, qui infinita hominum ſtrage, tyrannicæ & horribili ſervituti deduntur, qua litãdem depopulati, deſolati & mortui ſunt, ut ex ſupradictis Epiſcopi teris patet, qui tamen pauca eorum, quæ paſſi ſunt, recenſet. Indiani hujus regionis ſolent in hæc verba prorumpere, cum ducuntur per invia montium onerati, ſi fortè debilitate, & labore deficiant (tunc enim pedum & baculorum ictibus cæduntur, illorum dentibus enſium capulæ confringuntur, ut ſurgant, & iter ſine ulla reſpiratione perſequantur, cum hac increpatione: O quàm malignus es,) in hæc verba, inquam prorumpunt: Omnino deficio, occidite me, vitæ finem imponere deſidero, & hoc non ſine magnis ſuſpiriis, & vix trahentes ore loquelas (quæ ſunt animi in magnis angoribus & doloribus conſtituti, indicia) proferunt. Sed quis centeſimam afflictionum & calamitatum, quibus hi innocentes ab Hiſpanis vexantur, partem, verbis aut ſermone complecti poſſit? Deus illarum notitiam ad eos pervenire faciat, qui remedia adhibere, & poſſunt, & tenentur.

De Provincia Carthagena.

HÆc provincia ab Inſula ſanctæ Marthæ, Occidentem verſus, quinquaginta milliaribus diſtat, & ſita eſt in regionis Cenuſiæ confiniis, unde circa littus maris, uſque ad ſinum Urabæ in centum milliaria porrigitur, qua verò parte Meridiem reſpicit in longam terræ longitu-

inem extenditur: Hæ provinciæ ab anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo, uſque ad annum præſentem horribili tractatione exceptæ, diverſiſque cædibus, ut ſanctæ Marthæ acciderat, deſolatæ ſunt, ſed ut finis brevi huic ſummario citius accedat, eas particulari tractatu perſequi nolo, ut deteſtanda facinora, quibus aliæ regiones devaſtatæ ſunt, recenſere queam.

De littore Unionum, & Pariæ, deque Inſula Trinitatis.

A Littore Pariæ uſque ad ſinum Venecuolæ excluſivè, quæ ſunt ducenta milliaria, Hiſpani maximas & mirandas devaſtationes fecere: latrociniis enim, ſuo more incumbebant, & plures, quo poterant, homines, ut eos venderent, ſervituti mancipabant, eoſque contra fidem datam, captivos ſæpe deducebant, (neque enim unquam fidei Indianis datæ, ſtabant) quamvis tamen ab his innocentibus optimè tractati fuiſſent, & in illorum ædibus tanquam patres, vel liberi recepti, illis, quibus poterant modis inſervientes, & omnium, quæ habebant, fruitionem & uſum offerentes. Dici vix poſſet aut exprimi, qualibus & quantis injuſtitiis & injuriis illius littoris incolæ, ab anno milleſimo quingenteſimo decimo, uſque in diem præſentem excepti ſint. Duo tantùm aut tria facinora recenſebo, quorum gravitas, ad horrenda reliqua, & omnibus tormentis digna ſcelera comprehendenda, judicio viam patefaciet & aperiet.

In Inſulam Trinitatis, quæ & amplitudine & fertilitate Siciliæ præſtat, & terræ continenti, ex ea parte, qua Pariam attingit, conjuncta eſt, in qua & probiores, pro ſua qualitate & virtute magis dediti ſunt incolæ, reliquis Indiæ nationibus, quidam latro profectus eſt anno milleſimo quingenteſimo decimo ſociatus ſexaginta vel ſeptuaginta furciferis: qui ſtatim edictum promulgarunt, ut omnes Indi accederent, & ſecum in ea Inſula viverent & habitarent. Indii eos, ut naturales liberos receperunt, & illis tam Domini, quàm ſubditi magna alacritate inſerviebant, & ſingulis diebus cibos, qui ſuffeciſſent ad alendum multò majorem numerum adferebant: hoc enim eſt moris Indianis hujus novi mundi, ut abundantiſſimè neceſſaria Hiſpanis ſuppeditent. Paulò poſt Hiſpani amplam domum conſtruunt & ædificant, in qua omnes Indiani ſimul habitarent, ſola enim domo eos uti volebant, ut id, quod

antea

antea decreverãt, executioni mandarẽt: quod & fecerũt. Cum ſtramen ligno apponerẽt, & jam in altitudinem duorum hominum ſuſtuliſſent, multos incluſerunt, operis, ut dicebãt, accelerãdi gratia, ſed verè, ne qui foris erãt, ab iis, qui erant domi videri poſſent, & ita pars domũ cum gladiis, ne ullus egredi poſſet, circumdat, pars verò domũ intrat: & ſic evaginatis enſibus & gladiis, Indianis nudis, mortem, ſi ſe moverẽt, minari cœperunt, eosq; ligarunt. Si qui autem fuga ſibi conſulere vellent, illicò minutim diſcerpebãtur: aliqui autem, qui partim læſi, partim integri evaſerant, cum reliquo populo, qui ædes ingreſſus non fuerat, centum fortè vel ducenti numero, ſumptis arcubus & ſagittis in aliam domum ſe receperunt: qui cum in eo toti eſſent, ut januæ ingreſſum prohiberent & tutarentur, ignem ædibus alia ex parte Hiſpani injecerunt, & ita incendio omnes perierunt. Et hinc cum captivis, qui erant numero circiter centum octuaginta, quos vincire potuerant ad Inſulam ſancti Johannis ſe contulerunt, ubi mediam partem, & inde in Hiſpaniolam, ubi reliquos vendiderunt. Cum autem hunc Capitaneum nequitiæ & proditionis in ipſa Inſula ſancti Johannis inſimularem, hoc reſponſo me dimiſit: Deſiſte Domine mi, hoc in mandatis, ab iis, à quibus miſſus ſum, habeo, ut quos vi non poſſem, ſpecie & colore pacis caperem. Et pro vero & certò idem Capitaneus mihi retulit, ſe in ſola Trinitatis Inſula patrem & matrem inveniſſe, & hoc majori ſua confuſione & peccatorum aggravatione dicebat. Similia infinita commiſerunt, miſeros hos homines, contra datam fidem capientes. Conſiderentur jam hæc facta, & an Indii ſic capti juſtè in ſervitutem redigi poſſint. Aliquando religioſi ſancti Dominici noſtri Ordinis conſultarunt de aliquo ex ſuis in dictam mittendo, ut ſuis concionibus Indianos vero lumine & remedio, quo animæ ſalvantur, & quo deſtituti omnino erant, munirent. Religioſum igitur Theologiæ Licẽtiatum, virum & virtute & ſanctitate inſignem eò, cum ſocio laico miſerunt, ut regionem viſitaret, cum habitatoribus verſaretur, locaq; apta ad conſtruenda monaſteria quæreret. Religioſi, ubi appulerunt, tanquam Angeli de cœlo demiſſi recepti ſunt, magnoque affectu, attentione & alacritate, verba, quæ cum illis tunc temporis facere poterant (erant enim linguæ ignari, & ſignis uti cogebantur) accipiebant. Accidit, ut poſt navis cum qua hic Religioſus appulerat, diſceſſum alia adveniret, cujus milites damnata ſua conſuetudine, fraude, inſciis & ignorantibus religioſis, captivum abducunt provinciæ Principem, qui (vel quod illi hoc nomẽ à religioſis, vel ab

aliis

aliis Hiſpanis eſſet impoſitũ) Alfonſus vocabatur; nam Chriſtianorum nominum appellatione gaudent, ſtatimque etiam antequam de ulla re informati fuerint, baptiſmo ſibi imponi petunt. Ab iis fraude perſuaſus eſt dictus Dominus Alfonſus, ut navem cum conjuge, & aliis quibuſdam, fingebant enim ſe convivium celebrare velle, intrarent. Et ita ſeptendecim cum Principe & ejus conjuge navim conſcenderunt, confidebat enim dictus Dominus religioſos impedimento fore, quo minus ulla moleſtia afficeretur, neque enim Hiſpanis tantum fiduciæ adhibuiſſet: Indiis ergo navim ingreſſis, perfidi Hiſpani vela ventis dedere, & Inſulam Hiſpaniolam, ubi pro ſervis venditi ſunt, ſe contulere. Omnis turbata regio, cùm Dominum & Dominam deductos eſſe cernerent, ad religioſos ſe contulit, & parum abfuit, quin neci eos traderent. Religioſi verò tam injuſtum facinus cernentes, maximo dolore comprimebãtur, & eſt veriſimile, eos vitæ cedere maluiſſe, quàm pati tãnta injuria Indianos affici, cum illud impedimẽto eſſet, ne hæ creaturæ verbum Dei ſuſciperent & crederent. Indiani autem ſedati ſunt religioſorum pollicitationibus, dicebant enim, ſe, prima ſolvente nave, ad Inſulam Hiſpaniolã literas miſſuros, quibus efficerẽt, ut Dominus, aliique, qui cum eo erant, reſtitueretur. Deus illicò navem miſit, ad majorem eorum, qui gubernabant damnationis confirmationem, qua ad Inſulæ Hiſpaniolæ religioſos ſcribunt, qui ſæpe & clamant & proteſtantur, ſed auditores juſtitiam denegarunt, prædæ enim Indianorum tam injuſtè, & nefandè captorum participes fuerant. Cum religioſi, qui incolis promiſerant Dominum Alfonſum intra quatuor menſes reverſurum, neque quatuor, neque octo elapſis reverti cernerent, ſed ad mortem præpararunt, & ad tradendam Chriſto vitam, cui jam ante Hiſpaniarum deceſſum, obtulerant, & ſic innocentes Indiani, de innocentibus vindictam ſumpſerunt: exiſtimabant enim religioſos proditionis participes fuiſſe, partim, quòd cernerent illorum promiſſa de Domini intra quatuor menſes, reverſione, nullum effectum ſortiri, partim etiam, quòd nullam illius regionis incolæ, inter fratres religioſos, & latrones Hiſpanos differentiam conſtituant. Benedicti igitur religioſi injuſtè paſſi ſunt, & idcirco non eſt dubium eos fidei noſtræ veros eſſe martyres, & hodie beatos cum Deo in cœlis vivere, à quo, ſua obedientia ad illos populos miſſi erant, & certum eſt illos prædicandi, & ſanctã fidem dilatandi intentionem, habuiſſe, illaſque animas ſalvandi: qui omnes labores, & mortem ipſam, quando efferretur, patienter ferre decreverant.

rant. Hoc etiam alio tempore, magna tyrannide,& crudelibus malorum Chriſtianorum actibus accidit, ut Indiani duos religioſos Ordinis ſancti Dominici,morte, cujus fidelis ſum teſtis,ut qui ſummo miraculo eandem evaſerim, ſuſtulerint, qua de re verba facere non decrevi, ne gravitate & horrore facti, terror audientibus incutiatur: Quare, quouſque tempus advenerit, prolixitatis vitandæ gratia, ſubticebo, & hæc omnia in die judicii dum Deus latrociniorum tam horribilium vindictam ſumet, apertiora & clariora fient. In his provinciis, in ſinu Coderæ, ſita erat urbs, cujus Dominus Higueroto appellabatur, nomen, vel perſonis proprium,vel loci Dominis commune. Hic tam clemens erat & ejus ſubditi tanta virtute præditi, ut omnibus Hiſpanis navigio appellentibus, bona tractatio, cibi, quies, omnis conſolatio adeſſet, nullum refrigerium deeſſet. Hic Dominus plurimos morti eripuerat, qui ex aliis provinciis, in quibus latrocinia ſua & cædes exercuerant, ægroti & famelici, in ejus regionem ſe receperant, quibus refrigeratis eos ſalvos & incolumes in Inſulam Unionum, in qua vivebant Hiſpani, remittebat,quos ſine ulla illorũ mortis cognitione occidere potuiſſet. In ſumma Hiſpani ędes communes & omnium Higueroti hoſpitiũ ſubditos vocabant. Perfidus quidam tyrannus conſilium cepit,de affligenda hac,quæ ſibi ſatis tuta videbatur,regione,navigio ergo eò ſe contulit,& invitato hominum magno numero, ut navim ingrederētur, quod facere ſolebant fidem Hiſpanis adhibentes, poſtquam intrarunt,vela ventis commiſit,& inſulam ſancti Johannis, in qua venditi ſunt petiit. Eodem tempore hanc Inſulam appuli, ubi hunc tyrannum vidi, & quod patrarat,mihi relatum eſt. Illam urbem funditus delevit,quod Hiſpani reliqui, qui in eo littore deprædari & excurrere ſolebant, ægerrimè tulerunt, illudque ſcelus abominabantur, quod domum illam perdidiſſent,in qua,tanquam in propriis ædibus hoſpitio excipiebantur.

Non recitabo infinita ſcelera, quæ & patrata ſunt, & quotidie in ea regione patrantur.

Illi ex hoc maris littore,quod frequenti populo incolebatur,ad Inſulas Hiſpaniolam, & ſancti Johannis, ultra duos milliones hominum tranſportarunt, quos poſtea in dictis Inſulis, partim in fodinis, partim aliis laboribus abſumpſerunt, non computato infinito populo, qui antea in Inſulis, ut diximus, vivebat, & res eſt commiſeratione digna, & qua corda, quantumvis dura, commoverentur, fertiliſſimum hoc littus omnino expopulatum & deſertum cernere.

Ipſa veritate comprobatum eſt, eos nullam unquam navem his Indianis oneratam ducere, quin tributum tertiæ partis, undis perſolvãt: adde, eos, qui cum domi capiuntur, occiſione delentur. Harum rerum finis, quem habent propoſitum, fons eſt & origo; opus enim eſt maxima Indianorum quantitate, ut ingens pecuniæ ſumma conflетur, naves autem modico cibo, & aqua ad paucos alendos inſtructæ ſunt, ne tyranni qui navium inſtructores nuncupantur, in iis comparandis nimios ſumptus faciant. Et vix pro ipſis Hiſpanis, qui nave excurrunt, victus ſufficientes feruntur: quo fit, ut Indiani fame & ſiti preſſi, occumbant, nec aliud eſt remedium, niſi ut maris undis abſorbendi detrudantur. Et pro verò illorum quidam mihi retulit, ab Inſula Lucayos ad Inſulam Hiſpaniolam, quæ ſunt ſexaginta, vel ſeptuaginta itineris milliaria, tantas hac ratione ſtrages editas, ut navis ſine circino, vel charta marina, ſed ſolis cadaverum fluctuantium veſtigiis ducta, eò pervenerit.

Poſtea verò, cum deſcendunt in Inſulam, ad quam vendendi ducuntur, nullus eſt, ſi vel minima miſericordia ducitur, qui animo maximè non commoveatur, cum videt tam ſenes, quam fœminas & infantes nudos & famelicos, nimiā ſiti & fame deficere. Poſtea autem illos, tanquam agnos dividunt, & patres à liberis, fœminas à viris ſeparantes, turbas decem vel viginti perſonarum conficiunt, & ſortem in eos jaciunt, ut partem ſuam accipiant deteſtandi navium inſtructores, qui duas, vel tres naves præparant, & armant ad claſſem piratarum & latronum, qui homines in propriis ædibus deprædantur & rapiunt. Quando verò ſors cadit in turbam, quæ ſenem vel ægrotum capit, is tyrannus, cui obtingit, hæc verba proferre ſolet: Devoveatur omnibus diris hic ſenex, quare illum mihi das? ut humo mandem? Et quare mihi hic ægrotus obtingit? ut de illius cura ſim ſollicitus? Hinc colligatur, qua in æſtimatione Hiſpanis ſint Indii, & utrum præceptum Dei de amore erga proximum, unde lex pendet, & Prophetæ peragant & compleant.

Tyrannide, quam Hiſpani in Indios extrahendis, & expiſcandis unionibus exercent, nihil eſt aut crudelius aut deteſtabilius. Inferorum enim aut hujus vitæ, quantumvis deſperatæ tormenta, cum his nullam comparationem recipiunt, quamvis in extrahendo auro, in ſuo genere ſint duriſſima. Illos enim in mare, ſub aquæ quatuor, vel quinque ulnarum profunditatem, immittunt, ubi continuo navigantes, ſine ulla reſpiratione, oſtrea, in quibus uniones generantur, eradicant. Illi cum retiis, oſtreis plenis, ut animum recipiant, quandoq; ad aquæ ſuperficiem accedunt,

accedunt, quod ſi diutius paulò quieſcendi gratia, miſeri immorentur, adeſt carnifex, parvo navigio vectus, qui multis plagis eos excipiens, ad aquam crinibus acceptos, reducit, ut expiſcationi denuò inſtent. Illorum cibus eſt piſcis, & ille idem, qui uniones & panem Cacabi continet, & parvus Machidum, qui ſunt illius Regionis panes; numerus, in quorum primo, parum eſt alimenti & ſubſtantiæ, alterum verò magna difficultate conficitur, neque adhuc ad famem reprimendam ſufficienter datur. Illorum verò lectus eſt terra cum cippo, ne fugiant: Sæpe autem in hac piſcatione & labore ſubmerguntur, nec poſtea in undarum ſuperficie viſuntur; Tuberónes enim & Maroxi (monſtrorum marinorum, integrum hominem devorãtium, genera) eos interimunt & comedunt. Conſideretur jam, utrum in hoc unionum lucro Dei præcepta de amore erga ipſum & proximum, cùm horum miſerorum corpora & animæ conjiciuntur in periculum mortis, obſerventur & compleantur: proximos enim ſine fide & ſacramentis ſua avaritia perimunt, vel tantis laboribus illorum vitam conterunt, ut brevi tempore ex hac vita emigrent, nam omnino eſt impoſſibile longum ævum ſub undis, ſine animorum receptione trahere, nam præ nimia frigoris rigiditate ſanguinem ore communiter ſpuentes, moriuntur, quod accidit ex nimia pectoris compreſſione, quæ ex continua halitus ſub undis retentione procreatur, nimio enim frigore ſanguinis profluvium gignitur. Crines, quos natura ſua nigros habent, in combuſtum colorem, luporum marinorum crinibus perſimilem mutantur: humeri verò ſalſugine ita conſperguntur, ut monſtra potius in hominum forma, quàm homines appareant.

Hoc intolerabili labore, vel potius diabolico exercitio, omnes Lucayanos, conſueto hujus lucri emolumento, conſumpſerunt, & ita ex unoquoq; Indiano quinquaginta vel centum coronatos conſequebantur. Illos publicè (quamvis juſtitia, aliàs injuſta prohibitum eſſet,) vendebant; Lucayani enim natatores erant peritiſſimi. Ex aliis etiam provinciis multi in hac Inſula perierunt.

De Fluvio Yuya Pari.

ALluit hanc provinciam Fluvius Yuya Pari, qui in alia regione ultra ducentis terræ milliaribus diſtante oritur. Per hunc quidam perditus tyrannus intravit, & multa terræ milliaria devaſtavit; cædes maxi-

mas edidit, multos igne conſumpſit, & infinitum Indianorum ædibus pacificè & ſine ulla timoris ſuſpicione viventium numerum gladio delevit. Tandem mala morte periit, ejusque omnes copiæ per ſe ipſas deletæ ſunt; ejus deinde nequitiis & crudelitatibus multi ſucceſſere, & adhuc quotidie deſtruentes & cedentes ad inferosque animas filii Dei ſanguine redemptas mittentes proficiſcuntur.

De Regno Venecuelæ.

ANno milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſexto Rex Dominus noſter, quorundam fallaciis perſuaſus (ſolent enim Hiſpani damna & detrimenta, quæ Deus, animæ & Indiæ ſtatus recipiunt, illi celare & occultare) Regnum Venecuelæ, quod Hiſpaniarũ regno amplitudine & longitudine præſtat, cum ejus gubernatione & plenaria juriſdictione, certis capitulationibus & convẽtionibus quibuſdam mercatoribus Germanis commiſit. Qui hãc regionẽ cum triginta hominibus ingreſſi ſunt; ibique comem & benignum populum invenere, quales etiam ſunt in reliquis Indiæ regionibus, antequam ab Hiſpanis ulla injuria afficiantur. Iſti nulla comparatione crudeliores reliquis, de quibus loquuti ſumus, extitere, ſe tygridibus ferocibus & lupis leonibusq; inhumaniores præbentes, juriſdictionem enim hujus regionis habebant, & idcirco liberius eam poſſidentes, majori cura & avaritia, in practicis & modis cumulandi & deprædandi auri & argenti, invigilabant, in eo omnes anteceſſores, rejecto omni Dei & Regis timore ſuperantes, imò oblivioni tradentes ſe homines eſſe natos.

Incarnati hi Diaboli devaſtarunt, & deſolarunt quadringenta milliaria terræ fertiliſſimæ, quæ Provincias maximas & mirabiles, convalles ampliſſimas, quæ in longitudinem quadraginta milliarium extendebantur, & magnos pagos, auro argentoque fertiliſſimos capiebant. Tantas & diverſas regiones deleverunt, ut nullus tantæ cladis nuntius ſuperfuerit, niſi fortè aliqui in cavernis & viſceribus terræ latitantes gladiorum inhumanos & ſanguinolentos mucrones effugerint & evaſerint. Novis & inuſitatis crudelitatum & tormentorum generibus, eos quatuor vel quinque milliones animarum deſtruxiſſe, & ad inferos miſiſſe exiſtimo. Neque adhuc hodie infinitis ſuis ſceleribus & facinoribus finem imponunt. Tria aut quatuor, quibus de reliquis deſtructionibus & deſolationibus, quas patrarunt, judicium fieri poterit, recenſebo.

Sum-

Summum totius provinciæ Dominum, ut aurum ab eo emungerent, captivum ceperunt, confeſſiones tormentis quærentes, qui evadens ad montes confugit, & idcirco ſubditi in montibus inter dumeta ſylvarum latitantes ad ſeditionem & tumultum concitati ſunt. Hiſpani perſequũtur, & multos delent, illi verò, qui vivi in eorum poteſtatem devenerunt, publicè per præconem pro ſervis venditi ſunt. In multis, imò in omnibus provinciis, ad quas ante ſupremi Domini captivitatem pervenere, ab Indianis cantibus & ſaltationibus, & ingentibus auri donis recepti ſunt, enſium autem mucronibus, & horrendis ſtragibus remunerati & compenſati fuerunt. Aliqua die, cum honoris gratia, obviam procederet Hiſpanis; Capitaneus & tyrannus Germanus eorum infinitum numerum in ſtraminea domo convocari & congregari, poſteaque membratim diſcerpi juſſit. Sed quia in ſuperiori ædium parte trabes erant, ad quas ad inhumanarum manuum ſanguinolentos mucrones fugiendos conſcenderant (ô belluas crudeles) miſit gubernator, qui in eas ignem injicerent, ut ita vivi comburerentur. Quare tota regio incolis in montibus ſalutem quærentibus ſolitaria & deſerta remanſit.

Acceſſerunt ad amplam aliam provinciam ſanctæ Marthæ confinem, ubi Indios in ſuis pagis & ædibus privatis negotiis, pacificè incumbentes invenerunt, ubi diu habitantium impenſis viventes manſerunt, & Indiani ita inſerviebant, ac ſi ab illis aut vitam aut ſalutem recepturi fuiſſent, tanta patientia ordinarias oppreſſiones & continuas importunitates, quæ ab ullo vix ferrentur, tolerantes, ut dici non poſſit: adde etiam unicum Hiſpanum una die, quod per menſem familiæ, quæ decem perſonas contineret alendas, ſufficeret, devorare. Tunc temporis Indiani innumera auri ſumma eos donarunt, multaque dona, & innumerabilia ſervitia præſtiterunt. Tandem cum abitum molirentur iſti tyranni in ſolutionem bonæ tractationis ab Indianis acceptæ, hoc modo eos tractare decreverunt: Germanus gubernator tyrannus, &, ut credimus, hæreticus (nam nec unquam aderat Miſſæ, nec aliis adeſſe permittebat, cum multis Lutheraniſmi evidentibus ſignis) juſſit, ut omnes Indiani cum fœminis & liberis, ſi fieri poſſet, caperentur, & in amplo aliquo loco concluderentur, illiſque indicaretur & ſignificaretur, ut quicunque libertati mancipare ſe cuperet, injuſti gubernatoris arbitrio, aut certo pretio ſibi, conjugi, & unicuique liberorum impoſito, ſe redimeret. Et ut magis negotium accelerarct, prohibuit, ne ullus cibus ante perſolutam auri, quod pro pretio redemptionis peteba-

tur, ſummam illis propinaretur. Plurimi ad pretium redemptionis perſolvendum domum mittebant, & ſe, ut poterant, redimebant, ut negotiis, quæ circa victum quærendum verſantur, vacarent: ſed ad eoſdem paulò poſt aliquos prædones & latrones mittebat, qui eos jam ſemel captivitate ſolutos ſervituti iterum manciparent. Iterum ad ſupradictum locum ducuntur, ut fame, ſitique preſſi ſecundò ſe redimere cogerentur. Et ita multi illorum ter, quaterve capti & toties redempti ſunt. Alii verò, qui tantæ ſummæ ſatisfacere non poterant, in dicto loco concluſi, fame perierunt. Et hoc modo provincia populi aurique ditiſſima deſolata eſt, quæ convallem quadraginta milliarium habet, in qua talis combuſtus eſt pagus, qui mille ædes caperet. Hic tyrannus ulterius procedere decrevit, magno deſiderio inferorum Peruſii ex hac parte detegendorum diſtentus. Ad quod iter infinitos Indianos immenſis ponderibus oneratos, catenisque vinctos aſſumpſit. Quod ſi aliqui aut fame aut labore deficerent, capite illicò truncabantur, ne Hiſpani nimium laboris in catenis aperiendis ſuſciperent, & ita truncum corpus una ex parte & caput ex alia decidebat, onus deficientis dividebatur, & aliis imponebatur. Si provincias, quas deſertas reddidit urbes & loca, quæ combuſſit, (omnes enim ędes erant ſtramineæ) crudelitates & particulares, quas patravit, cędes enumerarem, quamvis veritati non repugnaret meus ſermo, tamen fides non adhiberetur, & animos in ſtuporem traheret.

Hanc ipſam viam ſecuti ſunt alii tyranni, qui Venecuela & provincia ſanctæ Marthæ (eodem conſilio detegendæ: Sacratæ ædis aureæ Peruſini) ſolverant, qui ita combuſtam, expopulatam, deſertam & devaſtatam regionem, quæ & fructibus & populo fertiliſſima fuerat, invenerunt, ut ipſimet, quamvis crudeles tyranni tantarum devaſtationum veſtigia mirarentur, & ſtuperent.

Hæc omnia multaque alia teſtibus à fiſco Conſilii Indiani probata ſunt, & probationes ab eodem conſilio aſſervantur, quamvis execrandorum horum tyrannorum nullum combuſſerint, ut nihil ſit omnino, quod de magnis devaſtationibus, & malis, quæ ab illis patrata ſunt, probatum eſt: nam qui hucuſq; in India vixerunt juſtitiæ miniſtri, magna & damnata ſua cæcitate, non multum ſolliciti fuerunt de examinandis delictis & cædibus, quas dicti tyranni & committunt & commiſerunt, niſi quòd dicant: Quia talis, & talis, malè, & crudeliter Indios tractavit, tanta ſumma coronatorum ex annuo Regis reditu diminuta

nuta

nuta eſt; & illis hæc generalis, & confuſa probatio, ſufficit ad repreſſionem tantorum facinorum. Neque etiam, quantumvis paucæ ſint, ut decet, verificantur, neque illis tantum authoritatis & ponderis, quantum deberent, tribuunt: nam ſi officio erga Deum & Regem ſatisfacerent, inveniretur, ultra tres auri milliones Germanos tyrannos Regi furatos eſſe, dicta enim regio Venecuelæ, cum quadringentis terræ, quàm devaſtarunt milliaribus, felicitate, ut dixi, & auri divitiis nulli regioni cedit, atque ita ab hinc ſeptendecim annis, quibus hi & Dei & Regis hoſtes has regiones depopulari & deſtruere cœperunt, Regi ultra duo auri milliones, ex annuo reditu in hoc Regno erepti ſunt, neque eſt ſperandum, hæc detrimenta, quamdiu mundus ſtabit, reparari poſſe, niſi Deus inſigni aliquo miraculo tot millia hominum, quot defuncta ſunt, ſuſcitaret. Et hæc ſunt Regis temporalia damna. Conſultum etiam eſſet damna, dedecora, maledicta ſacrilega & infamias, quibus Deus affectus eſt, conſiderare. Quomodo autem poſſent recuperari & compenſari tam multarum animarum, quæ horum brutorum, tyrannorum vel Germanorum crudelitate & avaritia, in inferis cruciantur damna? De illorum autem nequitia & crudelitate hoc unicum concluſionis loco addam, nempe ab eo tempore, quo hanc regionem ingreſſi ſunt, uſque in præſentem diem, hoc eſt, ſeptendecim annis, eos multas naves Indianis oneratas, ut venderentur, ad Inſulas ſanctæ Marthæ, Hiſpaniolám, Jamaycam & ſancti Johannis remiſiſſe, & ad minimum unum millionem hominum vendidiſſe, & adhuc hoc anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo mittunt, hoc vidente & ſciente Regio hujus Inſulæ conſilio, quod quidem videre ſe, quod maximè videt, diſſimulat, patitur & favet: & reliquis ſceleribus, & devaſtationibus infinitis, quæ in hoc toto terræ continentis littore, quod in longitudinem quadringentorum milliarium protrahitur, quod adhuc eſt, cum Venecuela & ſancta Martha ſub ejus juriſdictione oculos claudit, cui rei mederi & impedimento eſſe potuiſſet. Indianos in ſervitutem redigendi hæc ſola cauſa extitit, perverſa nempe, excœcata & obſtinata horum tyrannorum voluntas & deſiderium aurum cumulandi, divitiasque congregandi, quod illis cum reliquis, qui in Americam profecti ſunt, eſt commune: hos enim agnos ex ædibus vi trahentes, cum fœminis & liberis in captivitatem deducebant, horrendis, qui ſuperius relati ſunt modis eos affligentes, eisque Regium ſtigma, ut ſervis, inſigentes.

De

De Provinciis ejus terræ, quæ Florida appellatur.

IN has provincias tres tyranni, diverſo tempore ab Anno milleſimo quingenteſimo decimo vel undecimo profecti ſunt, ut iiſdem actibus, quibus alii, & eorum duo in aliis regionibus incumberent, ut ſanguine & deſtructione ſui populi majores dignitates & officia, quàm illorum merito convenirent, conſequerentur, tandem omnes mala morte ſublati ſunt, & ædes, quas olim ſanguine humano, quod de unoquoque horum trium teſtari poſſum, ſtruxerant & ædificaverant, cum illis perierunt, & eorum memoria, de facie terræ ac ſi nunquam exſtitiſſent, deleta eſt. Illi valde turbatas & confuſas has regiones reliquerunt, nec minorem infamiam, certis, quas patrarunt, cædibus, nemini inuſſerũt, quamvis non multæ ſint; Deus enim antequam plures committerent, vita eos privavit, & eorum, quæ & ſcio, & vidi, malorum, in aliis Indiæ partibus patratorum, caſtigationem & ultionem in hunc locum reſervarat. De quarto verò tyranno, qui bene inſtructus nuper anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo octavo in hanc regionem venit, ab hinc tribus annis nullus nuntius: Certi ſumus eum primò in regionem introitu crudeliter ſe geſſiſſe, & quaſi in ecſtaſim incidiſſe. Quod ſi vitæ ſuperſit, cum ſuis innumerum populi numerum, ſi tamen in via offendit, deſtruxit & deſolavit, ille enim inter omnes eos, qui majora damna, facinora, & Regnorum, provinciarumque cum ſociis devaſtationes commiſerunt, crudelitate inſignis eſt, quare Deum illi, quem aliis finem conceſſiſſe arbitror.

Tribus vel quatuor annis, poſtquam, quæ recenſui, accidiſſent, ea regione, reliqui tyranni, qui cum hoc majore tyranno, qui ibi extremum diem clauſit, profecti erant, ſolverunt, quorum inhumanorum hominum crudelitates & ſcelera, quæ eo vivente, & poſt miſeram ejus mortem contra hos innocentes Indianos, & nulli nocentes patraverant, intelleximus, quæ tantæ fuerunt, ut iis regula & axioma, quod in principio propoſuimus, confirmetur, nempe eos, quò ulterius in deſtructione, perditione & deſolatione harum regionum, & earundem habitatorum procederent, eò majores & notabiliores crudelitates & iniquitates commiſiſſe. Sed quia tædet me tam execrabilia, & ſanguinolenta, non hominum, ſed belluarum acta, recenſere, in eorum, quæ ſubſecuta ſunt, narratione diutius immorari nolo.

Amplum

Amplum populum, ſapientes, moratos & bene conſtitutos homines invenere, quorum tantas ſtrages, ſuo more, edidere, ut eorum animis, terror maximus incuteretur, magnis angoribus, magnis ponderibus, tanquam beſtias eos onerabant. Si verò aliquis nimia defatigatione deficeret, ne nimium laboris in catenis aperiendis ſumerent, antequã ad defatigatum pervenirẽt, proximum capite truncabant, ſicque, ut alibi ſępe factum retulimus, truncum corpus una ex parte & caput ex alia parte decidebat. In pagum quendam intrantes magna lætitia & exultatione ab Indianis recepti ſunt, qui cibos, quouſq; ſaturarentur, illis proponebant, & ultra ſexcentos homines ad ferenda onera & impedimenta, beſtiarũ more, & ad equos curandos conceſſerunt. Hiſpanis diſcedentibus, quidã Capitaneus tyranni majoris cõſanguineus, ut populum non diffidentem deprædaretur, reverſus eſt, & Regem provinciæ lancea perforatum, occidit, multasq; alias crudelitates cõmiſit. In alio pago, cujus incolæ in illis videbantur viciniores, & vigilantiores propter horrenda ſcelera, quæ ab illis patrari audiverant, omnes & parvos & magnos, juvenes & ſenes, dominos & ſubditos, nulli parcentes, lanceis & enſibus, vita privarunt.

Tyrannus major, naſo & labiis ad barbam uſque, magnum Indianorum numerum (narrantur ultra ducenti fuiſſe) quos ex quodam pago advocaverat, vel certè ſponte non vocati, venerant, truncari juſſit. Et ita in hoc miſero ſtatu & doloribus, ſtillante ſanguine, eos remiſerunt, ut operum, & miraculorum, quæ ab his prædicatoribus in ſancta Catholica fide Baptizatis fiebant, nuntii exiſterent.

Judicetur jam de amore, quo tales homines in Chriſtianos feruntur, qua ratione credant Deum eſſe, quem bonum & juſtum legémque, quam profitentur eſſe ſine macula, jactitant & prædicant. Maxima ſunt mala ab his ſceleratis hominibus, perditionis filiis patrata. Tandem ſine ulla pœnitentia perditus hic Capitaneus obiit, nec dubitamus eum in infernorum tenebris ſepultum jacere, niſi tamen Deus illius, ſecundum immenſam ſuam miſericordiam & clementiam, non autem ſecundum illius merita malis execrandis contaminata, miſertus fuerit.

De Flumine Platæ, hoc eſt, argenti.

AB anno milleſimo quingenteſimo ſecundo vel tertio, aliqui Capitanei quatuor vel quinque itinera ad fluvium Platæ ſuſceperunt, qui magna regna & provincias, hominesque bene diſpoſitos, & rationis capaces continet. In genere quidem ſcimus eos maxima damna & cruentas cædes commiſiſſe: ſed cum ab Indiis, de quibus communior eſt ſermo, longè diſtent, ſingulare nihil, aut particulare recenſere poſſumus. Non dubitamus tamen eos iiſdem operibus, quibus alii in diverſis regionibus adhuc hodie dant operam, incubuiſſe, & adhuc incumbere: iidem enim ſunt Hiſpani, & multi, qui aliis executionibus adfuerunt, eò etiam profecti ſunt, omnesque unum, eundemque ſcopum, propoſitum habent, ut divites & potentes fiant, quod conſequi non poſſunt, niſi eundem ordinem, quem alii ſequantur, & eandem viam occidendi, prædandi & Indianos deſtruendi calcent.

Poſtquam, quæ ſuperius dixi, ſcripſiſſem, pro vero mihi relatum eſt, eos in illis regionibus magnas provincias & Regna devaſtaſſe, in hos miſeros homines maximas cædes & crudelitates horrendas perpetrantes, quibus, reliquis, ut qui longè ab Hiſpania diſtantes, majorem habuerint commoditatem, inſigniores & præſtantiores ſe præbuerunt, & inordinatè omni juſtitia ſepoſita, vixerunt, quæ nulla eſt in omnibus Americæ regionibus, ut ex ſupradictis ſufficienter apparet. Inter infinita autem, quæ poſtea ſequentur, ſcelera, hoc etiam in conſilio Indiæ prælectum eſt. Quidam gubernator ſuis militibus in mandatis dedit, ut in quendam pagum ſe conferrent, ubi ſi victus denegaretur, omnes incolas interficerent. Hac authoritate nitentes milites profecti ſunt, & quia Indiani illis ſe dedere noluerunt, tanquam hoſtibus, timentes potius, ne eos viderent, quàm quòd liberalitas deficeret, ultra 5000. hominum, gladiis uſuram vitæ eripuerunt. Item certus hominum in pace viventium numerus, ſe illius ſervitiis obtulit, fortè fortuna hi à gubernatore erant advocati, qui cum diutius paulò remorati eſſent, ut horribilem terroris notam, illis infigeret, juſſit, ut Indiis, quos pro hoſtibus habebant traderentur, qui miris clamoribus, & fletibus eos rogabant, ut propria illorum manu potius interficerentur, quàm ut hoſtibus traderentur, & cum domo in qua erant, egredi nollent, omnes membratim diſcerpti ſunt, clamantes & dicentes: Nos accedimus, ut vobis in

pace

pace inſerviamus, & nos occiditis, ſanguis noſter his parietibus infixus manet, ut teſtimonium de injuſta noſtra morte & veſtra crudelitate perhibeat. Certè hoc facinus commemoratione, ſed potius commiſeratione eſt dignum.

De magnis Regnis & amplis Provinciis Peruſii.

ANno milleſimo quingenteſimo trigeſimo primo, magnus tyrannus, cum quibuſdam, in Regna Peruſii, iiſdem titulis, eademque intentione & principio, quo reliqui, ingreſſus eſt, & quidem, cum unus eſſet, ex iis, qui in cædibus & crudelitatibus, quæ in terræ continenti ab Anno milleſimo quingenteſimo decimo commiſſæ ſunt, ſe exercuerant, incrementum crudelitatum, cædium & latrociniorum capiebat, & urbes, pagosq; (vir nullius fidei vel veritatis, devaſtans & deſtruens, ejusque incolas cædens, cauſa exſtitit tantorum malorum, quæ poſtea in illis regionibus ſubſecuta ſunt, quorum narrationem ſuſcipere, & ad vivum, legentium oculis, ut decet, repræſentare omnino impoſſibile foret, quouſque apertius & clarius in die judicii omnibus apparebunt & innoteſcent. Quod ad me attinet, ſi aliquorum defoimitatem, qualitatem & circumſtantias deſcribere aggrederer, fateor me tanto oneri non poſſe, ut decet, ſatisfacere.

Primo ſuo introitu, aliquot pagos devaſtavit, & in iis magnum auri pondus deprædatus eſt. Cum in Inſulam dictis regionibus vicinam aliquando ſe contuliſſet, huic Inſulæ nomen Pugna, quæ peramœna erat, & populi frequenti culta) à Principe & populo, tanquam Angelus de cœlo demiſſus, receptus eſt. Poſtea verò, cum ſex menſibus elapſis Hiſpani omnem victum conſumpſiſſent, eis frumenta, quę in locis ſubterraneis ad tempus ſterilitatis vel ariditatis pro ſe, conjugibus & liberis aſſervabant, detexerunt & aperuerunt, multisque lachrymis & fletu, ut pro arbitrio uterentur, obtulerunt. Eos autem in fine ita remunerarunt, ut gladiis, lanceisque infinitum eorum numerum peremerint, eosque qui vivi venerant, in eorum poteſtatem, ſervituti mancipaverint, cum immenſis aliis crudelitatibus, quas in expopulatione & deſolatione hujus Inſulæ commiſerunt.

Inde in Inſulam Tumbalam, quæ in Terræ continenti ſita eſt, proficiſcuntur, ubi quotquot in eos inciderunt, morte affecti ſunt. Et quia populus horrendis eorum factis ſtupefactus fugiebat, rebellionis

in Regem Hiſpaniæ eum inſimularunt. Iſte tyrannus hac induſtria in ſuis actis utebatur: omnibus iis, quos capiebat, vel qui auro, argento & aliis rebus illum donabant, jubebat, ut ſemper adferrent, quouſque eos omnibus rebus deſtitutos cernebat. Tunc ſe eos pro vaſallis & ſubditis Regis Hiſpaniæ recipere dicebat, illiſque blandiebatur; & duplici tuba ſe eos deinceps non capturum, nec ulla injuria affecturum proclamabat: licitum eſſe exiſtimans eos deprædari, & tam impiis & abominandis nuntiis terrere, antequam ſub Regis protectione eos recepiſſet, ac ſi ab eo tempore, quo ſub Regis protectione recepti eſſent, eos non eſſet deprædatus, nulliſque malis oppreſſiſſet aut deſtruxiſſet.

Paulò

Paulò poſt Rex & ſupremus imperator omnium horum regnorum Ataliba nomine, magnas ducens copias hominum nudorum, & ridiculis armis utentium, ignorans quales eſſent Hiſpanorum mucrones, quales lancearum ictus, & equorum, quorum uſus penitus erat illi incognitus & inauditus, vires & Hiſpanos, ipſis Diabolis, aurum, ſi haberent, ſurripere poſſe, ad locum, in quo tunc temporis agebant, acceſſit, dicens; Ubi ſunt iſti Hiſpani, accedant, hinc non movebo pedem, quouſque ſubditorum, quos occiderunt, pagorum, quos in cineres redegerunt, mearumque divitiarum, quas deprædati ſunt, rationem reddiderint. Hiſpani ei obviam procedunt, infinitum hominum numerum cædunt, ipſiusque Regis, qui lectica portatili ferebatur, perſonam capiunt. De ejus redemptione tractavit: Rex ſe quatuor milliones coronatorum daturum, pro redemptionis pretio, promittit, & quindecim numerantur: illi ſe relaxuros pollicentur, ſed omni fide & veritate poſtpoſita (ut fidei Indianis datæ, nunquam ſteterunt) ſuo imperio populum congregari falsò illi impoſuerunt. Rex verò reſpondit, in tota regione ne folium quidem in arbore ſine authoritate ſua, & voluntate moveri, quòd ſi aliqui congregarentur, eos debere credere hoc non ſine imperio ſuo eſſe factum, ſe eſſe captivum, & in eorum poteſtate ſitum, ut ſibi vitam eriperent. Hoc non obſtante, de eo vivo comburendo conſilium ceperunt, & paulò poſt, ſententiam tulerunt, ſed aliquorum precibus Capitaneus eum ſtrangulari juſſit, & poſtea in ignem conjici. Rex ſententia mortis intellecta, dicebat: Quare me comburitis? quid patravi? nonne libertatem mihi reſtituere, modò aurum darem, promiſiſtis? nonne majorem ſummam quàm promiſeram, dedi? Sed quia ſic placet, mittite me ad veſtrum Hiſpaniæ Regem: & hujuſcemodi multa ad confuſionem, deteſtationemque injuſtitiæ Hiſpanicæ, proferens combuſtus eſt. Conſideretur hoc loco jus & titulus hujus belli, hujus Principis captivitas, ſententia, & ejus mortis executio & conſcientia, qua hi tyranni ingentes theſauros, quos in his regnis huic Regi & aliis infinitis dynaſtis ſurripuere, poſſideant. Quantum autem ad innumeras, & enormes crudelitates, ab iis, qui ſe Chriſtianos nuncupant, in extirpatione hujus populi commiſſas, hic aliquas recenſebo, quas in principio vidit quidam frater Ordinis S. Franciſci, & literis, nomine ſigilloq; ſuo, munitis, affirmavit, eos ad aliquas illarum regionum provincias, & ad Regnum Caſtellæ mittens: quarum antigraphum ejus manu ſubſignatum, penes me habeo, quo hoc continentur.

Ego frater Marcus de Xilicia, Ordinis Sancti Franciſci, omnium fratrum ejuſdem Ordinis in Provinciis Peruſii præfectus, qui ſum ex primis religioſis, qui has terras, cum Hiſpanis ingreſſi ſunt, dico certum, perhibens teſtimonium eorum, quæ meis oculis vidi, & quæ præcipuè tractationem, hujus regionis incolarum, concernunt. Primò teſtis ſum oculatus, & certam habeo cognitiónem, hos Peruſii incolas, eſſe gentem, quæ & comitate, & clementia, & amore erga Hiſpanos reliquis Indianis, præſtet. Et vidi eos abundanter aurum, & argentum & gemmas Hiſpanis dantes, eíſque innumera ſervitia præſtantes. Neq; Indii unquam bella moverunt, antequam infinitis injuriis, & crudelitatibus affecti, ad id coacti fuerint: è contrario Hiſpanis omni amicitia, & honore in pagis receptis, victum, & tantum numerum maſculorum, & fœmellarum, quantum ad ſuum ſervitium petierint, præſtitiſſe.

Item ſum teſtis, quod nulla ab Indiis data occaſione, Hiſpani quamprimum has terras intrarunt, ipſorum maximum Cacicum Atalibam totius regionis Principem, poſtquam ab eo ultra duos auri milliones, accepiſſent, & ejus provincia, ſine ulla reſiſtentia, in eorum poteſtatem veniſſet, igne combuſſiſſe. Quem in eodem ſupplicii genere ſecutus eſt Cochilimaca ejus Capitaneus generalis, qui

cum

cum aliis dynaſtis cum pace venerat. Idem paucis poſt diebus cuidam dynaſtæ provinciæ Quitoniæ accidit, qui etiam nulla ſua culpa, nec minima occaſione data, combuſtus eſt. Injuſtè etiam Schaperam Canariorum Principem combuſſerũt. Pedes etiam Aluidis omnium, provinciæ Quitoniæ, dominorum maximi, igne conſumpſerunt, variíſque aliis tormentis affecerunt, ut aurum Athalibæ, cujus, ut poſtea apparuit, omnino erat ignarus, indicaret. Quitonium etiam Cocopagangam, omnium Quitoniæ provinciarum gubernatorem, qui Sebaſtiani Bernaclacari, gubernatoris Capitanei, precibus victus, in pace venerat, quòd petitum aurum non daret, cum multis aliis Cacicis, & præcipuis Dominis combuſſerunt, & ut intelligo, talis erat Hiſpanorum intentio, ut nullus dynaſta, aut ſatrapa in tota regione ſupereſſet.

Item affirmo me propriis oculis vidiſſe Hiſpanos, nulla alia ratione motos, niſi quod ita illis in mentem venirent Indianos & Indianas, manibus, naſo & auribus truncaſſe, & id tam diverſis in locis, & regionibus, ut eas recenſere nimis longum, & prolixũ foret. Et vidi Hiſpanos canes in Indianos emittentes, ut illos devorarent, ab illis tantum ædium & pagorum numerum combuſtum, ut recenſeri non poſſit. Hoc etiam verum eſt, illos ex amplexu ma-

trum

trum pueros abripuiſſe, & eos brachiis ſumentes, quo longius poterant projeciſſe. Et alias multas crudelitates commiſerunt, quæ me ſolo viſu terrebant, & quas longum eſſet enumerare.

Item affirmo Hiſpanos in tribus domibus tantum Indianorum numerum, quantum ille capere poterant, congregaſſe & convocaſſe, in quas, nulla data occaſione, vel minima cauſa ignem injecerunt, & omnes ad unum combuſſerunt. Accidit autem, ut quidam presbyter, nomine Ocana, puerum flammis eriperet, quod cernens Hiſpanus, ipſi illum abſtulit, & in medium flammarum conjecit, ubi cum aliis ſtatim in cineres redactus eſt, qui Hiſpanus ea ipſa die, qua hoc patravit, caſtra repetens ſubitanea morte, in itinere concidit, & de eo non inhumando conſilium dedi.

Item vidi eos ad Cacicos & principales Indianos miſiſſe, ut in pace & ſecuritate accederent, illis clientelæ diplomata promittentes, qui cùm advenirent, ſtatim comburebantur. Illi duos me præſente exuſſerunt, alium Andoniæ, alium Tumbalæ, nec tantum potui meis ſermonibus & prædicationibus efficere, ut flammis illos eriperem. Et hoc ſecundum Deum, & conſcientiam dico, quantum potui cognoſcere, nunquam Peruſii incolas contumaciam & rebellionem excitaſſe aut commoviſſe, quamvis,

ut

ut unicuique eſt manifeſtum mala tractatione, & crudelibus tormentis afficerentur. Et meritò, Hiſpanis fidem fallentibus, veritatemq; prodentibus, & tyrannicè contra omne fas & jus eos, cum omni regione deſtruentibus & innumeris damnis afficientibus, ſe ad mortem potius præpararunt, quàm adhuc ſemel in tantas miſerias incidere.

Item & relatione ipſorum Indianorum, dico, majora auri pondera adhuc eſſe abſcondita, quàm in lucem hactenus prodierint, quæ propter injuſtitias & crudelitates Hiſpanorum detegere noluerunt, nec detegent, quamdiu hac tyrannica tractatione excipientur, ſed ſatius ducent, cum aliis mori. In quo Deus Dominus maximè offenſus eſt, & Regi mala ſervitia præſtita ſunt, defraudatus enim eſt hac regione, quæ ad Caſtellam alendam ſufficiebat, ad cujus recuperationem magna difficultas, impenſæq; maximæ deſiderantur.

Et huc uſq; ipſamet religioſi verba recenſui, quæ Epiſcopus Mexiconenſis rata habet, qui teſtatur dictum fratrem Marcum, quæ ſuperius relata ſunt, affirmaſſe & aſſeveraſſe.

Hic conſideranda ſunt, quæ dictus religioſus vidit, namque per quinquaginta vel centum regionis milliaria, ſpatio novem vel decem annorum peregrinatus eſt, cum pauci adhuc Hiſpani in illis regionibus viverent, ſed poſtea ad auri ſonum quatuor vel quinque millia adventarunt, qui per magna Regna & provincias longitudinis 500. & 600. milliarium ſparſi ſunt, quas omnino deſolarunt, eadem & crudeliora quàm quæ ſupra narrata ſunt, perpetrantes. Verè ab eo tempore in præſentem uſque diem majorem millies animarum numerum, quàm ille recenſuerit, deſtruxerunt, & minore Dei & Regis timore, minorique

miſericordia partem maximam generis humani deleverunt, atque in his regionibus ultra quatuor hominum milliones violenta morte affecerant.

Paucis poſt diebus jaculati ſunt telis arundineis, potentem Reginam uxorem Elingui, penes quem adhuc hodie illius Regni imperium verſatur, quem Hiſpani cum capere vellent, ad rebellionem concitarunt, & rebellis manet. Reginam illius conjugem ceperunt, & contra omne jus & rectum, illam, quæ, ut ferebatur, erat gravida, dicto modo, cæde mulctarunt, in id tantum, ut moleſtiam marito parerent. Si particulatim cædes, & crudelitates, quæ commiſſæ ſunt, & adhuc hodie patrantur in Peruſia ditione, nobis recenſendæ eſſent, procul dubio tam ſtupendæ, & tanto in numero invenirentur, ut illis, omnia, quæ de reliquis Indiæ partibus diximus, & gravitate & numero cederent.

De novo Regno Granatæ.

ANno milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono multi tyranni Venecuela, ſancta Martha & Carthagena ſolventes ad conquiſitionem Peruſii concurrebant, & cum multi alii ex eadem regione, ulterius progredientes, hanc penetrare conarentur, trecentis à Carthagena, & ſancta Martha milliaribus provincias admirandas, terras fertiliſſimas, populo, ut reliquæ Indiæ partes, clementiſſimo inſtructas, & auri gemmarumque, quæ Smaragdi appellantur ditiſſimas, invenere. Quibus provinciis nomen novi Regni Granatæ impoſuerunt, quia tyrannus, qui primus in has regiones appulit ex Regno Granatenſi, quod eſt in his partibus, ortum ducebat. Et quia illi, qui eas provincias deprædabantur, erant viri iniqui & crudeles, inſignes laniones, & ſanguinis humani profuſores, qui tantorum ſcelerum, quæ in Indiis patrata ſunt, uſum habebant, & experientiam, idcirco diabolici illorum actus tanti ſunt, & tanto in numero, & circumſtantiis tam graves redduntur, & horrendi, ut omnia facinora, quæ ab aliis & ipſiſmet in aliis regionibus patrata ſunt ſuperent. Aliqua eorum ex infinito numero ſelecta, quæ his tribus annis patrarunt, recenſebo & ſeligam.. Quidam gubernator quod ille, qui novo Granatæ regno deprædabatur, eum deprædationum & cædium ſocium admittere nollet, inquiſitiones & probationes, multis teſtibus confirmatas confecit, quibus probat cædes & homicidia,

dia, quæ ille commiſit, & in quibus committendis uſque in præſentem diem perſeverat, quæ in Conſilio Indiæ lectæ ſunt, & hodie adhuc aſſervantur.

In dicta inquiſitione teſtes deponunt, cum omnia hæc regna pacifica eſſent, Indiis Hiſpanos inſerviviſſe, & continuo ſuo labore in terris colendis vitam quæſiviſſe, illis multum auri & gemmarum, ut ſunt Smaragdi, & eorum, quæ poterant & habebant, adferentes, urbibus & dominationibus inter Hiſpanos diviſis, in quibus obtinendis, vel maximè ſtudent, eſt enim commodus modus ſcopum, quem ſibi habent propoſitum, nempe aurum attingendi.

Cum autem omnes Indiani in tyrannide conſueta eſſent conſtituti: Tyrannus, præcipuus Capitaneus, Regem & Dominum totius regionis cepit, eumque per ſex vel ſeptem menſes captivum detinuit, ab eo, ſine ulla ratione, aurum & Smaragdos petens. Dictus Rex, cui nomen erat Bogata, timore ductus, domum auream ſe daturum promiſit, ſperans ſe illius manus à quo affligebatur, evaſurum, miſitque Indianos, qui aurum adferrent, & ſæpe & repetitò magna auri gemmarúmque copia allata eſt. Sed quia Rex domum auream non dabat, Hiſpani dicebant eum, cum promiſſis non ſtaret, interimi debere: Juſſit tyrannus, ut coram ſe ipſo in judicium vocaretur, & ita illi citant, & in jus vocant maximum totius regionis Regem: tyrannus fert ſententiam, ut tormentis affligeretur, niſi domum auream daret. Illum torquent, in ventrem ſapum fervens injiciunt, illius pedibus palo alligatis catenas imponunt, alteri palo, collum ligant, & duo viri ejus manus tenent, & ſic ignem pedibus apponunt: & tyrannus ſæpe accedens illi mortem minabatur, niſi aurum traderet: & ita his tormentis dictum Dominum confecit: quæ dum inferuntur, Deus oſtendere volens, has ſibi crudelitates diſplicere, omnis urbs, in qua committebantur, incendio abſumpta eſt. Reliqui Hiſpani Capitanei ſui veſtigiis inſiſtere volentes, cum nullam aliam artem callerent, quàm eam, qua corpora membratim diſcerpuntur, eadem facinora patrarunt diverſis & horrendis tormentis Cacicos cum omnibus ſubditis, qui ſe illorum fidei commiſerant, affligentes, cum tamen omnes dynaſtæ, cum ſubditis maximi auri & Smaragdorum donis eos afficerent. Eós autem ob hanc ſolam cauſam torquebant, ut majorem auri vim, & gemmarum copiam obtinerent, & ſic omnes illius regionis Domini, flammis & incendio abſumpti perierũt. Aliquando etiam accidit, ut multi Indii accederent, ut Hiſpanis omni humilitate & ſimplicitate, ſicuti ſolent, inſervirẽt, qui cum ſe tutos exiſtimarẽt, ecce Capitaneus ad eam urbem, in qua ſerviebat, advenit, qui juſſit hos omnes Indianos poſt cœnã, cum dormiẽtes nimio diei labore defatigati, quieſcerent, gladiis perimi & neci dedi. Hanc autem ſtragem eo conſilio edidit, ut timorem ſui, omnium hujus regionis incolarum animis imprimeret. Semel Capitaneus juſſit, ut Hiſpani juramento affirmarent, quot Cacicos & Indianos eorum unuſquiſque domi in ſuo famulitio haberet, & ſtatim in locum publicum adducerentur, capiteq; plecterentur, atq; ita quadringenti vel quingenti homines necati ſunt. Teſtes hoc de particulari quodam tyranno deponunt, quod cædendo,

manusque

manusque & naſum multis cum viris, tum fœminis abſcindendo, & multos deſtruendo, maximas & horrendas crudelitates exercuerit.

Alio etiam tempore hoc accidit, ut Capitaneus eundem crudelem tyrannum in provinciam Bogatæ miſerit, ut inquireret, quiſnam in illa provincia Principi, quem crudeliter & inhumanè vita privarat, ſucceſſiſſet, qui multa hujus regionis milliaria peragrans, quot potuit, Indianos cepit, quorum aliqui, quod non dicerent, quiſnam eſſet defuncti ſucceſſor, manibus truncati, alii verò famelicis canibus expoſiti, in fruſta diſcerpti ſunt: & hoc modo multis Indianis uſuram lucis eripuit, & infinitis damnis affecit.

Quadam autem die circa quartam noctis vigiliam in multos Caſicos, Satrapas & alios Indianos irruit, qui tamen ſe ſitis tutos exiſtimabant (fides enim & ſecuritas illis data erat, ſe nullam injuriam aut damnum recepturos) qua fide nitentes, ex montibus, in quibus latebant ad urbes, ſine ulla ſuſpicione, aut timore revertebantur, quos omnes cepit, & manus in terram extendere jubens, ipſemet enſe proprio illis abſcindebat, ſe eos caſtigare dicens, quòd Dominum, qui Regno ſucceſſerat, indicare nollent.

Alia vice, quòd Indiani ciſtam auro plenam, ut Capitaneus petierat, non darent, copias miſit, quæ in illos bella moverent, ubi infinitis mortem intulerunt, & tam multos cum viros, tum fœminas manibus & naſo truncarunt, ut numerus recenſeri vix poſſit: alios famelicis & carne nutritis canibus, objecerunt, qui ab iis ſtatim devorati ſunt.

Aliquando cujusdam hujus provinciæ incolæ cernentes, quatuor vel quinque ex præcipuis ſuis dynaſtis igne ſublatos eſſe, timore perculſi, in montem ſe receperunt, quo contra tam inhumanos hoſtes ſe tuerentur, & defenderent: aderant, ut teſtibus probatum eſt, quatuor, vel quinque Indianorum millia. Supradictus Capitaneus ad eos inſignem tyrannum, qui inhumanior & crudelior cæteris erat, cum certo Hiſpanorum numero miſit, ut rebelles Indianos, qui tantas ſtrages evitabant & fugiebant, ac ſi aliquid illiciti perpetraſſent, perſequerentur & caſtigarent, quaſi ad eos caſtigatio & vindicta pertineret, qui ipſimet omnibus tormentis, ſine ulla miſericordia, à qua hos miſeros tam crudeliter tractantes, omnino alienos ſe præbent, digni ſunt. Hiſpani montem vi (Indii enim nudi erant & inermes) conſcendunt, ſe pacem quærere, modò ipſi non ad arma concurrerent, proclamantes. Indii hoc audito, ſtatim ab armis diſcedunt, quod cernens vir crudeliſſimus, Hiſpanos miſit, qui montis propugnacula occuparent, & iis occupatis Indios aggrederentur. In hos ergo tanquam lupi & leones in agnorum gregem irruunt, & cædendo ita defatigati ſunt, ut animos recipere coacti fuerint, quibus receptis Capitaneus juſſit, ut denuò cæderent, & ſummo ex montis, qui erat miræ altitudinis, faſtigio, omnes, qui vitæ ſuperfuerant, præcipitarent, quod & factum eſt. Et teſtes deponunt ſe vidiſſe tanquam nubem, ſeptingentorum Indianorum ſimul, è monte decidentium, qui omnes conquaſſabantur, & peribant.

Et ut omni ex parte crudelitatem ſuam complerent, Indios, qui inter dumeta ſe abſconderant, conquiri juſſit, & enſium mucronibus

nibus perimi, qui hoc modo cæſi è monte præcipitabantur. Nec his tam crudelibus facinoribus contentus, ut magis innoteſceret, & horribilia ejus ſcelera incrementum caperent, præcepit, ut omnes Indii, qui à quibuſdam particularibus morte erepti erant (ut in hujuſmodi cædibus quiſque ſibi aliquos cum maſculos, tum fœminas, & pueros ad ſervitia reſervare, & ita conſervare ſolet) in ſtraminea domo collocarentur, exceptis & ſervatis iis, qui ſibi ad reſerviendum magis idonei videbantur, ignisque in eum conjiceretur, & ita quadraginta vel quinquaginta vivi combuſti ſunt & flammis abſumpti.

Idem tyrannus ad urbem Cotam, quandoque acceſſit, ubi infinitum hominum numerum cepit, & quindecim vel viginti dynaſtas, ex præcipuis, canibus membratim diſcerpendos objecit, multisque viris, & fœminis manus præſcidit, quas pertica trajiciens omnibus Indiis ſpectandas, & videndas præbebat: ibi autem ſeptuaginta manuum paria, perticis trajecta cernebantur. Hoc addendum, quòd multis cum infantibus, tum fœminis naſum præſciderit.

Nequitias & crudelitates hujus viri Dei hoſtis, recenſere nullus poſſet, innummeræ enim ſunt, & antehac nec auditæ nec viſæ, eæ verò præcipuè, quas in Guatimala regione commiſit, quibus, nec alibi patratæ multum cedunt: nam & ab hinc multis annis, ſolam artem hos populos deſtruendi, & comburendi exercet.

Teſtes præterea hoc addunt, crudelitates, & ſtrages in dicto novo Granatæ regno patratas ab eodem Capitaneo, & aliis tyrannis, devaſtatoribus & extirpatoribus generis humani, qui cum eo ſunt, & quibus poteſtatem concedit adhuc hodie eaſdem exercendi, tales, tantósque eſſe, ut ſi opportunè ſua majeſtas non medeatur, & remedia adhibeat (cum cædes Indiorum ſolius auri obtinendi gratia, quo carent, nam quod habebãt jam illis traditum eſt, fiant) brevi dictum Regnum deſtruetur, & in totum deſolabitur, atque ita terra, Indiis, qui eam colant, deficientibus, inculta jacebit.

Hoc loco peſtilentialis, & inhumana horum tyrannorum crudelitas notanda eſt, & quàm violenta extiterit, cum ſpatio duorum, vel trium annorum (ab eo enim tempore hoc Regnum detectum eſt, quod omnibus orbis regionibus populi multitudine præſtabat, omnium, qui viderunt teſtimonio) omnibus cæſis deſolatum ſit, & expopulatum, ſe tam alienos ab omni miſericordia & timore Dei, & Regis præbentes, ut ſcribatur, ne unicum hominem vitæ ſuperfuturum, niſi ſua Majeſtas

tantarum

tantarum crudelitatum curſum retardet: quod equidem facilè credo, hiſce enim oculis vidi in iiſdem partibus, paucis diebus maxima Regna expopulata & deſolata. Aliæ ſunt amplæ provinciæ novo Granatæ regno confines, quæ appellantur Popayan, & Cali, & tres vel quatuor aliæ, quæ ultra quingentorum milliarium longitudinem extenduntur, quas eodem modo, quo & alias deſtruxerunt, & ad extremam deſolationem cædibus ſupradictis perduxerunt, quarum populus erat infinitus, & terra fertilitate inſignis. Qui ex iiſdem regionibus reverſi, ad nos pervenerunt, narrant nihil triſtius, aut commiſeratione dignius, quàm tantas & tam amplas urbes funditus deletas, in cineribus jacentes cernere, ejusque urbis, quæ mille vel duo millia ædium caperet, vix quinquaginta, reliquis radicitus evulſis, vel incendio conſumptis reſtare: & in quibuſdam partibus aliquas regiones in centum milliaria patentes, & in iis ampliſſimas urbes, omnino deſtructas & combuſtas inveniſſe.

Ad extremum ex regnis Peruſii per Quitonios multi & maximi tyranni ſe contulerunt in dictum Regnum novum Granatæ, & Popayani, & per Carthagenios, & Urabas Caliſium petierunt, atque etiam alii tyranni Carthagenenſes, Quitonium aggreſſi ſunt. Qui omnes ſe conjunxerunt, & ultra ſexcenta regionis milliaria, cum damno infinitarum animarum expopulati ſunt, & extrema deſolatione affecerunt: neque verò adhuc hodie tanti populi innocentis reliquiis, humaniores ſe præbent.

Et ita regula, quæ à me in principio poſita eſt, confirmatur, nempe tyrannidem, violentiam & crudelitatem Hiſpanorum in hos agnos, tempore augmentum & incrementum cepiſſe. Inter alia verò omni igne & tormentis digna, quæ hac tempeſtate in illis regionibus patrantur ſcelera, quod ſequitur auditu non eſt indignum:

Cædibus & crudelitatibus bellorum peractis, in ſervitutem dominorum, quibus dantur, quandoque ducenti, & aliquando trecenti rediguntur, & tyrannus dominus jubet, ut ad ſe centum Indiani, qui ut agni accedunt, adducantur, quorum triginta vel quadraginta capite plectit, aliis præſentibus hoc utens ſermone: Idem vobis fiet, ſi mihi bene non inſerviatis, vel ſi indicta venia diſcedatis.

Conſiderent, rogo, qui hæc legunt, vel lecturi ſunt, an non hic actus tam horribilis, crudelis & inhumanus, omnem iniquitatem vel crudelitatem, quàm imaginatione complecti poſſemus, ſuperet & vincat,

eat, & an immeritò tales Hiſpani Diaboli vocentur. Quodnam enim eſt conſultius Indianos Diabolis committere vel Hiſpanis?

Neque hic etiam quoddam facinus (utrum brutorum animalium crudelitati poſtponi debeat, neſcio) ſilentio involvam. Hiſpani, qui in Indiis verſantur, crudeliſſimos canes alunt, ita inſtructos & edoctos, ut in Indianos ruant, & ſtatim eos devorent, membratimq; diſcerpant. Omnes jam ſive Chriſtiani ſint, ſive non, conſiderent, utrum tale quidquam unquam auditum ſit, eos canes quocunque proficiſcuntur, itineris comites aſſumunt, & cum illis multos Indianos catenis vinctos, quos tanquam porcos ad eorum victum necant, carnis humanæ lanienam habentes. Et ſibi invicem dicunt: Da mihi commodato quartam partem unius vellaconis pro canibus meis, ubi unum occidero, tibi reſtituam, non ſecus ac ſi fruſtum porci vel agni acciperent. Alii manè cum canibus venatum proficiſcuntur, quibus reverſis, ſi petatur: Quàm felix venationis ſucceſſus? ſatis felix reſpondent, mei canes quindecim, vel viginti vellacones interemerunt. Hæc omnia iis inquiſitoribus, quas tyranni in tyrannos fecere, probata ſunt. Quid, precor, aut horribilius aut crudelius?

Sed deſiſtam, quouſque nequitiarum majorum (ſi tamen graviores eſſe poſſunt) nuntius advenerit, vel certè quouſque denuò ad eas cernendas accedamus, quas olim ſpacio quadraginta duorum annorum propriis oculis vidimus. Ad extremum in conſcientia & coram Deo proteſtor damna eſſe tam magnæ deſtructiones, urbium ſubverſiones, cædes & crudelitates tam horribiles, violentias & iniquitates tam inhumanas, & furta tam ſcelerata (quæ omnia in illis regionibus & contra hanc gentem patrata ſunt, & adhuc hodie committuntur, ut in iis, quæ ſcripſi, recenſui, & ſuis coloribus, quo melius potui, depinxi, ne ex milleſima parte, unicam, ſive ad qualitatem attendatur, ſive ad quantitatem explicaſſe.

Atque ut omnes Chriſtiani majori compaſſione & miſericordia in hos innocentes ferantur, & magis illorum perditionem deplorent, & avaritiam ambitionem, crudelitatemque Hiſpanorum deteſtentur, cum iis, quæ ſuperius dicta ſunt, hoc etiam firmiſſimè & veriſſimè teneant, ab eo tempore, quo America detecta eſt, uſque in præſentem diem, Indianos, quouſque primi proditi, multis damnis & injuriis affecti ſunt, nulla injuria ullo in loco Hiſpanos affeciſſe, imò eos tanquam immortales coluiſſe, è cœlo delapſos exiſtimantes, quouſque apertè, quinam eſſent, & quid peterent, prodiderunt.

Hoc præterea addam à principio uſque in hunc diem, non magis ſolicitos Hiſpanos fuiſſe, ut his gẽtibus Euangelium Chriſti annunciaretur, quàm ſi canes aut beſtiæ fuiſſent, ſed quod pejus eſt, eos religioſis expreſsè prohibuiſſe, multas afflictiones & perſecutiones illis imponẽtes, nec concionibus & prædicationibus vacarent, illud enim impedimento eſſe ad aurum comparandum, & divitias acquirendas, quas illis avaritia proponebat, exiſtimabant. Nec majorem adepti ſunt Dei cognitionem, utrum ſcilicet Deus ligneus ſit vel æreus vel terreus, quàm ante centum annos habuerint, dempta Hiſpania nova, quæ eſt Americæ particula, ad quam religioſi profecti ſunt, & ita ſine fide & Sacramentis perierunt, & adhuc hodie pereunt.

Ego frater Bartholomæus de las Caſás vel Caſaus, religioſus Ordinis ſancti Dominici, qui Dei miſericordia ad hanc aulam Hiſpaniæ, inferorum ex Indiis expulſionem deſiderans, me contuli, timens, ne animæ Chriſti pretioſo ſanguine redemptæ pereant, ſed toto corde deſiderans, ut creatorem ſuum agnoſcant & ſalventur: propter curam etiam & compaſſionem, qua in patriam meam, quæ eſt Caſtella afficior, timens ne eam Deus deſtruat, propter magna peccata contra fidem, honorem & proximos ab illius natis & liberis patrata: aliquorum magni nominis virorum, qui in hac aula verſantur, & qui honoris Dei ferventes zelatores exiſtunt, & tantis calamitatibus & afflictionibus proximorum commoventur, quamvis idem facere decreviſſem, & jamdudum propoſuiſſem, tamen multis & continuis occupationibus diſtractus, nondum vacarat) huic tractatui & ſummario finem impoſui Valentiæ 8. Decembr. Anno 1542. cum ad extremum violentiarum, oppreſſionum, tyrannidum, deſolationum, tormentorum & ſupradictarum omnium regionum Americæ, in quibus vivunt Hiſpani, calamitatum gradum, deveniſſent (quamvis in alia parte magis, in alia minus crudeles exiſtant) Mexiconem cum confiniis meliorem, quæ reliquæ provinciæ tractationem recipit. Certè injurias apertè & palam inferre nullus auderet, ibi enim eſt aliqua, quæ nullibi locorum in Indiis regnat, quantumvis exigua, juſtitia, quamvis immenſis tributis graventur. Firmam ſpem habeo Dominum Carolum V. Imperatorem & Regem Hiſpaniæ Dominum & Principem noſtrum, ad cujus aures pervenire incipiunt nequitiæ & proditiones, quæ commiſſæ ſunt, & committuntur contra miſeram hanc gentem, & afflictas regiones contra Dei voluntatem, & ſuam (huc uſque enim veritas illi celata & occultata eſt,

non

non minus aſtutè, quàm callidè & malitioſè) tanta malorum genera exſtirpaturum, & radicitus evulſurum, atque novo huic mundo, qui à Deo illi, tanquam juſtitiæ amatori, & cultori traditus eſt remedia morbo congruentia daturum. In ſua gloria, felici vita, & ſtatu Imperiali Deus eum conſervet, & proſpera omnia tribuat, ut Eccléſiæ univerſali medeatur, & ſalutem ejus Regiæ animæ concedat, Amen.

Poſtquam hæc ſcriptis redegiſſem, certæ leges & conſtitutiones à ſua Majeſtate tunc temporis factæ Barcelonæ Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo, menſe Decembri, & in urbe Maderæ anno ſequenti promulgatæ ſunt & publicatæ, quibus conſtitutionibus ita proviſum eſt, ut pro tempore conveniens videbatur, ut tantis nequitiis & peccatis, quæ in Deum & proximum committebantur, & ad omnimodam hujus novi mundi ruinam & perditionem tendebant, finis imponeretur. Has leges ſua Majeſtas cõgregatis plurimis, virorum maxima authoritate, literis & conſcientia præditorum & dotatorum conciliis promulgavit, & diſputationibus Valadolidæ de ea re habitis, deniq; communi conſenſu & conſilio omnium eorum, qui ſententias ſuas ſcriptis redegerũt, editæ ſunt: qui quidem magis ad regulas Chriſti accedere, verique Chriſtiani & omnis corruptionis & maculæ theſaurorum, Indianis furto, & latrocinio ſublatorum, puri, immunes & innocentes judicati ſunt, qui theſauri manus, & multò magis animas eorum, in quos dicti theſauri & avaritia imperium exercebant (unde illa cœcitas cauſa tantorum malorum ſine ullis conſcientiæ ſtimulis patratorum, ortum ducit) contaminarunt.

His legibus ita promulgatis, tyrannorum creatores, qui tunc in aula verſabantur, varia diplomata deſcribi curarunt (illi enim maximè dolebant, cùm cernerent ad dictam prædam & extorſiones dicta tyrannide factas aditum non patere amplius) & ad diverſas Indiæ provincias miſerunt. Illi, quibus cura & onus exſtirpandi, & diverſa tyrannide opprimendi incumbebat, ut nullum vnquam obſervaverant ordinem, ſed maxima ſemper inordinatione ſe geſſerant, his lectis diplomatibus, antequam novi judices, qui mandata executioni mandare debebant, adveniſſent aut appuliſſent, eorum opera (ut dicitur, nec veritati repugnare videtur) qui huc uſque eorum peccatis & violentiis faverant, cognoſcentes dictas leges & promulgationes effectum ſortiri debere, ad ſeditionem commoti ſunt & rebellarunt, cumque judices, qui mandata executioni mandare debebant, adveniſſent, remoto omni a-

more & timore Dei, non ſunt etiam veriti omnem reverentiam & obedientiam, quam Regi debebant contemnere & floccifacere, atque ita proditorum nomen aſſumpſerunt, ſe ut crudeliſſimos tyrannos ab omni humanitate alienos gerentes.

Præcipuè verò in Regnis Peruſii, ubi Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo facinora tam horrenda, & ſtupenda committunt, ut ſimilia nunquam nec in Indiis, nec in toto orbe audita ſint: neque verò ſolùm in Indianos, quos ferè omnes vitæ uſura privarant, hæc exercent, ſed etiam in ſeipſos, permittens Deus, juſto ſuo judicio, ut ſibi ipſis carnifices exiſtant, & ſua tela in propria viſcera convertant. Horum rebellium favore, reliquæ novi hujus mundi partes, legibus parere recuſarunt. Et reliqui ſuæ Majeſtati preces fundere, fingentes, ipſimet rebellarunt: ægrè enim ſtatus & bona, quæ uſurparunt, dimittunt, nec libenter Indianorum, quos in perpetua captivitate tenent, vinctas manus ſolvunt: & ubi gladiis neci dedere ceſſant, paulatim ſervitutibus perſonalibus, oneribusque injuſtis & tolerabilibus opprimunt. Quod hucuſque Rex impedire aut avertere non potuit, quia omnes, tam potentes, quàm humilis conditionis, homines alii quidem plus, alii minus, alii publicè & palam, alii clam & ſecreto latrociniis dediti ſunt, & ſub prætextu Regis inſerviendi Deum dedecorant & Regi furantur.

Quod ſequitur, pars eſt epiſtolæ, quæ à quodam, qui his peregrinationibus adfuit ſcripta eſt, in qua recenſet, quæ à quodam Capitaneo, in illis regionibus, quas pertranſiit, patrata ſunt. Et quia dicta epiſtola, cum aliis chartis compingenda, & liganda tradita erat, compactor aliquot folia perdidit, quibus ſtupenda, quæ ab aliquo etiam, qui adfuerat, acceperam, continebantur: Quod jam vobis proponam, ſine principio, & fine imperfectum tradant. Quia autem, quæ ſupererat particula multa notatu digna continebat, conſultum mihi viſum eſt,

eſt, ut typis mandaretur, omnino confidens ea Veſtræ Celſitudini non minus compaſſionis & horroris, quàm, quæ ſupra dicta ſunt, & per conſequens, maximum medendi deſiderium paritura.

LITERÆ.

UT catenis vincirentur, & in ſervitutem redigerentur, permiſit, quod & factum eſt, & Capitaneus multas horum hominum medendi catenis vinctorum, turbas ſecum ducebat, quo actu ut regio augeretur (ut decebat) non procurabat, cumque Indiis, omnes, quos habebant, victus prædarentur, naturales regionis incolę ad tantam neceſſitatem redacti ſunt, ut multi in itinere fame mortui reperirentur. Indiorum etiam ad littus maris Hiſpanorum onera, & impedimenta ferentium, ultra decem millia perierunt. Nullus enim vivus, propter nimium regionis æſtum à littore recedebat.

Poſtea verò veſtigiis Johannis Ampudiæ inſiſtens, Indios, quos ex Quitonia provincia adduxerat, itinere unius diei prę mittebat, ut pagos detegerent & prædarentur, atque ita parata præda eſſet, cum ſuis comitatus accederet, (iſti autem Indiani ad ipſum & ſocios pertinebant, quorum aliqui ducentos aliqui trecentos, alii plus, alii minus, habebant ſecundum uniuſcujuſque onera & impedimenta) qui Indiani ad Dominos, cum iis quæ deprædati fuerant, ſe recipiebant. In quo agendo maximas crudelitates in pueros & fœminas exercebat: in Quitonia regione eadem ratione proceſſit, omnem regionem incendio vaſtans, & granaria, in quibus dynaſtæ Mahidem ſuum, id eſt, frumentum, aſſervabant, comburens. Maxima, ut fierent damna, in ovium cæde permiſit, quibus & Hiſpani & naturales incolæ vivebant. Et ad ſolum cerebrum & ſebum obtinendum permiſit, ultra ducentas & trecentas oves cædi, quarum caro nulli erat uſui. Cum autem multi Indii Hiſpanorum amici & confœderati, eos ſequerentur, ut agnorum corda comederent, eorum miram ſtragem ediderunt, ob id tantùm, quòd reliquas partes nõ comederent. Et eorum duo, in Provincia Purua, viginti quinque agnos, qui inter Hiſpanos viginti quinq; coronatis vendebantur, ad ſolum cerebrum & ſebum obtinendum occiderunt. Et ita inordinato hoc pecorum cædendorũ exceſſu ultra centum millia pecorũ capita perierunt. Qua de cauſa regio in maximã penuriam incidit,

dit;& ejus incolæ fame miſerè peribant. Et provincia Quito, quæ tanta frumenti copia abundabat, ut dici vix poſſit, hoc procedendi modo tali fame preſſa eſt, ut frumenti ſextarius decem coronatis venderetur, & unus agnus totidem.

Dictus Capitaneus ex littore reverſus, Quitone diſcedere, & Capitaneo Johanni de Ampudia ſe conjungere decrevit & deliberavit: quod, ut faceret, ultra ducentos, cum equites, tum pedites, conſcripſit, inter quos multi erant urbis Quitoniȩ cives, quibus conceſſit & permiſit, ut ſecum Cacicos, qui ſorte illis dati fuerant, & Indianos, quotquot vellent, aſſumerent & ducerent, quod fecerunt: & quidam Alfonſus Sanches Nuyta Cacicum ſuum, cum centum Indianis, & ultra, cum uxoribus deduxit, quem comitatus eſt Petrus Cobo, cum cognato, ultra centum quinquaginta, unà cum conjugibus ducens, quorum plurimi liberos ſecum, ne fame perirent, aſſumebant.

Moran etiam Popayani civis, ultra ducentas perſonas ſecum aſſumpſit, idemque fecerunt omnes cives & milites, quiſque ſecundum facultates, qui ſibi concedi poſtularunt, Indianos & Indianas in captivitatem redigendi, quod illis ad mortem uſque conceſſum eſt, & ut illis mortuis idem de aliis fieret: nam quod Indi ſubditi, & vaſalli eſſent ſuȩ Majeſtatis idem Hiſpanis, cum illis erat commune, qui tamen eadem mortis pericula ſubibant.

Atque hoc modo hic Capitaneus Quitone diſcedens in urbem Octabam, quæ illi ſorte contigerat, ſe recepit, & à Cacico petiit, ut ſibi quingenti homines traderentur, quos ad bellum duceret, qui illi, cum quibuſdam magni nominis viris dati ſunt. Aliquam horum hominum partem militibus ſuis diviſit, & reliquos ſecum duxit, aliquos quidem oneratos, alios catenis vinctos, alios verò ſolutos, ut illis inſervirent & cibaria ferrent. Et hoc modo catenis & chordis ligati, ducti ſunt. Illi Quitonia provincia diſcedentes, ultra ſex millia Indianorum deduxerunt, quorum vix viginti in regionem ſuam reverſi ſunt, maximis enim & crudelibus tormentis, quibus in calidis & ardentibus illis regionibus cruciabantur, perierunt.

Eodem tempore accidit, ut quidam Alfonſus Sancheſius à dicto Capitaneo alicui turmæ præfectus ſit, qui aliquot fœminas & pueros cibis oneratos, offendit, à quibus exſpectatus eſt, ut illi eorum, quæ habebant, aliquid impartirentur: ſed hic Capitaneus juſſit, ut omnes enſibus cæderentur. Et hîc res mira accidit: cùm miles quidam Indianam

percuteret,

percuteret, ejus enſis primo ictu medius fractus eſt, ſecundo ſola capula illi in manu remanſit, nec Indiana læſa eſt aut vulnerata. Et cum alius miles pugione quadrato Indianam percuteret, pugio, quatuor digitorum longitudine, primo ictu fractus eſt, & ſecundo ſola illi capula in manu remanſit.

Circa idem tempus Capitaneus Quitone diſceſſit, & abduxit maximum naturalium incolarum numerum, quorum matrimonia ſolvens & ſeparans, juniores fœminas Indiis, quos ducebat, ſeniores verò reliquis, qui in urbe remanebant, dividebat & diſtribuebat. Eum Quitone diſcedentem mulier magnis clamoribus perſequuta eſt, orans & obteſtans, ne maritum ſuum deduceret, ſe enim tribus infantibus oneratam, eorum victui neceſſaria ſuppeditare non poſſe, ſed fame perituros, cumque Capitaneus eam primo appulſu ſatis iracundè repuliſſet, ſecundo duplicatis clamoribus acceſſit, dicens, natos ſuos nimia fame preſſos perire: cùm autem videret non moveri Capitaneum, nec ſibi maritum reſtitui, puerorum capita lapidibus elidens eos interfecit.

Eodem autem tempore, quo in urbem Palonem provinciæ Lilianę appulit, Capitaneum Johannem de Ampudia offendit, qui ad detegendam & pacificandam regionem præceſſerat, qui tunc urbi (ab eo præſidiario milite Majeſtatis ſuæ & Marquionis Franciſci de Picarro nomine munita) præſidebat, cui Petrum Solanum de Quennonibus cum octo conſiliariis, præfecerat, & reliquam regionem, quæ pace fruebatur, diviſerat. Cum autem dictum Capitaneum appuliſſe intellexiſſet, illius inviſendi gratia, cum multis incolis & pacificis Indianis, victu & fructibus oneratis acceſſit: quem poſtea multi Indiani vicini cibaria apportantes, ſecuti ſunt: aderant incolæ Xamundiæ, Paloniæ, Solimaniæ & Boloniæ: cumque tantam frumenti copiam, quantam petiiſſet, non attuliſſent, magnum Hiſpanorum numerum cum ſuis Indianis miſit, ut frumentum conquirerent, & juſſit, ut ubicunque inveniretur adferrent. Et ita Boloniam & Paloniam ſe contulerunt, ubi Indianos in ſuis ædibus pacificè viventes, invenerunt. Hiſpani verò & eorum comites eis frumenta, aurum, tegmenta, omnia denique, quæ habebant, furati ſunt, plurimosque ligarunt. Indii ſe tam mala tractatione affici cernentes, ad dictum Capitaneum acceſſerunt, petentes, ut quidquid ſublatum eſſet, reſtitueretur, qui nihil quidem reſtituere voluit, ſed ſuos non reverſuros promiſit. Præteritis tamen quatuor vel quinque diebus, iterum Hiſpani ad frumenta revertuntur, & Indios naturales, ut

antea deprædantur. Quare videntes Capitaneum promiſſis non ſtare, omnis regio contra Hiſpanos commota eſt, & rebellavit, unde maxima damna provenerunt, & graviter Dei Regisque Majeſtas offenſa eſt, & ita populo & habitatore deſerta hæc regio remanſit: Olimaſii enim & Mantipóſii, cum cernerent eorum urbes & habitationis loca deſeri, ſingulis diebus è montibus deſcendebant & deprædabantur, inter quos, qui fortior erat, debiliorem comedebat, hæc enim gens montana eſt & bellicoſa, dictoque populo infeſta & inimica. Hoc facto dictus dux ad Ampudiæ urbem ſe contulit, in qua, ut Capitaneus generalis receptus eſt, & inde Lilium & Petinium verſus ducentis, vel circiter tam peditibus, quàm equitibus comitatus iter ſuſcepit.

Peractis his omnibus dictus gubernator Capitaneos ſuos, qui cruenta bella Indianis inferrent, miſit, qui diverſis ædium incendiis, & bonorum deprædationibus maximum Indianorum numerum, vitæ lumine privarunt, quod per multos dies continuatum eſt. Regionis hujus domini, cum ita deſtruerentur & affligerentur, Indianos pacificos, cum cibariis ad eos mittebant. Poſtea verò cum omnibus Indis, quos Liliæ Hiſpani ceperant, neque enim unicus relaxatus aut dimiſſus fuerat, Yceam verſus ſe contulit, ad quam vix appulſus Hiſpanos diripere & Indianos, quotquot poſſent, cædere juſſit, multasque domos incendio conſumere atque ita ultra centum igne & flammis abſumptæ ſunt. Inde ad aliæ urbis, quæ Tulilicui appellabatur, iter ſe accinxit, cujus Cacicus ſtatim in pace multis Indianis comitatus obviam illi proceſſit. Capitaneus ab eo, & ſubditis aurum petiit, qui ſe modicum habere reſpondit, ſed tamen omne, quod haberet, daturum, quo dicto omnes, quicquid habuerunt & potuerunt, dederunt. Quorum unicuiq; chirographum, in auri dati teſtimonium dedit, dicens eum, qui hoc chirographo deſtitutus reperiretur, canibus, ut devoraretur, in ſignum auri non dati, expoſiturum iri. Atq; ita timore perculſi Indiani, quãtum auri potuerunt, dederũt, illi verò, quibus deerat, vitãdæ mortis cauſa ad montes & alias urbes confugerunt: quamobrem magnus Indianorũ numerus ſublatus eſt. Paulò poſt in mandatis dedit Cacico, ut duos Indianos ad urbẽ Daguam mitteret, qui ſignificarẽt, ut in pace illius habitatores accederẽt, & maxima auri pondera adferrẽt. Hoc facto ad aliam urbem accedens, Hiſpanos eadem nocte miſit, ut Indios & Tulilicuenſes caperent, qui ſequenti die ultra centum perſonas adduxerunt, quorum aliquos, qui ferendis oneribus idonei judicabantur, ſibi & ſuis militibus reſervavit,

aliquos

aliquos verò catenis devinciit, in quibus omnes interciderunt. Parvos autem infantes dicto Cacico Tuliſicuenſi devorandos dedit, quorum cutes cineribus repletæ adhuc hodie in ejus ædibus viſuntur: & ita hanc urbem ſine interprete reliquit, ſeque verſus provincias Caliſienſes contulit, ubi Capitaneo Johanni de Ampudia, qui ad aliam viam detegendam miſſus erat, ſe conjunxit, relinquens uterque in iis regionibus per quas iter ſuſceperant, ſuæ crudelitatis æterna veſtigia. Dictus autem de Ampudia quandam urbem acceſſit, cujus Dominus Bitaco nomine, certas foſſas, ſe defendendi gratia, fieri curaverat, in quas duo equi, quorum alter Antonii Redondonis, alter verò Marci Marqueſii deciderũt, poſterioris equus mortuus eſt, prioris verò vivus ſuperfuit. Quocirca dictus de Ampudia præcepit, ut quotquot occurrerent Indiani, caperentur: & ita ultra trecentos Indianos captos in has foſſas conjecere, & centum ædes circiter incendio conſumpſere. Paulò poſt ſimul in ampla quadam urbe convenerunt, ubi Indiis non vocatis, nec ullum interpretem habentes, quo cum illis colloquerentur, lanceis maximum eorum numerum delevere. Et quamprimum, ut dictum eſt, ſe conjunxerunt, dictus Ampudia Capitaneo narravit, quomodo ſe Bitaconiæ geſſiſſet, & quam multos in foſſas conjeciſſet, cui Capitaneus reſpondit probè rem eſſe geſtam, ſe etiam primo ad fluvium Bambam, qui Quitoniam provinciam præterfluit, adventu eodem mortis genere, ultra ducentis Solis lucem eripuiſſe: atque ita toti regioni ſimul bella movere cœperunt. Quibus ſimul geſtis, alter provincias Birumiæ, vel Anzermæ, intravit, atque in illis crudeliſſima bella, uſque ad caſas ſalis, geſſit. Poſtea Franciſcum Garciam, ut prædaretur, præmiſit, à quo naturales incolæ maximis damnis & injuriis affecti ſunt. Indiani bini accedebant, ſignis pacem pro tota regione ſe petere, & efflagitare demonſtrantes, ſeq; illis, quicquid peterent, vel aurum, vel fœminas, modò vitæ parceretur, daturos & allaturos, quod & verum erat, ut ipſimet poſtea cõfeſſi ſunt. Franciſcus Garcia aliud reſponſum illis non dedit, niſi ut diſcederent, ſe Baccho nimium indulſiſſe, nec percipere, quæ dicerent. Atque ita ad Capitaneum reverſus ad excurrendam totam provinciam, & bella naturalibus regionis incolis, furtis, latrociniis, deprædationibus, cædibus inferenda, acceſſerunt, & ex ea regione ultra duo millia hominum exprompſerunt, qui omnes poſtea in catenis morte abſumpti ſunt. Denique antequam loco cederent, ultra quingentos homines, violenta morte exceperunt.

Rebus ita bene geſtis in provinciam Calilienſem pedem retulit. Si verò in itinere Indiani aliqui deficerent enſium mucronibus morti dabantur, vel certè caput, ne in aperiendis catenis nimius labor eſſet, amputabat, ne etiam reliqui morbum ſimularent, & his modis omnes perierunt, neque ex iis omnibus, quos ex Quitonia, Paſtonia, Quilla, Cangapatra, Popayania, Lilia, Califia & Anzerma deprompſerat, ullus vitæ ſuperfuit. Reverſi autem, cum urbem magnã ingrederentur, quotquot potuerunt, occiderunt, illaq; ipſa die trecentos captivos ceperunt.

Miſit ex dicta provincia Liliæ Capitaneum Johannem de Ampudia, cum multis militibus ad loca habitata Liliæ, ut quotquot poſſet Indianos, advecturã adduceret, ex omnibus enim iis, qui Anzerma & Alia adducti erant, (quorũ maximus erat numerus) nullus vitæ ſupererat, ultra mille aũt homines inde deduxerat (cęſis non numeratis aut cõputatis) quorum dictus Capitaneus, quos ſibi neceſſarios eſſe exiſtimabat, reſervavit, reliqui militib. traditi ſunt, qui catenis vincti, omnes perierunt. Sic itaque tam Hiſpanis, quam naturalibus incolis (cujus rei parvus, qui reſtat numerus, teſtis eſt) expopulata urbe, ad iter Popayani ſe accingit, relicto in itinere Martino de Aquirra, qui alios ſequi non poterat. Qui cum ad Popayanum perveniſſet, præſidiario milite urbem munivit, & eodem modo, quo alios hujus regionis incolas affixit & deſtruxit. Curavit etiam Regii numiſmatis formam confici, & omne aurum, quod habebat, illud etiam miſcens, quod Johannes de Ampudia furatus fuerat, antequam accederet, liquari pręcepit, & nullis rationum tabulis confectis, nullis militibus perſolutis, exceptis paucis, qui equos amiſerant, in ſolum ſuum uſum tantam auri vim convertit. Hoc peracto quintam, quæ ſuæ Majeſtati debetur, partem aſſumens ſe Cuzconium, ut gubernatori rationem redderet, proficiſci dixit & affirmavit. Sed aliam viam, Quitoniam verſus, ſecutus eſt, multis Indianis in itinere captis, qui omnes, vel in via, vel Quitoniæ perierunt, poſtea autem numiſmatis formam, quam fieri curarat, corrupit & deſtruxit. Hic annotandum & animadvertendum, quod ipſemet de ſe ipſo non ignarus malorum & crudelitatum, quas patrabat, dixit: Qui ab hinc quinquaginta annis has regiones peragrabunt, & hæc audient, talem tyrannum hac pertranſiiſſe, dicent & narrabunt.

Veſtra Celſitudo certa eſſe debet, hos ipſos in hanc regionem iſtius tyranni introitus & exitus, & eoſdem modos hos Indianos, qui ſecurè in ſuã regione vivebant, viſitandi ab aliis Hiſpanis practicatos & execu-

executioni mandatos eſſe, qui eadem veſtigia ab eo tempore, quo India detecta eſt, uſque in præſentem diem calcarunt.

AUTHOR.

Inter ea remedia, quæ Dominus Bartholomæus de las Caſas, Regiæ urbis Chiapenſis Epiſcopus, in Concilio Prælatorum & literatorum eruditorumque virorum ad Indiarum reformationem Valadolidæ Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſecundo, ſuæ Majeſtatis authoritate congregato, retulit, octavum ordine erat, quod ſequitur; viginti rationes & cauſas comprehendens, quibus concludit, Indianos Hiſpanorum imperio, feudo, clientelæ, neque alio quovis modo tradi debere, ſi velit ſua Majeſtas (ut deſiderat) eos tyrannyde & damnis, quæ patiuntur, tanquam ex ore Draconis eripere & liberare, impedireque, quo minus deſtruantur & cædantur, & ne mundus ille naturalibus incolis, quibus eum refertiſſimum vidimus, omnino deſtituatur & deſeratur.

OCtavum remedium inter alia fortiſſimum eſt & potentiſſimum, hoc enim omiſſo, reliqua nullius eſſent momenti nec valoris, omnia enim ad hoc unum, tanquam certi modi ad ſuum finem referuntur: & ita Majeſtatem Veſtram concernit, ut vix dici poſſit, vel ſermone exprimi, de tota enim perditione vel conſervatione Indiarū agitur. Hoc autē tale eſt: ut Veſtra Majeſtas magna ſolennitate in curiis, pragmaticis ſanctionibus & Regiis legibus cōſtituat & imperet, ut omnes Indii tam victi & ſubacti, quam vincendi & ſubigendi ſub Veſtræ Majeſtatis imperio, Regnis Caſtellæ & Legionæ, tanquam ſubditi & vaſalli liberi, ut ſunt, reducantur & incorporentur, neque ullius Hiſpani imperio ſub-

jiciantur,ſed hæc ſit inviolabilis conſtitutio,determinatio & lex Regia, ut nec hodie,nec in perpetuum à dicta Regia Corona ſeparari,neq; dari, commendari, in feudum deponi, aut ullo titulo vel modo alienari queant, aut ullo ſervitio, vel perſonæ merito, aut neceſſitate intercedente,vel ulla cauſa,quæ prætendi poſſet,ab hac Regia Corona ſeparari poſſint. Ad cujus rei confirmationem & firmiorem conſtitutionem, Veſtra Majeſtas ſolenniter, per fidei verba Regiam Coronam & reliquas res ſacras, quæ à Principibus hujuſmodi negotiis adhiberi ſolent, juramentum præſtabit, nullo tempore neque perſonam ſuam Regiam, nec illius tam horum Regnorum, quàm Indiarum ſucceſſores, quantum in ſua poteſtate ſitum erit,revocaturos: & expreſsè teſtamento cavebit,ut in perpetuum hæc Conſtitutio ab hæredibus obſervetur & defendatur, & quantum in illis ſitum erit, confirment & continuent. Et hoc viginti rationibus neceſſarium eſſe probatur,quarum aliquas, quæ ad rem facere videbantur, hic addidimus.

Secundæ rationis Apographum.

HIſpani nimia ſua avaritia & habendi cupiditate,religioſos in eas urbes & loca, quibus imperant, intrare nec permittunt,nec patiuntur: inde enim duplici damno ſe affici dicunt, quorum primum & præcipuum eſt, quòd Indii ad cōciones & prædicationes convocati & congregati, ocioſi manēt, nec labori incumbunt, & interea eorum negotia non geruntur.Et quandoq; accidit,ut Indianis prędicatione occupatis, Hiſpanus acceſſerit,& omnibus videntibus,quinquaginta vel centum, quantum ad ſarcinas & impedimenta ferenda neceſſarii videbantur, ſequi juſſerit,qui cum pergere recuſarent, baculorum & pedum ictibus ad id coacti ſunt: atque ita commotis & turbatis tam Indianis, quàm religioſis, utrorumque ſaluti impedimentum attulit. Aliud damnum, quo ſe affici dicunt, eſt, quòd initiati Indiani & Chriſtiani facti, imperioſi fiunt,& ſe doctiores,capacioreſque, quam ſint, exiſtimant, atque ita tanta ſervitia, quæ ſolebant præſtare detrectant & recuſant.

Nihil aliud in votis habent Hiſpani, quàm ut imperent, & ab Indianis,tanquam Domini, colantur & adorentur.

Data opera, apertè Euangelii curſum, ne Chriſtianiſmum Indiani ampleċtantur, retardant & impediunt.

Datur autem quandoque duobus, tribus, vel quatuor Hiſpanis urbs vel pagus (aliis plus, aliis minus) & accidit, ut pro ſua parte, alter

fœminam

fœminam, alter maritum, tertius liberos, ac ſi porcos dividerent, conſequatur. Iis autem Hiſpani ad multa utuntur, vel ad colendos agros, vel in fodinis, vel certè eorum operam locant ad onera per quinquaginta, ſexaginta, centum itineris milliaria ferenda. Quod cum fiat quotidie, Indiani verbi Dei prædicationibus nec adeſſe, nec de ſancta fide informari & inſtrui poſſunt. Ex liberis ſervos fecerunt, maximas urbes & amplum hominum numerum deleverunt, nec ullis ædificiis, liberis, patribus vel matribus pepercerunt.

Hiſpani non majorem curam converſionis horum hominum gerebant, quàm ſi omnes hæ animæ rationis capaces & participes, cum corpore flent interituræ, nec illorum vitam ulla immortalitas, gloria vel pœna ſequeretur.

Tertiæ rationis Apographum.

HIſpanis ad noſtram fidem Catholicam Indianos initiandi onus incumbit: quamobrem Johannes Colmenero in ſancta Martha, vir fantaſticus, ignorans & fatuus, à nobis examinatus, (quamvis maxima urbs ei eſſet commendata & animarum curam gereret) ne quidem ſigno crucis ſe munire norat, cumq; interrogaretur, quidnam Indianos ſibi commiſſos doceret, reſpondit ſe Dæmoni & diris eorum capita devovere, & hoc ſufficere ſi illis diceret, *Per Signin Sanctin Cruces.*

Sed quomodo Hiſpani, quantumvis egregii & nobiles animarum curam gerere poſſent, majori eorum parte Decem præcepta, quæ credenda ſint, & reliqua ad ſalutem neceſſaria ignorante, qui nulla alia re moti Indias petunt, quàm ut effrenatis deſideriis & immodicæ cupiditati inſerviãt, & plerunq; omnes vitiis ſunt dediti, corrupti, inhoneſti & inordinati, ita ut ſi æqua lance cum Indiis ponderentur, ſine ulla cõparatione Indii majoris virtutis & ſanctioris vitæ reperientur & judicabuntur. Indiani enim, quamvis infideles, unica uxore ſecundum naturæ & neceſſitatis præcepta, contenti vivunt, & Hiſpanos non una, ſed vix quatuordecim, divinę legi directè repugnantes, contentos cernunt. Indiani nullis bona eripiunt vel prædantur, nulli ſunt injurii, neminem opprimũt, vel cædunt: & cernunt omnia peccata, omnia mala, infidelitates & iniquitates, quę ab ullo mortali cõtra omne jus cõmitti poſſent, ab illis patrari. In ſumma Indiani irriſionibus & incredulitate, de Deo dicta perſequuntur, & in ea verſantur opinione, omnium Deorum, no-

ſtrum, cui ſunt tam mali & perditi ſervi, peſſimum & iniquiſſimum. Quod verò ad Veſtram Majeſtatem attinet, nihil ea inter omnes Reges aut crudelius aut iniquius ducunt, cum tam crudeles & impios ſervos ad has regiones mittat, & ea diſtinentur opinione, ut Veſtrã Majeſtatẽ ſanguine & carne humana veſci firmiter credãt. Hæc quidem Majeſtati Veſtræ nova ſunt & inaudita, ſed illi regioni ſatis vera & inveterata. Similia multa, quæ oculis vidimus, in medium quidem poſſemus proferre, ſed Veſtræ Majeſtatis auribus eſſent moleſta & faſtidioſa, & ſtupore hominum animos conſternerent, ſummaque diſtinerentur admiratione, quòd Deus in tantum tempus Hiſpaniam abſorbere & devorare protelarit & diſtulerit.

Hic titulus Hiſpanorum commendationi Indios ſubmittere, non habet alium finem, quàm, ut occaſione ſumpta, in ſervitutem redigantur. Hiſpanus alicujus urbis, pagi vel villæ Dominus aut præfectus plus damni & mali depravatæ ſuæ vitæ exemplo inferret, quam centum probi & ſancti religioſi ædificando & convertendo boni facere poſſint.

Quartæ rationis Apographum.

SI Hiſpani aliquod imperium vel particulare intereſſe forte habeant, magna habendi cupiditate ducti, abſtinere non poſſunt ab afflictione, injuriis, turbationibus & oppreſſionibus, quibus à ſuprema Veſtræ Majeſtatis Curia ſatisfieri non poteſt, nec remedia adhiberi queunt. Hiſpani enim minis eos terrent, & ſæpe, ne conquerantur, cędunt, cujus rei certam habemus notitiam. Unde manifeſtè apparet, eos pace & quiete deſtitutos, rebus divinis vacare nõ poſſe, mille enim impedimentis, angoribus, tormentis, mœroribus & afflictionibus diſtrahuntur, quo fit, ut Majeſtatem Veſtram odio & legem abominatione perſequantur, nimis ponderoſum avarum & leti impoſſibile Veſtræ Majeſtatis tyrannicum jugum, quod rejiciatur & excutiatur dignum invenientes: & deſperatione ducti Deo maledicunt, illi ſupradicta omnia mala attribuentes, cum colore & titulo ſuæ legis tam multa mala accidant, quæ ipſe fert, nec eos caſtigat & punit, nec nequitiã eorum, qui ſe ſervos Dei jactitant, à quibus hæc mala oriuntur & procedunt, retardat, aut omnino reprimit. Die ac nocte ſuorum Deorum deſiderio aguntur & flagrant, noſtro Deo eos meliores eſſe exiſtimantes, ab hoc enim infinitis malis, ab iis multis bonis afficiuntur, eorum cauſa nullas moleſtias, quibus à Ch[illegible] recipientes.

Quintæ rationis Apographum.

DEmonſtrabimus & oſtendemus Veſtræ Majeſtati, Hiſpanos ſpatio triginta octo vel quadraginta annorum, numero computato injuſtè ultra duodecim milliones veſtrorum ſubditorum cæcidiſſe: non dico quantum multiplicare & ſobolem augere potuiſſent, cùm nulla ſit regio in toto mundo tam apta & conveniens, cùm beſtiarum tum creaturarum humanarum generationi: ferè enim omnes hujus Regni regiones temperatæ ſunt, & per conſequens humanæ generationi faventes. Innumera hæc gens ab Hiſpanis, ut officia, dominationes & imperia in cæteros haberent & exercent, cædibus ſublata eſt. Si enim Indianis injuſta bella inferentes, illi ſe armis tueantur, eos miris editis ſtragibus cædunt, qui verò pugnæ ſuperſunt, ſervi ducuntur ad fodiendum aurum & argentum, eos, ad onera ferenda, binos, tanquam beſtias, ligantes, quos etiam locant, & illis perinde eſt, moriantur vel vavāt, modo eorum labore aliquod emolumentum conſequantur, & multos nummos cumulent. In veritate loquor, me multa dicenda, quæ omnibus nota ſunt & manifeſta relinquere. Quod ſi quis contrarium Veſtræ Majeſtati perſuadere velit & tenet, ipſius veritatis viribus probabimus eum læſæ Majeſtatis reum, & latrociniorum in Indiis commiſſorum eſſe participem vel aliquam eorum partem ſperare. Quis enim aër tam peſtilens cœlo deſcendere potuiſſet, quia ultra 25000. terræ milliaria, infinito hominū numero culta, nullo relicto habitatore conſumpſiſſet.

Sextæ rationis Apographum.

HIſpani ſola temporali utilitate ducti, notam, qua nulla magis ignominioſa aut peſtilens, Indianorum nomini inuſſerunt, eos ſcilicet abominandi illius contra naturam peccati eſſe conſcios & reos: in quo certè non minor ineſt nequitia & malitia, quàm falſitas & mendacium. In omnibus enim Inſulis Hiſpaniola, ſancti Joannis, Cuba, Jamayca & ſexaginta Lucayis, in quibus infinitus vivebat hominum numerus, nulla unquam hujus peccati mentio facta eſt, cujus rei teſtes ſumus, à principio enim inquiſivimus. Nec in toto Peruſio de eo ſcelere ullus ſermo. In regno verò Yucatan, ne unicus quidem hoc unquam crimine contamiinatus inventus eſt, denique nec in tota America generaliter. Fertur

tur

tur quidem in aliquibus partibus aliquos hujuſmodi homines vivere: non tamen idcirco tota regio inſimulari, aut vituperio affici debet. Idem de victu carnis humanæ dictum volumus, nempe in hiſce partibus nihil tale fieri, in aliquibus tamen non negamus. Nec hoc tantum, ſed etiam illos idololatriæ accuſarunt, quaſi verò quamvis tales ſint, ab hominibus, nō autem à Deo, quem offendunt, puniri & caſtigari debeant: habēt enim terras & Regna ſeparata, & ſolis naturalibus Dominis obedientiam præſtant. Noſtri autem majores, antequam in fidei doctrina inſtructi eſſent & inſtituti, iiſdem idololatriæ tenebris erant obvoluti, & ante Domini adventum omnes in eodem errore verſabantur. Quod autem tam humani, comes & humiles ſe illis præſtiterint, eos legis & fidei Chriſtianæ nec idoneos, nec capaces dicere auſi ſunt.

Hiſpani ſponte & data opera impedimento erant, ne doctrina Chriſti, ejusque virtus & potentia prædicaretur & annunciaretur: religioſos enim ne tyrannides detegerent aut animadverterent, urbibusq; aliisque locis expellebant: imò etiam Indianos malo ſuo exemplo corruperunt, depravatos multos mores & vitia, quorum antea penitus exſtiterant ignari, illos docentes; ut ſunt jurare, ſacrum Chriſti nomen blaſphemare, uſuras exercere, mentiri & multa alia peccata, eorum naturæ, tam benignæ, comi & rectæ, contraria & repugnantia.

Iterum igitur Indianos Hiſpanis tradere vel relinquere, nihil eſt aliud, quàm eos hominibus dare, qui procul dubio & corpore & anima illos deſtruent, & ad nihilum redigent.

Rex Ferdinandus fraude & dolo circumventus, Indianos ex Inſulis Lucays, ad Hiſpaniolam trahi & duci atque ita propriis ædibus & patria privari permiſit: quæ cauſa extitit, ut ultra centena millia hominum perierint, ita ut in quinquaginta Inſulis, quarum aliquæ Canaria majores erant, & omnes populo infinito abundabant, undecim tantum perſonæ, cujus rei teſtes eſſe poſſumus, inventæ ſint. Si Majeſtati Veſtræ eorum hominum, qui inſulas Lucayas incolebant, crudelitates, cædes, devaſtationes, quæ ab his ſanctis Hiſpanis commiſſæ ſunt, recenſerem, Regiis veſtris auribus faſtidium & horrorem parerent. Hiſpanos autem Indios bellis laceſſiviſſe, occidiſſe, natis, amicis, proximis, bonisque privaſſe & ſpoliaſſe ſuperius ſatis abundeq; probatum eſt, & hoc idem regio omnino deſolata & deſerta teſtatur, mundus clamat, Angeli deplorant, Deus magnis illis caſtigationibus & vindictis, quibus in nos ſævit, apertè declarat.

Septima

Septimæ rationis Apographum.

HIſpani Indianis omnem corporis ſubſtantiam, domi enim aliud non habent, ſugunt & lingunt; ad ſanguinem uſq; ſpuendum torquent, omnibus periculis exponunt, diverſos labores & intollerabiles imponunt, & quod magis eſt, variis tormentis baculorum & flagellorum ictibus eos lacerant & laniant, denique mille modis affligunt & conſumunt.

Subjicere autem Indianos Hiſpanorum poteſtati idem eſt, ac pueros freneticis & furioſis novaculam gerentibus jugulandos dare, vel homines poteſtati furioſorum & capitalium hoſtium, quos jamdudum cædendi deſiderium teneret, exponere, vel virginem formoſam adoleſcenti ejus amore capto & illaqueato tradere, inde enim ejus corruptio & violatio ſequeretur, niſi gratia divina intercedente inſigni aliquo miraculo liberaretur: breviter idem eſſet, ac ſi inter rabidorum taurorum cornua imponerentur, vel ſi lupis, leonibus, aut tygridibus longa fame oppreſſis objicerentur & exponerentur. Nec minoris eſſent authoritatis leges, prohibitiones & minæ de expoſitis non devorandis, his crudelibus feris factæ, quàm Hiſpanis de non cædendis Indianis, ut aurum obtineant. Et magna noſtra longaq; experientia hoc Majeſtati Veſtræ affirmamus, quod quamvis imperaret, ut patibulum præ foribus cuiuſq; Hiſpani erigeretur, & per ſacram ſuam coronam juraret, unumquemque eorum affixum iri, ſi vel unus Indianus occiſus deſideraretur: tamen ſi ſua Majeſtas aliquam illis authoritatem, poteſtatem vel imperium, mediatè vel immediatè, vel quocunque alio modo concederet & permitteret, ab occidendis Indianis non deſiſterent.

Octavæ rationis Apographum.

NOn ſolum Indiani ſervitutem Hiſpanorum ferunt, ſed etiam illis datur lanio vel potius crudelis carnifex, qui illis in unaquaq; urbe vel loco imperat, quem Eſtanciero, vel Calpiſquo ſua lingua vocant, ut eorum laboribus & omni operi, ad quos eos accingi ſupremus latro jubet, invigilet: Qui tantis tormentis eos afficit, ut nulla in toto mundo illis ſint comparanda. Hic carnifex fuſtibus, flagellis & baculis illos cedit, urentis laridi ſtillantibus guttis irrigat, tormentis continuis torquet, vi virgines & mulieres ſtuprat. gallinas, eorum maximum theſaurum comedit, vel Dominus & tyranno majori dono dat: denique variis

aliis & infinitis tormentis cruciat: & ne de illatis tormentis conquerantur, hic Diabolus illis timorem incutit, ſeque eos idololatriæ inſimulaturum & accuſaturum minatur. Denique neceſſum eſt, ut complaceant & inſerviant viginti circiter inordinatis & diſſolutis hominibus, nulla ratione prædi tis: atque ita quatuor præcipuos habent Dominos & magiſtros, Veſtram Majeſtatem, ſuum Cacicum, illum cujus imperio ſubmittuntur, & illum Eſtancieronem, de quo paulò ante facta eſt mentio, qui quidem omnium peſſimè illos tractat. Et adhuc illis omnibus addi poſſunt, monchachos & Mauri, quorum miniſterio magnus Magiſter & Imperator utitur, iſti enim miſeram hanc gentem graviter depi ędantur & opprimunt.

Decimæ rationis Apographum.

MAximè timęndum eſt, ne Deus Hiſpanias propter maxima peccata, quæ hæc gens in India patravit & commiſit deſtruat, & ad totam deſolationem adducat, cujus rei jam apparet caſtigatio, & jam omnes confitentur maximum feciſſe progreſſum, unde apparet Deum propter dictarum regionum devaſtationem & deſtructionem maximè offenſum & iratum, cum ex tantis theſauris, quos India dedit (qui tanta auri & argenti vi conſtabāt, ut nec Salomon, nec alius Rex quiſpiam de tanta mentionem fieri audiverit) nihil omnino remanſerit aut ſuperſit. Imò de ea pecunia, quę hic ante Indiarum conquiſitionem exſtabat, nihil amplius cernitur. Unde accidit, ut omnia cariora ſint, quàm ſolebant, & populus magna neceſſitate & inopia prematur; nec quidquam magni aut admirandi Majeſtas Veſtra exequatur.

Undecimæ rationis Apographum.

TOto eo tempore, quo gubernatio penes Lareſium fuit, non major adhibita eſt cura in docendis & inſtruendis Indianis, vel ad ſalutis portum ducendis, quā ſi ligno vel lapidibus conſtitiſſent. Ille maximas urbes expopulabat, & uni Hiſpano centum Indianos, alteri quiquaginta, ut quiſque illi gratus erat, tribuebat. Ille infantes, ſenes, gravidas fœminas & puerperas, viros in aliquo officio vel dignitate conſtitutos, cōmunem plebem, naturalium urbium & regionū Dominos, iis, in quorum amicitiam vel utilitatem ferebatur, tradebat, in literis Imperatoriis ſcribens: Tibi tali, quem nominabat, tantus Indianorum numerus, cum ſuo Cacico detur, ut eorum ſervitio in fodinis & negotiis utaris. Et ita,

nullo

nullo dempto, omnis generis, ſexus & ætatis homines, quamdiu vitæ ſupererant, laborare & inſervire cogebantur.

Ille concedebat & permittebat, ut viri conjugati & matrimonio juncti ad fodiendum aurum, ad fodinas per decem, quadraginta, octuaginta, quandoque plus, quandoque minus, milliaria ducerentur. Interea uxores in villis maximis laboribus incumbentes, manebant & terram cumulabant, quam fodiunt, & elevant quatuor palmarum altitudine, & duodecim pedum latitudine, qui gigantis eſt labor, cum præcipuè non raſtris vel bipaliis, ſed ſolis palis terram fodiant, in aliis locis xilum vel goſſipium nebant, deniq; diverſis aliis ſervitiis applicabātur,

quæ ad nummos comparandos commodiora videbantur; & ita ſæpe accidebat,ut conjux cojugem toto anno ne ſemel quidem videret:cum verò elapſo illo tempore conveniebant,ita defeſſi erant,præque labore & fame ita debiles, ut cohabitandi vel coeundi nullo deſiderio tenerentur, atque ſic generatio ceſſavit, & jam procreati infantes, deficiente ex nimio labore & fame matribus lacte peribant,quæ etiam cauſa extitit,ut ſpacio trium menſium,noſtrum aliquo præſente, in Inſula Cuba, ſeptem millia infantum obierint: aliquæ fœminæ deſperatione ductæ,proprios natos ſuffocarunt & occiderunt,aliæ verò gravidæ,ne fructus maturitatem conſequeretur, herbis quibuſdam infantes necdum natos necaverunt: atque ita viri in fodinis,fœminæ in villis & agris vitæ finem imponebant. Sic ceſſante generatione, paulatim etiam omnes homines deficiebant, totaque regio incolis denudabatur.

Gubernator illos laboribus continuo affligendos tradidit, & in ipſo labore, rigore & nimia auſteritate illos tractari permittebat: Hiſpani enim, quorum imperio traditi fuerant, certos carnifices inhumanos & immites virgis, baculis & alapis eos excipientes conſtituebant: neque verò unquam aliquod humanitatis, vel lenitatis ſignum in illis apparebat,ſed toti in rigore & auſteritate confecti erant: & verè crudele eſſet & inhumanum,ipſos Mauros,quantumvis magna damna Chriſtianis inferant,tanto rigore & aſperitate tractare, & majori ratione Indianos gentem lenem,comem,humanam & ſi ulla ſit in toto orbe obedientem. Qui autem fodinis præerat Miniero, qui verò villis Eſtanciero appellabatur,quorum inhumanis tormentis oppreſſi aliqui Indiani, ad montes fugam arripuerunt, ſolam mortem expectantes; quod cernentes Hiſpani certum ſatellitem conſtituerunt & elegerunt, cui nomen Alquaciles del Campo inditum eſt, cujus officium erat eos in mõtibus venari & perſequi. Gubernator in urbibus & aliis Hiſpanorum locis,certos viros magni nominis & authoritatis conſtituit, quos appellavit viſitatores, quibus,reſpectu officii tantùm, non computatis ordinariis, quas obtinebant partibus, centum Indiani ad ſervitium dabantur. Iſti inſignes erant totius urbis carnifices,& reliquos crudelitate ſuperabant, illis offerebantur & præſentabantur, qui ab Alquacilis del Campo in dicta venatione capiebantur, aderat etiam, quibus commendati erant, qui eos accuſabat his verbis: Talis Indianus, vel talis Indiana canis eſt, qui inſervire nõ vult, ſed confugit ad montes,ut laborem fugiat & evitet,idcirco peto,ut puniatur & caſtigetur. Hoc dicto viſitator eos

palo

palo affigebat & alligabat, & ipſemet picata chorda, quæ à nautis anguilla vocatur, quæ eſt inſtar virgæ ferreæ, ita eos verberabat & afficiebat, ut ſanguine undique fluente, pro mortuis relinquerentur. Crudelitatum in hos agnos patratarum Deus eſt teſtis. Quod ad me attinet, ne ex mille partibus unicam explicari, aut à quoquam recitare poſſe exiſtimo. Labor auri fodiendi illis imponebatur, qui ferreis egeret hominibus, montes enim millies invertendi ſunt, rupes fodiendæ, aurum poſtea in fluviis lavandum, & ita in aqua perpetuo verſantes & hærentes, naturæ & corporis vires corrumpunt. Quod ſi ipſæ fodinæ aquam ſuppeditent, nihilominus tamen brachiorum maximo labore haurienda eſt. Breviter ut Veſtra Majeſtas laborem auri & argenti fodiendi comprehendat & intelligat, conſideret gentiles & paganos Imperatores, ad majus nullum tormentum, dempta morte, martyres damnaſſe. Aliquando per annum integrum in fodinis detinebantur, ſed poſtea, cum multa hominum multitudo periret, conſtitutum eſt, ut quinq; tantum menſibus aurum foderent, illis verò quadraginta diebus, quibus liquabatur, quieſcerent. Illorum autem quies erat, ut cumulos, de quibus ſupradictum eſt, ſternerent & congregarent, qui quidem labor ſupra dicto non cedebat. Feſti dies illis erant penitus ignoti, labor enim omnibus diebus erat communis. Atque in ſummo hoc labore, ne illius quidem regionis panis, caçabi, qui cum radicibus confectus ſit, niſi carnes aut piſces addantur, parvi eſt nec ſolidi nutrimenti, ſufficienter dabatur: huic pani, regionis piper & ayæ, quæ ſunt radices inſtar toſtarum raparum, adjungebantur & addebantur. Et aliqui Hiſpani, qui inſigni liberalitate ſe illos alere exiſtimabant, ſingulis ſeptimanis unum porcum quinquaginta Indianis diſtribuebant, cujus Miniero mediam partem conſumebat, & alteram mediam inter illos dividebat, unicuique tantum tribuẽs, quantum Monachi panis benedicti in templis dare ſolent. Aliqui erant, qui nimia avaritia obcœcati ad campos & mõtes eos mittebant, ut arborum fructibus ſatiarentur, atq; ita ſaturi reverſi, per duos vel tres dies, ne unico fruſto oblato labori & operi incumbere cogebãtur. Conſideret rogo Veſtra Majeſtas, quod alimentum ex hoc victu corpora ſua natura tam debilia & delicata, infinitis laborum generibus conſumpta & attenuata capere poſſint, & utrum hi homines tantis laboribus fracti & confecti, vitam tam triſtem ducentes, infinitis angoribus, deficiente victu, afflicti & conſumpti, longævam vitam trahere valeant. Gubernator tandem juſſit, ut illis ſalaria & mercedes darentur: &

tam pro impenſis & victu, quàm pro laboribus & ſervitiis, ſingulis binis diebus tres blancæ darentur, quæ per annum medio coronato æquivalent, quod quidem ſufficiens erat, ut roſtrium, pecten & ſpeculum conficerentur. Multo annorum ſpacio illis nihil datum eſt, neque verò illa diſtrahebantur cura, ſolo enim hoc deſiderio tenebantur, ut ſemel ſaturarentur, poſtea verò vitæ tam afflictæ & deſperatæ cederent. Tandem libertate in totum eos privavit & ſpoliavit, Hiſpanus permittens, ut in ſervitutem & captivitatem duriorem & aſperiorem, quàm credi aut imaginari poſſit, illos redigerent, nihil omnino in hac vita habẽtes, quo liberè frui poſſent. Et in eo beſtiarum melior eſt conditio, cum enim ad campos, paſcendi gratia mittuntur, aliquid habẽt relaxationis & libertatis, Indiis verò nec tempus, nec otium quieſcẽdi ullum concedebatur: Gubernator in ſervitutem abſolutam, & perpetuam redigebat, nec illis aliquid per ſe ipſos agẽdi ulla reſtabat aut ſupererat voluntas, ſed id tantum, ad quod Hiſpani inordinata ſua avaritia & ambitione trahebãtur, eos non tanquã captivos, ſed tanquam beſtias, quæ ad opus aliquod vel laborem trahuntur, ducentes. Si illis quandoq; permitteretur aut concederetur, ut domum ad quietem repeterent, ibi nec uxorem, nec liberos, nec quicquam quod comederent, inveniebant, atque ita ſola mors afflictis & miſeris ultimum erat remedium. Variis itaque laboribus fracti, in morbos, quod facilè propter delicatam eorum naturam accidebat, incidebant: & quod ſanitati maximè adverſabatur, & contrarium erat, ſine ulla miſericordia ad laborem iterum ducebantur, pedum & baculorum ictibus excipiebantur, & Hiſpani villacos eos appellantes, morbum ſimulare ad laborem prætcrfugiendum dicebant: cum verò augeſcente indies morbo, nihil ſervitii aut utilitatis amplius exſpectarent, eos domum remittebãt, & ad iter triginta, quadraginta vel octuaginta milliarium, ſex vel ſeptem fortes radices, raparum ſpecies, cum exigua caçabi copia dabant, qui non longo itinere confecto, deſperati moriebantur: alii confectis decem vel viginti miliaribus, maximo deſiderio domum perveniendi, ut ibi miſeræ vitæ finem imponerent, in itinere mortui decidebant: & multos in itinere mortuos ſæpe vidimus & invenimus, alios ultimum ſpiritum trahentes alios verò verbis, ut poterant & gemitu extremæ famis, qua premebantur, teſtimonium dantes. Quando autem cernebat gubernator, eorum, qui commẽdati fuerant, deeſſe numerum, ſorte mortuorum vices ſupplebat: quod ſingulis ferè annis fiebat & accidebat.

Ferarias,

Ferarias, terram firmam, tanquam lupus in agnorum gregem ingreſſus eſt, & tanquam furor & flagellum Dei, tantas cædes, ſtrages, latrocinia, violentia & crudelitates, cum Hiſpanis, quos conſcripſerat, committens & patrans, & tam multas urbes & pagos deſtruens & expopulans, ut patrum noſtrorum ætas, talia nunquam viderit aut audiverit, nec tam horrenda ullus noſtræ ætatis hiſtoriographus ſcriptis teſtatus ſit. Et in Regem, & in ſubditos inſignia furta, cum iis, quos ſecum duxit, commiſit, & ultra quadringenta terræ milliaria (quæ quidem regio totius orbis ditiſſima, fertiliſſima & populis incoliſque refertiſſima exſtabat, à Dariano, quo primum appulit, (uſque ad Nicaraquam extendens) deſtruxit, & ad extremam deſolationem adduxit; damna autem, quæ dedit & intulit, quatuor, imò ſex auri millionibus, reſarciri aut reparari non poſſent. Ab homine hoc pernicioſo & perdito, Indianos Hiſpanorum poteſtati & imperio ſubmittere, prima origo, quæ peſtis poſtea per totam Americam, in qua Hiſpani verſantur, paulatim ſerpere cœpit; atque ita ab eo & ejus imperiis, ex quibus tantæ hominum perditiones, tantorumq; Regnorum Veſtræ Majeſtati ſubditorum, ab Anno 1504. devaſtatio, deſolatio & ruina procedit & oritur.

Quando dicimus, Hiſpanos ſeptem Regna tota Hiſpania ampliora deſtruxiſſe, nos ea hominibus refertiſſima vidiſſe, & jam in illis nullum omnino extare, intelligendum eſt. Hiſpani enim omnibus naturalibus incolis ſublatis, ſola, urbium, pagorum, villarumque mœnia, populo & habitatore deſtituta & deſerta reliquere; non ſecus ac ſi omnis Hiſpania, ſolis reſtantibus urbium & pagorum, aliorumque locorum mœniis omni populo mortuo expopulata & deſerta jaceret.

Decimæ tertiæ rationis Apographum.

VEſtra Majeſtas, ne unicum obulum, quod certum ſit, perpetuum & durabilem in omnibus Indiis habet, ſed ejus reditus ſimilis eſt foliis & ſtraminibus, quibus ſemel collectis, ad eandem meſſem non datur regreſſus, cujus rei hæc ſola cauſa eſt, quod Hiſpanorum poteſtati Indii ſubjiciantur: cum enim ſingulis diebus minuantur & rareſcant, neceſſarium eſt etiam Veſtræ Majeſtatis reditum minui.

Hiſpaniæ regnum maximo verſatur in diſcrimine & periculo, ne ab extraneis, & peregrinis nationibus, præcipuè verò à Turcis, & Mauris invadatur, deſtruatur & opprimatur: Deus enim, qui juſtus eſt judex, ægrè fert offenſas, peccata, afflictiones, oppreſſiones, tyrannides, latrocinia

cinia & cædes ab Hiſpanis in Indiis commiſſas & patratas; omnes enim illius regionis incolæ ad imaginem & ſimilitudinem ſanctiſſimæ Trinitatis creati & formati ſunt, Deique (cui curæ ſunt) pretioſo ſanguine redempti, à quo Hiſpania electa fuerat, ut has gentes illuminaret, & ad ſui cognitionem perduceret, cui, ac ſi ſalarium in hoc mundo, præter æternæ vitæ compenſationem dare voluiſſet, tam amplas, fertiles & amœnas regiones fodinarum auri & argenti, gemmarum & unionum, infinitorumque bonorum, quorum tanta nulla unquam ætas vidit, divitias innumeras conceſſerat; quorum omnium ingrata, infinita mala, pro innumeris, quæ recepit, beneficiis intulit: hanc autem regulam in ſuis vindictis & caſtigationibus obſervat Omnipotens, ut peccata iiſdem vel contrariis peccatis puniat & caſtiget.

Deſtructio, injuſtitia, violentiæ, crudelitates & cædes in hos innocentes commiſſæ tam enormes ſunt, publicæ & notoriæ; ut lacrymæ, fletus & ſanguis horum innocentium ad ſupremum cœlorum faſtigium, ad Deique cognitionem & notitiam pervenerint & aſcenderint; & inde per totum orbem jam vagentur, omniumque etiam peregrinarum nationum, quantumvis barbararum & immanium aures perſonent: unde audientibus ſcandalum, horror & abominatio gignitur; & totius populi Regumque Hiſpaniæ odium & infamia magnaque idcirco damna conſequi & conflari poſſent.

Proteſtationis dicti Epiſcopi, & authoris Apographum.

QVæ damna & incommoda propter has Americæ devaſtationes, & cædes Caſtellæ, & Legionis corona, tota denique Hiſpania receptura ſit, cœci vident, ſurdi audiunt, muti clamant, & ſapientes judicant. Quia autem parvi ſunt hominis dies, nec diu vitæ ſupereſſe poſſumus, Deum omnes hierarchias & choros Angelorum, omnes aulæ divinæ ſanctos aulicos, denique omnes homines, qui in hac miſeriarum valle, adhuc peregrinantur, eoſque, qui multis ab hinc annis eandem carnis viam ingreſſuri ſunt, teſtes aſſeverationis præſentis, & conſcientiæ exolutionis appello & invoco dicens, quod ſi ſua Majeſtas ſupradictas partitiones & diviſiones, ſortes tyrannicas & diabolicas permittat, non obſtantibus omnibus legibus & ſtatutis, quæ fieri & promulgari poſſent, fore, ut Indiæ brevi tempore deſertæ & expopulatæ cernantur,

non

non ſecus ac Hiſpaniola, inſula aliàs felix & fertilis, & reliquæ regiones quæ in longitudinem trium millium milliariorum non comprehenſa Hiſpaniola, nec vicinis Inſulis protrahuntur & extenduntur. Et procul dubio propter ea peccata, quæ in illis regionibus committuntur, Deus (ut me ſacræ literæ docent & certum reddunt) horribili caſtigatione & vindicta & fortè integra deſtructione Hiſpaniam perſequetur & caſtigabit, Anno 1542.

Prologus Epiſcopi Bartholomæi de las Caſas vel Caſai ad potentiſſimum Dominum Philippum, Principem Hiſpaniæ Dominum noſtrum.

ILluſtriſſime & Potentiſſime Princeps, proximè præteritis diebus vigilantiſſimum Indiarum Regium conſilium, zelo quodam & honore, quo in Deum fertur, & in ſervienda ſua Majeſtate, fidelitate, qua maximè nitet, ductum me incitavit, mihi que perſuaſit, ut ſcriptis quandoque, quod olim & ore & præſentia teſtarer; nempe: Qualis eſſet mea ſententia de titulo & jure, quo Caſtiliæ Reges in Indiarum univerſali & ſuprema dominatione nituntur; cum præcipuè in me aliqui inſurrexerint (quibus non arridet me cum ſua Majeſtate & Celſitudine Veſtra tractare & negotiari, ut cædibus & ſtragibus in America commiſſis & patratis finis imponatur) dicentes, me cum tanta aſperitate & acrimonia (quod faciam, quamdiu hac aura fruar) eas perſequar, jus & titulum Regium in dubium revocare & minuere.

Quod, ut preſtarem, teſtimonium ſecundum Deum, veritatem & conſcientiam perhibens, triginta propoſitiones nulla alia probatione, quàm ea, quæ unicuique per ſe inerat & neceſſario ſequebatur, nitentes, obtuli, coactus enim fui eas celeriter, propter concilii congregationem Majeſtati ſuæ mittere.

Poſtea verò creſcente indies & augmentum capiente deſiderio Deo inſerviendi, aliquorum calumnias refutare & reprimere decrevi, qui, vel quòd veritatem comprehendere non valeant, vel quod eorum deliberationes & conſilia contrarium finē propoſitum habeant, præſumunt ſub ſpecie ficta & fucata Regibus inſerviēdi (qui propria & nobili ſua natura ingenio & animo benigno & ſimplice dotati ſunt, alios ſuo pede metiētes) illis venenatam, amaram & fortè lethiferam potionem

Q offerre,

offerre, qua non ſolum Regna deſolantur & deſtruuntur, ſed etiam ipſæ Regum perſonæ in aperta pericula & damna irreparabilia conjiciuntur & præcipitantur: qui fraudulentis conſiliis, quantum in illis eſt, bonos & ſanctos Regum affectus, Principumque inſignes deliberationes & ſana ſtudia (qua de re ſummus ille Artaxerxes aliàs Aſſuerus, ut apparet in hiſtoria Heſter, conqueſtus eſt) corrumpunt & vitiant. Quamobrem, Potentiſſime Domine, jam in lumen poſui dictarum propoſitionum & aliarum probationem, quam brevi hoc ſummario ex majori volumine deprompto & excerpto, complector & comprehendo: hic autem tantum decimam ſeptimam & decimam octavam propoſitionem in medium adduco; omnis enim hujus materiæ ſubſtantia ad has duas propoſitiones, tanquam ad ſua principia & fines refertur.

Titulus autē dicti operis, quo adverſariorum ſententia probatur, talis erat meo judicio (Tractatus probatorius ſummi imperii & univerſalis Dominationis Regum Caſtellæ & Regione in Indias) præſupponens hoc clarum eſſe, nec ulla probatione indigere, cùm à ſancta ſede Apoſtolica conceſſum ſit, nec opus eſſe rationes, quare hoc imperium conceſſum ſit indagare & excutere.

In hoc autem tractatu conſcientiæ primò ſatisfacere contendo, utens miniſterio mihi divina providentia, ut videtur impoſito, (quippe qui jam annoſus ſim, attigi enim quinquageſimum annum, & idcirco magna & ampla cognitione & negotiorum Americæ oculari experientia præditus & dotatus) ut eorum, quæ geſta ſunt, geri fierique debebant, eos ad quos attinet, monerem; omnia mea deſideria ad id conferens & dirigens, ut confuſionibus, quas in his regionibus regnum & imperium obtinere vidi, finis imponatur.

Quia autem ii, qui majora huic remedio præſtant impedimenta, ipſimet proculdubio ſunt, qui (omni juſtitia & veritate extincta) fucato quodam ſermone & falſi injuſtique, cum eo, quod ad ſervitium ſuæ Majeſtatis pertinere videtur, mixtione & confuſione, jus quod in novo hoc mundo habet, colorare & fucare tentant & conantur, cum tamen ſint verè ejus ſervitio, tam ſpirituali, quàm temporali (quam opinionem omnis Chriſtianus & ſapiens tuebitur & defendet) contrarii & adverſarii. Alterum verò, quod obtinere hoc tractatu ſpero, eſt, ut errores eorum in lucem & evidentiam prodeant, qui temerarie affirmare audent, jus & Dominationem Regum Caſtellæ in Indiis, fundamentum habere & fundari debere armis & magna potentia, eo ipſo modo, quo Nembrot:

brot primus hominum venator & oppreſſor (ut apertè demonſtrant ſacræ literæ) dominationem ſuam fundavit, & ut Alexander Magnus, Romani & inſigniores tyranni Imperia ſua ſtabilivere, & eo modo, quo hodie Turca Chriſtianum orbem invadit & opprimit.

Quomodo ii, qui talem ferunt ſententiam Regi male inſerviant, & ſinceritatem, juſtitiæq́ue amorem, quo Caſtiliæ Reges ſummopere afficiuntur, offendant & lædant, omnes judicare facilè poſſunt.

Ut autem ſupradicta probent, errores erroribus cumulant, & abſurda abſurdis, indignisque, quæ ab iis, qui Chriſtiani & ratione præditi haberi volunt, audiantur. Hoc enim commune eſt & vulgare, ut ii, qui à virtute vel veritate aberrant, dum errorem excuſant & defendunt, in alium incidant & labantur.

Alii ſunt, qui honeſtiores titulos allegant & adducunt, qui non ſolum rejici, ſed etiam reprehendi & irrideri merentur; quorum in numero ſunt ii, qui dicunt nos, quod prudentiores & ſapientiores ſimus, vel quia proximiores & viciniores, vel quia Indiani tali talique vitio maculati ſunt, ſub jugum illos mittere & debellare licitè poſſe; quibus titulis tantum abeſt, ut cauſæ nervos addant, quin omnino tollunt, omniaque fundamenta in totum ſubvertunt.

Atque ut ſuæ Majeſtati, quod ſupradictum eſt, innoteſcat, & (ut Chriſtianiſſimus) mundum ab immũdo, juſtum ab injuſto, cognita veritate diſcernat & diſtinguat, eosq; qui integra voluntate illi inſerviũt, & eos qui propriis affectibus ducti & particulari utilitati ſtudentes, novos titulos, qui nullius ſunt probationis vel valoris, confingunt & inveniunt: ſperans me brevi, ad oſculandas omni humilitate ſuæ Majeſtatis manus acceſſurum, interim hunc tractatum Veſtræ Celſitudini offero, cum ad ſuæ Majeſtatis cognitionem perventurum certò ſciens. Rogo autem & precor Celſitudinem Veſtram, ut ejus nomine eum recipiat; & ea ipſa ſapientia & bonitate, quam hæreditario titulo poſſidet, examinare, diſcernere & cognoſcere velit; cum ita ſit à divina providentia conſtitutum, eodem jure & imperio, ut ſperamus, Veſtram Celſitudinem aliquando potituram & fruituram. Quod ſi conveniens & conſultum illi videatur, ut hujus Regni fines egrediatur, Latinitate, ſi ita Celſitudo Veſtra jubeat, donabo. Quod ſi nec Latinè nec Hiſpanicè typis mandari mereatur, parva erit jactura; idcirco enim prælo tradidi, ut facilius Celſitudo Veſtra legeret, cujus glorioſam vitam & Regium ſtatum, omni proſperitate conſervet & augeat Omnipotens.

Summa diſputationis inter fratrem Bartholomæum de las Caſas vel Caſaum Epiſcopum, & Doctorem Sepulvedam habitæ.

DOctor Sepulveda, Imperatoris, Domini & Regis noſtri hiſtoricus, ab Hiſpanis quibuſdam deſtructionum & cædium in Indiis patratarum reis & conſciis inſtructus & perſuaſus, libellum elegantiſſimum quidem, omnibusque (ut erat vir doctus & ejus linguæ peritiſſimus) Rhetoricæ partibus abſolutum edidit & in lucem emiſit: totus hic liber circa principales duas concluſiones verſabatur, quarum prima erat, Bella contra Indianos ab Hiſpanis geſta & jure & cauſa juſta & æqua extitiſſe, & eadem bella generaliter & poſſe & debere geri & moveri. Altera concluſio eſt, Indianos teneri & obligatos eſſe Hiſpanis tanquam ignari & idiotæ ſapientioribus ſe ſubmittere, quod ſi ſubjicere ſe nolint, ad id ab Hiſpanis compelli debere. Hæ ſunt duæ cauſæ deſolationis & mortis infiniti populi, & cur ultra duo millia milliaria, Hiſpanorum in Indiis crudelitate & inhumanitate expopulata & omni incola denudata ſint; nempe conquæſtionibus, quas appellant, & imperiis quibus partitionis nomen indiderunt.

Dictus Doctor Sepulveda, ut tractatui ſuo fucum adderet, ſe juſtos Regum Caſtellæ & Legionæ titulos, quibus univerſali & ſupremo totius Indiæ dominio fruuntur & potiuntur, probare velle contendit & affirmavit, ut ita eam doctrinam, quam per hæc & totius Indiæ Regna diſſeminare volebat, hoc velo tegeret & occultaret. Hunc librum Regio Indiarum conſilio obtulit, omni inſtantia & importunitate rogans, ut ejus imprimendi veniam concederet, ſed ſæpe & reiteratò repulſam paſſus eſt, dictum enim conſilium ſcandala, pericula & damna evidentia & apparentia, quæ in publicum redundarent, cernebat & judicabat. Cum igitur cerneret ſe librum hunc, Indiarum conſilio vetante imprimere & typis mandare non poſſe, amicorum, qui in Imperatoris aula verſabantur, ope & auxilio literas patentes obtinuit, quibus ſua Majeſtas ad Regiam Caſtellę curiam Indianarũ rerum penitus ignaram remittebat. Eo ipſo tempore, quo hæ literæ curiæ, quæ tunc in Aranda Duero Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſeptimo verſabatur, allatæ ſunt, frater Bartholomæus de las Caſas vel Caſaus, Regiæ

urbis

urbs Chiapenſis Epiſcopus, India appulit, qui de Sepulvedæ factionibus, deque ejus libri ſubjecto & materia monitus & certior factus, perniciosam authoris cœcitatem & irreparabilia damna, quæ libri impreſſione provenirent, cognoſcens, quanto potuit rigore & aſperitate ſe oppoſuit, latens venenum & authoris intentionem declarans & apertè demonſtrans.

Regii aſſeſſores, ut ſapientes & juſti, cum hanc materiam ad Theologiam ferè omnem ſpectare & pertinere animadverterent, ad Salamancæ & Alcalæ Univerſitates & Academias, dictum librum miſere, expreſſè jubentes & imperantes, ut examini ſubjicerent, & utrum typis mandari deberet ſubſignarent. Dictæ Academiæ multis exactis diſputationibus habitis, librum, ut qui non ſanam doctrinam contineret, prælo tradi non debere concluſerunt & determinarunt. Non contentus Doctor, & graviter conquærens de dictis Academiis, non obſtantibus repulſis, quas à duobus Regiis conſiliis paſſus erat, ſuum tractatum ad amicos, quos Romæ habebat, mittere decrevit, ut eam in apologiam, quam in Epiſcopum Segonianum ſcripſerat, transformatum typographo imprimendum traderent, dictus enim Epiſcopus libro & tractatu viſo eum fraternè & amicè literis reprehenderat. Monitus Imperator & certior factus de hujus libri & apologiæ impreſſione, ſtatim patentes literas expediri juſſit, ut omnia diplomata & apographa colligerentur, & æterno ſilentio ſepelirentur, quod & in regione Caſtellæ factum eſt, vulgari enim ſermone certum ſummarium dicti libri ſcripſerat, ut ad plebis, quæ Latini ſermonis cognitione eſt deſtituta, notitiam perveniret; ſubjectum enim ejus libri divitias & officia, ad quæ nec ipſi nec majores unquam pervenerunt aut attigerunt, ſine ſumptibus, ſudoribus & laboribus obtinere cupientibus, ſuave eſt & gratum. Quod Epiſcopus Chiapenſis cernens apologiam vulgari idiomate, in dicti Doctoris ſummarium ad Indiarum defenſionem ſcribere in lucem emittere decrevit, omnia ejus fundamenta impugnans & ſubvertens, rationibusque, quibus ille nitebatur reſpondens, & præterea populo, damna & pericula, quibus ejus doctrina ſcatet, detegens & demonſtrans.

Peractis ſupradictis & cũ intermedio illo tẽpore multa accidiſſent, ſua Majeſtas Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo multos literatos & eruditos, partim Theologos, partim Jureconſultos congregari & cõvocari juſſit & imperavit, ut Regiæ Indiarũ curiæ juncti inter ſe

examinarent & deliberarent: An jure ſalvo in hanc gentem, nulla alia, quam infidelitatis culpa notatam & conv.ctam bella movere & arma ſuſcipere liceret.

Advocatus eſt Doctor Sepulveda, ut quæ de hoc facto dicenda habebat, declararet & in medium proferret: prima ſeſſione, quæ voluit nullo repugnante retulit. Poſtea verò dictus Epiſcopus vocatus eſt, qui quinque dierum continuo ſpacio apologiam ſuam legit, quæ cum nimis longa & ampla eſſet, ab omnibus Theologiæ & Juriſprudentiæ congregatis Doctoribus Excellens Magiſter frater Dominicus Soto, ſuæ Majeſtatis confeſſarius, Ordinis ſancti Dominici, qui etiam aderat, rogatus eſt & requiſitus, in ſumma quædam capita dictam apologiam redigere, & tot apographa quot Domini aderant (erant autem quatuordecim numero) conficere, ut conſulta & diligenter conſiderata materia, de ea ſententiam ſecundum Deum dicerent & proferrent: frater & pater Dominicus Soto dicti Doctoris ſummarii, & in eum ab Epiſcopo ſcriptas rationes comprehendit. Doctori autem, ut requiſiverat & poſtularat, earum apographum conceſſit, qui duodecim objectiones & duodecim reſponſa ſcripſit, quibus totidem replicationibus Epiſcopus reſpondet.

Prologus Doctoris Sepulvedæ ad Dominos congregatos.

ILluſtres & Magnifici Domini, cum Dominationes & Gratiæ Veſtræ, tanquam Judices, Epiſcopum Chiapenſem, quinque dierum ſpacio eum librum, in quo conficiendo & componendo multorum annorum labores inſumpſit, in quo à ſe confictis rationibus Indiarum conquæſtiones, cum barbari ante Euangelii prædicationem & notitiam (quo modo Reges noſtri, & noſtra ratio hucuſque proceſſerunt, & conformis eſt Papæ Alexandri VI. Bullis & cōceſſionibus) ſub jugum mittuntur & debellantur, eſſe injuſtas & iniquas probare nititur; attenta & benigna intentione intelligere dedignatæ non ſunt: æquum eſt profectò & rogo, ut nihil mihi indultū & authoritatē ſedis Apoſtolicæ, juſtitiā & honorem noſtrorū Regum, totiusq; nationis defendenti, eadem attentio dum ſubtilibus ejus objectionibus, clarè & dilucidè reſpōdeo, concedatur. Et ſpero, me Deo favente, ea omnia, quæ vanis & frivolis rationibus

nibus fulta, in contrarium coram tantis & eruditis Judicibus, qui juſtitiæ & veritati nihil omnino præferre vellent, dicta ſunt, nullius eſſet ponderis, vel momenti apertè oſtenſurum. Sed ad rem venio, neque enim honeſtum eſſet coram viris tam diverſis negotiis, præcipuè verò Reipublicæ impeditis & diſtractis prolixiori oratione uti.

Prologus Epiſcopi Chiapenſis ad Dominos congregatos.

ILluſtres & Magnifici Domini, Reverendiſſimi & Doctiſſimi Patres. In eo, quod hucuſque legi, & ſcriptis obtuli huic honorando & reverendo Concilio, in genere contra adverſarios Indianorum, earum Indiarum, quæ in mari ſunt Oceano, locutus ſum; quamvis aliqui mihi non ſint ignoti; qui apertè in tractatibus ſcribendis invigilent, & eum ſibi ſcopum propoſitum habeant, ut bella, quæ facta ſunt & fieri poſſunt (quæ tantorum damnorum, cædium & tam amplorum Regnorum, innumerarum urbium, & infiniti populi deſtructionum & deſolationum cauſa exſtiterunt) excuſent & defendant, & has gentes bello, antequam fidei prædicationibus & concionibus ad Chriſti cognitionem perducantur, domare & debellare juſtum eſſe, & legi Chriſtianæ conformæ & conſentaneum: inter quos Reverendus & Excellens Doctor Sepulveda primas ſe obtinere apertè profitetur & declarat, cùm rationibus, authoritatibus & ſolutionibus in contrarium adductis reſpondet, quas ad eadem bella deteſtanda, & oſtendendum, demonſtrandumque eas, quas appellant, conquæſtiones, injuſtas & iniquas eſſe in noſtra apologia à me in parte Veſtris Excellentiis & Dominationibus lecta, compilavi & compoſui. Quia verò tantarum, tamque execrandarum impietatum, quæ ad infamiam fidei, Chriſtiani nominis dedecus, & damnum tam ſpirituale, quàm temporale majoris partis humani generis redundant, ſe authorem apertè fateri & profiteri non eſt veritus: æquum mihi viſum eſt & juſtum, eum apertè impugnare, & ad reſcindendum cancrum venenatum, quem per omnia hæc regna, ut ad nihilum reducantur, profundere & ſeminare nititur, me illi opponere & adverſarium præbere. Illuſtres igitur Veſtras Dominationes deprecor, & humiliter oro, ut hoc negotium tam periculoſum, tantique momenti, conſiderent & examinent, & publicum, non proprium

meum.

meum factum eſſe judicent, nullum enim aliud jus prætendo, quàm ut Chriſtianum decet, tanquam rem Deum ejusque honorem & Eccleſiæ nec non Regum Caſtellæ ſtatum tam ſpiritualem, quàm temporalem concernentem, defendam & tuear; dicti enim Reges animarum, quæ jam perierũt,& quæ,niſi huic tam calamitoſo tractatui bellorum,quæ à D. Sepulveda,ut juſta & æqua defenduntur,via intercludatur,reſeretur & porta claudatur,perituræ adhuc ſunt, rationem reddere & debent & tenentur. Neq; verò honorandum hoc Concilium fallaciam & calliditatem,qua ad tegendam & fucandam damnoſam ſuam & pernicioſam opinionem, prætẽdens ſe authoritatẽ Apoſtolicam & Regum Caſtellæ & Legionæ, quod in Indias habent imperium; tueri & defendere admittat, nullus enim modò Chriſtianus ſit, authoritatem Apoſtolicam, aut Regis Chriſtiani Dominationem bellis injuſtis & iniquis, quibus montes & valles innocenti ſanguine teguntur, & Chriſto ejusque fidei infamia infertur & inuritur, confirmare & defendere debet. Sed potius tali procedendi modo ſedi Apoſtolicæ, æternæ infamiæ nota inuritur, ejusque authoritas minuitur, vero Deo dedecus infertur,& jus titulúsque Regis perditur, & ad nihilum redigitur, ut omnis ſapiens & Chriſtianus, ex iis ipſis, quæ à Doctore Sepulveda in medium proferuntur, cognoſcere & colligere poteſt. Illius tituli & juris hoc non eſt argumentum, ut in illas regiones & contra hanc gentem ad latrocinia, cædes & tyrannides exercendas colore religionis, & fidei prædicationis, accededere & vi ingredi liceat, ut actum eſt & patratum à tyrannis, qui cæde & ſtrage, univerſali & generali, tantæ innocentium multitudini vitæ uſuram eripuerunt; ſed in pacifica, leni & clementi Euangelii prædicatiotione, & fidei principatusque Chriſti introductione, nec ficta fundatione conſiſtit. Qui autem Regibus & Dominis noſtris alios titulos, aliaq; jura ad obtinẽdum ſummum Indiarum imperium adinvenire aut tribuere vult, omnino cœcutit, & Dei hoſtem, Regi infidelem, nationis Hiſpanicæ, quam, inferos animabus implere cupiens, pernicioſè fallit & decipit, inimicum ſe præbet. Ne igitur plurimi, qui hoc adſunt Concilio damnoſis his opinionibus acquieſcant & faveant, conſultum erit, ut tam nocenti, & abominandæ opinioni ſilentiũ imponatur. Et quamvis in eadem apologia iis omnibus, quæ ad ejuſdem confirmationẽ pertinere videbantur, amplè abundeque nos ſatisfeciſſe putemus & exiſtimemus, tamen quia idem Doctor objectiones ſuas iterum, patris Soti ſummaria ad duodecim objectiones reducens in medium protulit; po-

ſtulat

ſtulat ratio, & æquitas ſuadet, ut in eum replicatione utar, & ejus eſſe frivolas, nulliusque momenti defenſiones oſtendam (quarum ſecundarum contradictionum duæ ad rem & propoſitum facientes ſequuntur.)

Undecimæ replicationis Apographum.

QVod dicitur Indianos in Hiſpania nova ſingulis annis 20000. perſonarum ſacrificare, falſum eſt, & à veritate omnino alienum, imò ne quidem centum vel quinquaginta: ſi enim hoc veritati non repugnaret, in his regionibus tantus hominum numerus repertus non fuiſſet, quantus repertus eſt: & hoc à tyrannis ad tyrannides ſuas excuſandas & juſtificandas, & ut Indiani, qui vindemiis factis ſupererant, in ſervitute & tyrannide retinerentur, confictum eſt, & adinventum. Nos majori veritate dicere poſſumus Hiſpanos toto eo tempore, quo in Indiis fuerunt plures, ſuæ Deę Avaritiæ tanta diligentia cultæ & adoratæ, quam in toto America centum annorum ſpacio, immolaſſe & ſacrificaſſe. Quod cœli, terra & elementa, & ipſi lapides teſtantur & clamant, & illi ipſi, qui hæc mala patrarunt, non negant. Satis enim notum eſt & apertum, quanto populo illæ Regiones, cum ad eas acceſſimus, abundarent & affluerent; & quàm deſtructæ & deſertæ, cum diſceſſimus, remanſerint. Erubeſcere & rubore ſuffundi deberemus, quod omni Dei timore remoto, tam execrandis facinoribus colorem addere, & ea excuſare tentemus, cum præcipuè cernamus, nos quadraginta quinque, vel quadraginta octo annorum ſpatio regiones majoris longitudinis, quàm ſit tota Europa, & pars Aſiæ, ob hanc ſolam cauſam, ut divitias conſequeremur & cumularemus, deſtruxiſſe, eas terras deprædantes, & omni crudelitate, injuſtitia & tyrannide occupantes & uſurpantes; quas humanis habitatoribus & incolis refertas vidimus, & in iis ultra viginti hominum milliones periiſſe & morti ſuccubuiſſe certè ſcimus.

In duodecima & ultima replicatione hæc verba continentur.

HIſpani non honore Dei, vel fidei zelo ducti & incitati, nec ad promovendam proximorum ſalutem, nec ad inſerviendum Regi, ut

ſe fasò jactant, Americam petunt, ſed certè ſola avaritia & ambitione ſtimulante, ut in perpetuum tyrannicè Indiis, qubs inter ſe dividi & partiri cupiunt, dominentur, & imperent. Quod, ut ſyncerè loquar, nihil eſt aliud, quàm toto illo modo Reges Caſtellæ ſpoliare & expellere, & ipſimet ſupremo & Regio imperio occupato illud ſibi vendicare & occupare.

FINIS.